

Inga

2014

Utgitt av Varteig Historielag

Redaksjonskomitè for Inga 2014:

Solveig Rød, Øistein Bøe og Hans Erik Pedersen

Forsiden: Klemsdalskolen. Tegnet av Anne Sofie Bergerud

Kjære leser!

Det er med både stolthet og glede at Varteig Historielags årstidsskrift i år feirer et aldri så lite jubileum. Det er nemlig utgave nr 30 i rekken som du nå holder i hendene. Ekstra hyggelig var det selvsagt at vi i et slikt lite jubileumsår fikk Østfold Historielags bokpris for 2013. Prisen ble delt ut i april og var en honnør for slektsgranskingen som vi bedriver, blant annet gjennom gårdspresentasjonene vi har i Inga-heftene. Juryen berømmet bladets allsidige artikler, men vi fikk også skryt for bladets layout og de gjennomgående gode bildene. Sånt kan man jo bli både stolt og rørt over, men mest av alt forplikter det til fortsatt stor innsats for lokalhistoriske artikler.

Vi mener selv at vi også i år kan presentere et årstidsskrift med stor variasjon i temaer. Morsomt er det dessuten at vi faktisk klarer å matche fjorårets rekordstore sidetall. Mye av produksjonen skjer innenfor Inga-komiteen, men vi er også i den heldige situasjon at vi har flere eksterne bidragsytere. Det sier vi stor takk for! En stor og oppriktig takk fortjener også næringsdrivende med tilknytning til Varteig. Disse er med på å sikre utgivelsen av årstidsskriftet ved å ha annonser i heftet. Uten den støtten ville det vært vanskelig å gi ut et så stort og innholdsrikt hefte hvert eneste år. Så vi sier derfor bare:

Støtt annonsørene – de støtter oss! God lesning!

Innhold:

Oppdaget tippoldefars fallitt	side	3
Anton ble dumpet i Glomma	side	10
Skogsdrift på gamlemåten	side	11
Husmannskona Inger Marie på Harehytta	side	15
Kanskje kommer Varg Veum til Varteig	side	19
Feiringen av hundreårsjubileet for Grunnloven	side	22
Da langrennskjendisene inntok Varteig	side	23
– Se til Varteig, sa Alf Storelvmo	side	26
”Verden staar aaben for den der har Arbeidskraft”	side	27
Tok en økt i våronna før han gikk på skolen	side	30
Avisstoff for 100 år siden	side	38
«En forening for bedehusets bygging»	side	39
Snarefangst av trost	side	47
Kokkimbraathen gnr 3015, bnr 2	side	50
Klemsdal gnr 3038, bnr 1	side	60
Søndre Brusevold gnr 3037, bnr 1	side	70
Hjem til Brusevoldalen!	side	80

Lette etter "Selepinnen" – oppdaget tippoldefars fallitt

Egentlig var jeg på leting i gamle aviser etter "Selepinnen", en kar som hadde stukket av fra arresten i Sarpsborg ved å ta seg over elva til Varteig. Jeg fant "Selepinnen" – men jeg fant også en annonse som til fulle fortalte om min tippoldefars økonomiske ruin.

— I Lørdags otte Dag siden rømte fra Raadhusharresten hersteds en Arrestant Ole Andersen, med Tilnavnet "Sælepinden." Angjældende, der for Tyveri ved Sarpsborgs Underrettedom er dømt til flere Aars Strafarbejde, er endnu ikke paagriben. Man har hørt Sporet efter ham til øverst i Tune, hvorfra han skal have sat over Elven til Varteig, hvor man imidlertid ikke har funnet faa hans Vej opspurgt.

Omtalen av rømningsfangen Ole Andersen var starten på et dykk ned i avisenes beretninger fra drøyt 150 år tilbake.

Et dyppdykk i gamle lokalaviser kan gi overraskende resultater. Jeg hadde fått et tips om at det i en av Sarpsborgs aviser fra 1860 sto om en kar som hadde rømt fra lovens lange arm ved å komme seg over til Varteig.

Et besøk i avisarkivene gjorde imidlertid at interessen for "Selepinnen" bleknet i forhold til det bildet som tegnet seg av den økonomiske krisetiden som også rammet Varteig for 150 år siden.

Flere Aars Strafarbejde

La oss imidlertid starte med "Selepinnen", og vi fant omtalen av hans flukt fra arresten i Sarpen for "Ondsdagen den 5te December" i 1860. Der leser vi:

"I Lørdags otte Dag siden rømte fra Raadhusharresten hersteds en Arrestant Ole Andersen, med Tilnavnet "Sælepinden". Angjældende, der for Tyveri ved Sarpsborgs Underrettsdom er dømt til flere Aars Strafarbejde, er endnu ikke paagriben."

I avisartikkelen fortelles det at lovens lange arm har fulgt sporet etter Ole til

øverst i Tune, "hvorfra han skal have sat over Elven til Varteig, hvor man imidlertid ikke har kunnet faa hans Vej opspurgt".

Konkurser i fleng

Sarpen var i sin sjette årgang i 1860, og kom ut to ganger i uka – onsdager og lørdager. Man skal ikke bla mye i avisene fra den gang før man får et klart bilde av den krisetiden som landbruket befant seg i.

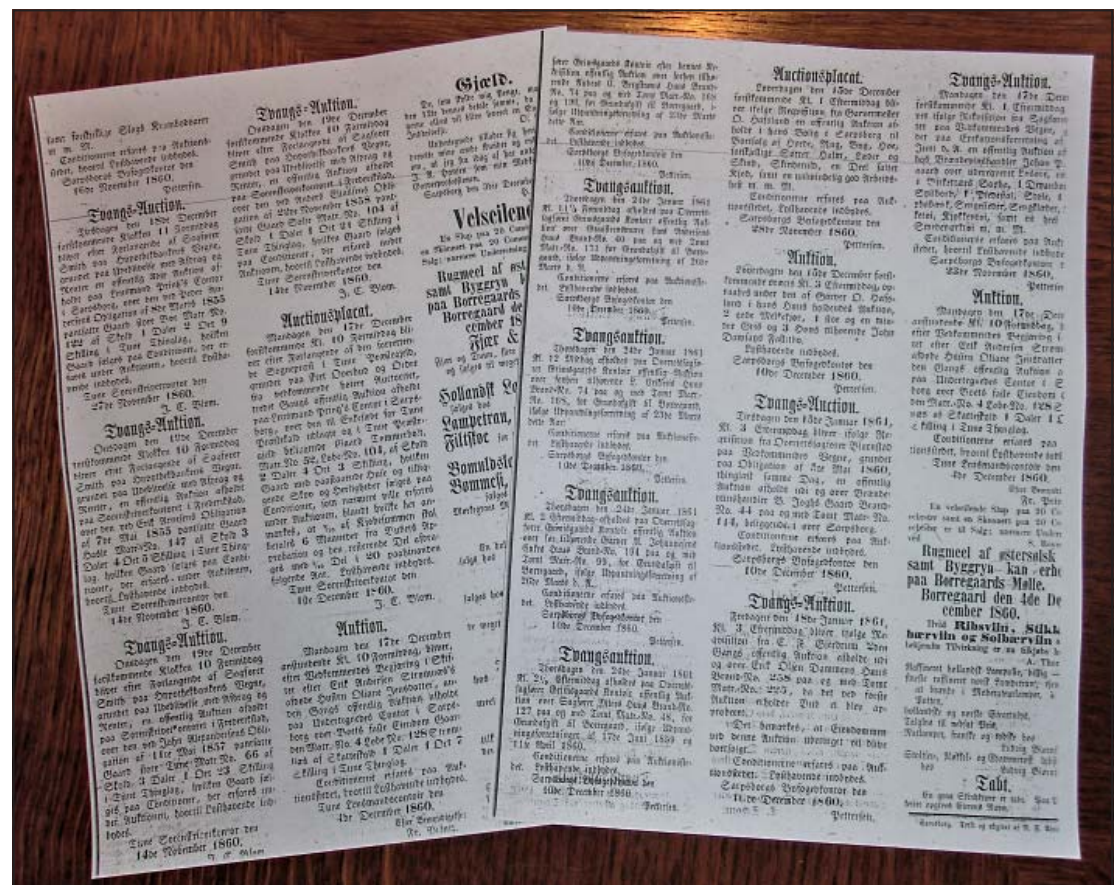
Bare på en tilfeldig valgt dag – for øvrig samme dagen som "Sælepinden" er omtalt – annonseres det tvangsauksjon over fem gårdsbruk i Sarpsborg-distriktet. Tre av gårdene lå i Varteig.

Onsdagen deretter – 12. desember – annonseres tolv tvangsauksjoner. To av dem gjaldt bondegårder i Varteig.

"Bortsolgte ved offentlig Auction"

Det er Hypotekbanken som krever sitt. Under rubrikken "Auktionsplakat" bekjentgjøres den ene økonomiske ruin etter den andre.

Også Norges Banks kontor i Fredriks-

Bøndene slet hardt på 1860-tallet, og bare i løpet av én uke ble det annonsert tvangsauksjon over fem gårder i Varteig.

hald rykker inn en annonse som varsler pantsetting av eiendommer hvis ikke utestående avdrag og renter blir betalt. Med navns nevning listes det opp 80 låntakere som har kommet i økonomisk uføre. To av dem har adresse Varteig. De får fire uker på seg til å få gjort opp, "da de imodsat Fald maa vente at deres til Banken pantsatte Eiendomme blive bortsolgte ved offentlig Auction".

Tippoldefars gård under hammeren

Blant velkjente gårdsnavn fra distriktet som det annonseres tvangsauksjon over, faller øynene på en annonse fra Tune Sorenskrivercontor. Der forlanger sakfører Smith tredje gangs auksjon over "den ved Peder Andersens Obliga-

tion af 8de Marts 1855 pantsatte Gaard store Bøe Matr. No. 122".

Det er jo gården til tippoldefar!

Gården skal "selges paa Conditioner, der erfares under Auktionen, hvortil lysthavende indbydes". Auksjonen skal holdes tirsdag 18. desember "Klokken 11 Formiddag" på kontoret til "Lensmand Printz".

Johan Fredrik Ditleff Printz hadde sitt kontor i Husebygården i Sarpsborg, men bodde i "Thorsbæk Gaden" 19c. Printz var født i Fredrikshald 3. desember i 1812, og hadde vært lensmann i Onsøy før han i 1857 ble lensmann i Tune og Varteig. Det embetet hadde han fram til han døde 7. desember i 1871.

Evangs-Auktion.

Tirsdagen den 18de December forstkommende Klokken 11 Formiddag bliver efter Forlangende af Sagfører Smith paa Hypothekbankens Vegne, grundet paa Udeblivelse med Afdrag og Renter en offentlig 3die Auktion afholdt paa Lensmand Printz's Contor i Sarsborg, over den ved Peder Andersens Obligation af 8de Mars 1855 pantsatte Gaard store Bøe Matr. No. 122 af Skuld 1 Daler 2 Ort 9 Skilling i Tune Thinglag, hvilken Gaard sælges paa Conditioner, der erfares under Auktionen, hvortil Eysthavende indbydes.

Tune Sorenskrivercontor den
27de November 1860.

J. C. Blom.

Selv om Varteig ble egen kommune skilt ut fra Tune i 1861, ble ikke Varteig eget lensmannsdistrikt før i 1873 da Christen Rasmussen Furuholmen tiltrådte.

Han "skrev på"

Men vi skal tilbake til tippoldefar – mannen som sto i fare for å måtte gå fra gård og grunn i 1860.

Nå kom for så vidt ikke informasjonen om Peder Andersen Bøes økonomiske problemer som noen overraskelse på undertegnede. Opp gjennom generasjonene har det vært kjent at han kom kraftig i uføret, men det har nok ikke sunket ned i et tippoldebarn at han var så nær å bli kastet ut fra gården denne førjulsdagen for snart 164 år siden. Med tredje gangs tvangsauksjon var han en hårsbredd fra å bli stående på fullstendig bar bakke.

Nå har det ikke fullt ut vært mulig å dokumentere bakgrunnen for at Peder (1819-1900) var konkurs. Jeg får holde meg til hva hans barnebarn – min farfar – Georg T. Bøe (1877-1971) fortalte meg:

Annonsen om "Tvangs-Auction" på gården til Peder Andersen Bøe. En svoger fra Skiptvet ble redningen for en mann på kanten av økonomisk ruin.

Økonomien på gården var opprinnelig god, og tippoldefar hjalp andre som trengte lån ved å "skrive på" bankpapirene. Altså å være kausjonist for låntakeren. Kanskje skrev han på litt for mange papirer, kanskje ble tidene dårligere enn man forutså. Uansett – banker og "ågerkarler" visste hvor de skulle gå for å hente sitt utestående når låntakeren ikke klarte å innfri sine forpliktelser. Det ble kausjonisten som smertelig måtte betale.

Gikk fjorten turer til Halden

Slik ble det også for tippoldefar Peder på Bøe. Kausjonistansvaret innhentet ham, og det endte med at han nær måtte betale med sin egen gård.

Gjennom muntlige beretninger i slekta vet vi at tippoldefar Peder gjorde kraftige forsøk på å redde gården, før det kom så langt at den skulle under hammeren.

Bestefar Georg fortalte med innlevelse om alle turene tippoldefar gikk på sine såre føtter til Oslo og Hærn (Halden) for å tryggle og be om utsettelse på avdrag i Hypotekbanken. Uten at det altså hjalp. Jeg mener det ble tre turer til hovedstaden og fjorten til Halden. Til fots.

Reddet av svogeren

Nå vet vi i etterslekten at det tross alt endte bra. Heldigvis hadde tippoldefar

Lensmann Johan Fredrik Ditleff Printz skulle gjennomføre tredje gangs tvangsauksjon på gården til Peder Andersen Bøe. Bildet er hentet fra "Varteig 1861-1991".

Bar tre kornsekker i en vending

Tippoldefar Peder Andersen Bøe – mannen som nær måtte gå fra gården sin – er den samme Per Bøe som Olav Spydevold omtaler under ”Sterke menn” i Varteig-boka (1956):

Per må ha vært en stor kar i bygda, bokstavelig talt. En dag han kom til Ise mølle for å male tre sekker korn sa mølleren at Per måtte vente til en annen dag, da det var mange på tur før ham. Men bonden fra Bøe var lite lysten på å vente, for han ville ha med seg melet hjem igjen samme dagen.

”Ja”, sa mølleren, ”kan du bære inn de tre sekkene i én vending, så skal jeg male med det samme”. Da gikk Peder ut i vogna, tok en sekk under hver arm og den tredje i tennene og bar dem inn på mølla. Det sies at han fikk malt med det samme.

en svoger i Skiptvet – Even Andersen Glende – som må ha hatt kapital. Han ble i alle fall redningen, og sørget for at gården forble i slekta.

Vi kjenner ikke til Evens økonomiske forutsetninger, men de kan ikke ha vært så rent dårlige så lenge han var i stand til å hjelpe svogeren på Bøe ut av en akutt økonomisk hengemyr.

Derfor kunne Peders sønn Tore (1851-1927) ta over gården da han ble voksen.

Startet sparebanken

Tippoldefars historie var nok sterkt medvirkende til at oldefar Tore var av dem som aktivt jobbet for en sparebank i bygda. Den kom i 1896, og Tore Pedersen Bøe satt som ”direktør” i banken i 16 år – sammen med blant andre Martin Larsen, Gunerius Furuholmen, Johan Sikkeland og Ole Kr. Berby. Man kan

*Fylkeshistoriker Sven G. Eliassen betegner omleggingen av landbruket fra 1860-tallet som ”det store hamskiftet”.
Foto: Øistein Bøe.*

derfor trygt si at det tross alt kom noe godt ut av den økonomiske elendigheten som må ha hersket på gården.

Kanskje var det tippoldefar Peders skjebne som også påvirket senere generasjoner på gården til å jobbe for banken. Farfar Georg ble valgt inn i bankens styre i 1927, og satt sammenhengende fram til i 1958 – de siste åtte årene som formann. Han var 81 år da han fratradte som styreformann.

Krise i landbruket

På en eneste uke i 1860 var det altså tvangsauksjon på fem gårder i Varteig. Man kan bare prøve å forestille seg hvordan denne førjulsvinteren var for de berørte familiene.

Vi ser at påfallende mange gårdsbruk i bygda fikk nye og ofte utenbygds eiere i disse årene. Enten ved et presserende salg, eller i verste fall altså på tvangsauksjon.

Bakteppet var generelt svekket norsk økonomi, en krise som først og fremst rammet jordbruksnæringen her i landet. Fylkeshistoriker Sven G. Eliassen peker på at både arbeidslønninger og offentlige utgifter steg på 1860-tallet, mens inntektene i landbruket sank radikalt. Blant annet hadde de nye dampskipsrutene over Atlanterhavet åpnet marke-

Mødet udgaaer Dags og Torsdag, Kosterfaalet for Indtægts, som feriebent i Posten 84 2 Aarskald. Skuffeposten er forbeholdt Kiehnbe, hve, lte Krillig Ophjell, indløber i Waaned for Kortelet Gaining.

Sarpen.

Et Blad for Sarpsborg og Omegn.

Sjette Aargang.

Nr. 97. Onsdagen den 5te December 1860.

Erindringsliste:
Lørdag: Nr. 11—i Formiddag indleveres Wafler med Wafler og til Frederikshald, Frederikshald og Udlandet.
 Nr. 12, Kien ankommer „Glemmen“ fra Kie-Biania.
 Nr. 6—8 Kien indleveres Brevne til Wofe, Kie-Biania og Sider broerer.
 Nr. 7 Kien indlevering i Bedehuset.
Lørdag: Nr. 7—8, Formiddag indleveres Brevne til Frederikshald, Frederikshald og Udlandet.
 Formiddag ankommer Brev fra Wofe og Sider broerer samt fra Frederikshald og Udlandet.
Lørdag: Nr. 7 Kien ankommer „Glemmen“ til Kie-Biania.
 Nr. 10 Formiddag indleveres Wafler med Wafler og til Frederikshald, Frederikshald og Udlandet.
 Nr. 6—8 Kien indleveres Brevne til Frederikshald, Frederikshald og Udlandet.

hvad Afspenken angaar, da har jeg lært den ved at efterlign de bedste Ryttere i Werden, det vil sige — Vauchon*).

Den eneste Regensøve, jeg lærte i min Ungdom, var Svømming, og heri havde jeg heller ingen lærer. Naar og hviledes jeg lærte at svømme, kan jeg sige lte erindre. Det forekommer mig, at jeg altid har kunnet det, og at jeg var født et Amphibium**). Gudvort, der sender mig, vil lte anfse det for Strøbet, naar jeg siger, at jeg er en af de bedste Svømmere i Werden. I Betragtning af den Alld, som jeg havde til mig selv i dette Strøke, maas det altsaa lte taget sundelig Betag paa, at jeg aldrig har betant mig paa at taale mig i Vandet for at frelse en Medfælsning. Dermaa lmdereid min Bader lte lod mig

lange en saa hellig Krinde, en saadan Engel og sendte Bonner for mig.

Melding paa Korn.

I lange Tider var Melding paa Korn et for Mennesket uforlignligt Engdomstilfælde, og de fleste Mennesker have endnu ingen Anelse om Melis buggens virkelige Oprindelse og Væsen og lade sig nøje med den almindelige Formenting, at Melding falder med Regen ned fra Himmelen. Denne Mening havde saa meget lettere anstaa af den Grund, at Melding viger sig efter Regen og vaade Somre, og det menneskelige Hie er lte Kørp nok til nøje at kunne se, hvad det egentlig er. Men tage vi under Videnskaben Vedfelse Mitro-

Sarpen var i sin sjette årgang da avisa i 1860 fortalte om økonomisk elendighet både blant bønder og byborgere. Avisa fortsatte å komme ut fram til 1991.

det for det billige amerikanske kornet, og her hjemme sank prisene så sterkt at det ikke lenger var lønnsomt å dyrke korn for salg.

Det store hamskiftet

Eliassen betegner omleggingen som kom i landbruket fra 1860-tallet og utover som det store hamskiftet.

Tidligere hadde jordbruket vært drevet med stor manuell arbeidskraft rettet inn mot produksjon av korn. Med nye maskiner ble driften intensivert, og man fikk mer produksjon på mindre areal og med mindre manuell arbeidskraft.

Fylkeshistorikeren peker på at raskere oversjøisk transport av blant annet billig korn fra Amerika gjorde at prisene ble dumpet og den norske bonden ble ikke konkurransedyktig på korn. Derfor

ble det en omstillingsprosess til mer husdyrhold. Denne omleggingen var økonomisk krevende, og "Auktionsplakatene" i Sarpen bekrefter at langt fra alle taklet omstillingen.

To daler for et lass med kull

I Olav Spydevolds "Varteig – en liten bygds historie" (1956) tegnes det også et bilde av den svake økonomien i landbruket midt på 1800-tallet. Mange vartinger drev med kullbrenning, men for-tjenesten var skral. Spydevold forteller at et hestelass med kull levert Moss i 1850-årene ble betalt med to daler.

Derfor kan det utmerket godt hende at tippoldefar Peder helt uforskyldt fikk sine driftsproblemer. For den saks skyld kanskje forverret med dårlige avlinger eller andre uhell i gårdsdriften.

Ublid skjebne for Peder

Skjebnen var ublid mot Peder på Bøe på 1860-tallet. Først måtte svogeren redde ham fra å gå fra gården. I 1862 mister han og kona Anne Marie sin yngste sønn Anders i meslinger, bare seks år gammel. Året etter dør Anne Marie selv i barselseng, og med henne også det nyfødte barnet.

Peder sitter dermed igjen alene med tre barn fra ti til sytten år. I fellesskap driver de gården videre, og han opplever å se at sønnen Tore senere både overtar den konkurstruede Bøe-gården og også kjøper en nabogård. Selv kjøper Peder i 1880 Høkelia, men fortsetter å bo hjemme på Bøe. Han eier for øvrig Høkelia fram til 1895, da han selger bruket til barnebarn av seg fra Hovdenødegård.

Får fem uker på å fordufte

Skjuler det seg mye menneskelig tragedie bak avisannonser om tvangsauksjoner, var det enda flere skjebner som knapt nådde allmennheten. Det gjaldt eksempelvis tilskikkelser som rammet husmannsfolk og leieboere.

Munter Biørnstad var en finansguru i Sarpsborg som på 1860-tallet var en betydelig eiendomsbesitter i Varteig. Blant annet eide han Lia under Bøe. Der leide Even Syversen med kone og tre barn. Even kom imidlertid i betalingsstrøbbel, og med aksept fra forlikskommisjonen fikk han 7. mars i 1865 fem uker på seg til å ”nydeliggjøre Bruget” og fordufte.

Familien slo seg senere ned på husmannsplassen Sørli under Bøe, og i 1875 finner vi Even som enkemann og losjerende på Berget under Bergby.

Befjendtgjørelser.

De af Byens ærede Indvaanere, der maatte finde sig beføjede til at yde et Bidrag i Penge, Brød eller andre Levnetsmidler, til Uddeling blandt Byens Fattige for anstundende Julehøitid, ville behage at tegne sig paa en hos d'Hr. L. Schytte, Fritzner & Co., J. Hofgaard, J. Biørnstad, og A. Thorsen nedlagte Liste.

Bidrag i Penge ønskes indbetalt ved Baategningen til Listens Indehaver, hvorefter Tid og Sted for Modtagelse af tegnede Bidrag i Levnetsmidler, senere vil blive befjendtgjort.

Sarpsborg den 7de December 1860.

Det var innsamling av "Penge, Brød eller andre Levnetsmidler" til fattige i Sarpsborg.

Krambodvarer under hammeren

Blar man videre i Sarpen fra 1860 skjønner man imidlertid at det ikke bare var bøndene som slet økonomisk. Tredje nyttårsdag i 1861 ble det eksempelvis tillyst en offentlig auksjon hos handelsborger Ellingsen "i hans Bopæl i Sanne-sund", der "forskjellige Krambodvarer" gikk under hammeren.

Hos en annen byborger skal det auksjoneres bort en stor og en mindre gris og tre høns tilhørende "et Fallitbo".

Uddeling blant Fattige

Fattigdommen gjenspeiler seg i avis-spaltene når man blar gjennom desember-avisene fra 1860.

De offentlige stønadsordninger var mildt sagt mangelfulle. Derfor ser vi gjentatte oppfordringer til folk om å støtte opp om en innsamling til fattige i Sarpsborg.

"De af Byens ærede Indvaanere, der maatte finde sig beføjede til at yde et Bidrag i Penge, Brød eller andre Levnetsmidler, til Uddeling blant Byens fattige for anstundende Julehøitid, ville behage at tegne sig paa en hos d'herr. Schytte, Fritzner, Hofgaard, Biørnstad og Thorsen nedlagte Liste."

I en annen omtale heter det at "Arbeidsløshed i Forbindelse med Mangel paa Ved og Levnetsmidlernes Fordyrelse vil gjøre Trangen mangesteds saare følelig i denne Vinter".

Det regelrette hjelpearbeidet blant fattige framkom på ulikt vis. I Halden var det eksempelvis opprettet en "Spiseanstalt" der man kunne få seg middag for åtte skilling.

Gikk på legd

Nå var det nok neppe noen fra Varteig som fikk nyte godt av innsamlingen som Sarpen ga sin varme støtte til. På bygda kunne godt naboskap og slektskap være redningen, i tillegg til det som fattigvesenet bidro med.

Da Varteig ble egen kommune i 1861, ble bygda delt i fire fattigdistrikter. Fem år senere hadde fattigvesenet 695 spesidaler til disposisjon. Flere ble understøttet i egen bolig, men fortsatt i noen

Avisa kostet 84 skilling i kvartalet

I 1860 kostet det 84 skilling i kvartalet å abonnere på Sarpen. Det tilsvarer kr. 3.36. Egentlig en så høy pris at avis nok langt fra var hvermanns eie.

Avisa reklamerte for øvrig med at prisen var den samme – enten abonnenten bodde i byen eller avisa ble ”forsendt i Posten”.

Dette var nok imidlertid en sannhet med modifikasjoner, for postgang til Varteig kom ikke før på slutten av 1870-tallet. Før den tid måtte både aviser og øvrig post hentes i Sarpsborg.

Olav Spydevold skriver i Varteig-boka at i 1862 var det to husstander i Ovaskogs som abonnerte på Morgenbladet og tre hadde Almuevennen.

tiår var det vanlig at gamle og syke gikk på legd. Da skiftet gårdene på å gi fri kost og husvære for en tidsbegrenset periode, før legdekona eller -kallen ble flyttet til en ny gård.

Ved folketellingen i 1875 er det registrert fjorten legdslemmer i Varteig.

Der ingen Fornøielser bliver

Forskjellen på fattig og rik var tydeligvis enorm. Avstanden mellom de nød-stedte som trengte hjelp og Sarpsborgs kondisjonerte kommer godt fram i et innlegg i Sarpen som er undertegnet ”Flere Dandselystne”.

”Da det seer ud til, at der ingen Fornøielser bliver her i Byen til Juul”, anmodet innsenderne om at styret i ”det musikalske Selskab” brukte pengene som selskapet hadde i kassa, ”og for disse kunde man da i det mindste holde eet Bal”.

Og ball ble lovet. Sarpsborgs musikalske Selskab innbød til ball fjerde juledag – ”fra Kl. 7 Aften til 5 Morgen”.

(Indsendt).
Da det seer ud til, at der ingen Fornøielser bliver her i Byen til Juul, skal vi tillade os at anmode den ærede Direktion for det musikalske Selskab om at sætte sig i Virksomhed. Det er os bekendt, at Selskabet eier Penge i Casen, og for disse kunde man da i det mindste holde eet Bal. Vi ere desforuden forviisfede om, at hvis Direktionen holdt en Generalforsamling beids før Julen, sikkerlig flere Medlemmer indmeldte sig.
Flere Dandselystne.

Mens mange slet for å holde liv i seg og familien, sutret de kondisjonerte over at det ikke ble juleball.

Men så kommer meldingen fra Stockholm om at den svensknorske enkedronning Eugenia Bernhardina Desideria var død 17. desember, og ”Selskabets Direktion” må i all hast rykke inn en annonse og fortelle at ballet ble innstilt inntil videre.

Dermed ble det ”ingen Fornøielser” for de kondisjonerte i Sarpsborg julen 1860, men heller landesorg for henne som hadde vært kong Karl XIV Johans make.

**Apoteket i Sarpsborg hvor du treffer
Vartinger.**

ditt apotek

– vi gir deg bedre helse

SARPSBORG APOTEK

St. Mariegt. 96/98

tlf 69 12 00 12

Anton ble dumpet i Glomma

*I Inga 2013 skrev vi om Anton Skoftebyhaugen som forsvant sporløst i Sarpsborg 15. okt 1903. Han skulle til Halden for å kjøpe kledningsbord til bolig-
huset, og hadde med seg 50 kroner i kontanter. Et betydelig beløp den gang.*

Det ble spekulert i om Anton hadde vært utsatt for et rovmord, og dumpet på et anleggsområde ved Sarpsborg stasjon. Saken ble grundig etterforsket. Sofie, kona til Anton, gikk også ut i lokalavisene og ba om hjelp. Men mannen ble aldri funnet og drapsmannen aldri pågrepet.

Innenfor familien har det imidlertid vært en klar oppfatning av forsvinningsmysteriet. Drapsmannen skal nemlig på dødsleiet på Ullevål sykehus ha bedt om en samtale med en av døtrene til Anton, Elise Skofteby, som bodde i Oslo. Der skal mannen ha erkjent å ha drept Anton, og dumpet ham i Glomma på nordøst-siden av Opsund, mot Hafslundsøy. Anton Skoftebyhaugen må derfor rimelig fort ha gått i Sarpsfossen, og ble aldri funnet.

(Kilde: Steinar Kokkim).

Sofie Skoftebyhaugen ble brutalt alene om gård og barn da mannen ble drept i 1903. Her er hun sammen med døtrene Anna (gift Kingsrød) og Elise Skofteby. Det var Elise som drapsmannen lettet sitt hjerte overfor på sitt dødsleie.

Foto: Agnes Nielsen

Bildets eier: Varteig Historielag.

John Walter Johansen
BRANN & SIKKERHET AS

John Walter Johansen
Daglig leder/Konsulent

Hasle Hageby 17, 1734 HAFSLUNDSØY
Tlf. 69 15 20 00 Fax 69 15 20 01 Mob. 911 22 520
E-mail: john-w-j@online.no

Asmund Brenne

Skogsdrift - slik jeg husker det

De aller fleste gårdsbruk i Varteig har også en gårdsskog. Størrelsen og kvaliteten kan imidlertid være forskjellig fra bruk til bruk.

De tre gårdene i Vestgårdkroken, der jeg vokste opp, hadde små skogteiger. Det var knapt nok til eget bruk. Når det skulle bygges nye hus på gårdene, våning eller uthus, måtte det skaffes tømmer og materialer fra annet hold.

Mine foreldre kjøpte Vestgård i 1927. Det var svært dårlig hus på gården, som trengte fornying. Far min hadde arbeidet på lensa ved Glennetangen lense i mange somrer. Om vinteren var han med og tok opp synketømmer.

Skåret av sekking

Synketømmer var stokker som hadde sunket til bunns under fløtinga, også kalt sekking eller sekketømmer. Disse ble skåret opp til plank, boks og bord på Grytesaga. I Varteig ble det bygd mange boliger og spesielt uthus av synketømmer.

Da det ble bygd ny låve på Vestgård i 1928, hadde far samlet materialer i flere år. Det meste av dette var skåret av sekking.

I 1920-årene var det lang og tung vei fra Gryte til Vestgård. Derfor ble materialene til den nye låven kjørt med hest

Artikkelforfatteren har her sikret tømmerlasset med jernhjuling og bendebjønn, og er klar for å kjøre stokkene ut av skogen. Hesten er Almelill, født i 1999. Fotograf på de nye bildene: Elsie Brenne

og tømmerdning på elveisen ned til gården.

Manuell hogst

I tida før den alminnelige mekanisering av skogsdrifta, foregikk all hogst og transport manuelt. Det var gjerne to mann som arbeidet sammen i skogen. Redskapen var sag og øks.

Først ble det hogget et felleskår i treet med øksa. Deretter ble det brukt sag. Det kunne være ei vanlig buesag, som ble brukt til de minste trærne. Men til grovt tømmer måtte det brukes stokksag, for to mann.

Tigersvans

Var en alene, brukte en «tiger-svansen». Det var ei enmannssag med «sagkamerat». «Sagkameraten» bestod av ei lang spiralfjør festet til håndtaket på saga. Den hadde en skarp stålkrok i enden, som med øksa ble slått fast i trestammen på motsatt side av der hogstkaren sto. Når hogstkaren trakk

Asmund Brenne er klar til å kjøre i skogen etter tømmer. Tømmerdoningen besto av to sleder, bukken foran og geita bak. Bukken har svingbanke som gjør doningen godt manøvreringsdyktig.

Stubbslaen ble brukt til å sanke stökkene fram til tømmerdoningen, og var noe mindre enn doningen.

Tømmerdoningen var praktisk laget, der geita kunne plasseres oppå bukken under tomtransport. Begge sledene hadde jernhjuling og kjettinger med bendebjønn.

saga til seg, ble fjæra samtidig strukket og hjalp til når saga skulle føres framover igjen.

Til kvisting ble det brukt ei langskafta

middels tung skogsøks. Senere ble både sag og øks erstattet av motorsaga til felling, kvisting og kapping.

Tømmerkjørerer overtok

Når hogstkaren var ferdig med jobben ble det kjørekaren som tok over. Det forekom også at hogstkaren og kjørekaren samarbeidet, ved at den som hogde håndlunnet, og la tømmeret til rette for kjøringa.

Tømmerkjørerer hadde en sterk og godt innkjørt hest og to forskjellige sleder. Avvirkningen foregikk som regel om vinteren, etter at det hadde falt snø.

Tømmerdoningen besto av to sleder, bukken foran og geita etter. Geita var festet til bukken med en kjetting. Bukken er noe kortere enn geita og har svingbanke.

Begge sledene er forsynt med jernhjuling, kjettinger med bendebjønn, slik at tømmerlasset kan strammes og jules fast.

Doningen var forsynt med drag. Det var også stubbslaen (stubbsleden) eller stuttingen. Den ble brukt til å sanke tømmeret fram til doningen. Stubbslaen er noe smalere og kortere enn doningen, og har en lang snarekjetting av korte løkker. Den blir slått rundt hver stokk og festet til en krok.

Når lasset var ferdig lesset og julingen strammet til, ble hesten spent for doningen og ferden ut av skogen og fram til saga eller stranda tok til. Det var mange sagbruk i Varteig på denne tida.

Kjørte med fire hester

Far min var lensearbeider i mange år, ved siden av arbeidet hjemme på Vestgård. Men vinterstid tok han på seg tømmerkjøring for andre, med hesten vår.

Som unggutt var jeg med og kjørte tømmer fra Brenneskogen og fram til Knatterudsaga. Det var i alt fire hester og kjørerer som hadde oppdrag der. Med korte vinterdager og lang veg, rakk vi bare to vendinger om dagen.

Det var to hester på Vestgård akkurat på den tida, en tung, treg fjording og ei yngre dølahoppe. Jeg fikk kjøre fjordingen. På den lange vegen over Knatterudmosen, ble Blakken og jeg etter de andre. Da Blakken oppdaget at vi var blitt etter, satte han i med noen raske, ukontrollerte byks, og jeg på hodet i snøen. Men vi hentet igjen de andre.

Kristian Brenne (1894-1981) tok vinterstid på seg tømmerkjøring for andre. Her er han på vei med et tømmerlass fra Askersbyskogen til Belsbysaga eller Isesaga. Hesten han brukte var en stor og sterk dølahest som het Normann. Bildet er tatt på 1930-tallet. Foto: Olaf Askersby. Bildets eier: Asmund Brenne.

Ned Baskedumpa

Da jeg var liten gutt, husker jeg at jeg så flere kjørere med sliptømmer kjøre forbi gården vår. Det var tømmer som skulle til Borregård. Vinterstid brukte de å kjøre gjennom Baskedumpa og ned til elva. Baskedumpa hadde gunstige stigningsforhold, og ble brukt både til iskjøring og tømmerkjøring.

Tømmeret som skulle til Borregård,

ble levert på stranda. Når det er vinter-vannstand i Glomma, er det store flate strender som egner seg til å legge tømmerstokkene enkeltvis utover, for å tørke i vårsola. Hvis ikke tømmeret var barket i skogen, ble det barket på stranda.

Slik kunne det tørke til vårflommen kom og tok transporten videre til lensa ved Opsund. Tømmermålerne kom i

god tid før vårflommen, og målte inn tømmeret fra den enkelte skogeier. Så ble Borregårds eiermerker slått på, tre hogg med merke-øksa i hver ende av tømmerstokken.

Det ble etterhvert slutt på fløtinga, og tømmeret levert ved bilveg, slik som i dag.

Asmund Brenne har kommet fram med tømmerlasset, og stokkene lesses av med tømmerøksa.

SARPSBORG

KOMMUNE

støtter det lokalhistoriske arbeidet

Husmannskona Inger Marie på Harehytta

Se nærmere på kvinnen på dette bildet. Det er en av Varteigs siste husmannskoner. Navnet er Inger Marie Olsdatter. Hun var opprinnelig fra Strømnes, men hun og ektemannen Peder Engebretsen var husmannsfolk på Harehytta i over tredve år – fram til 1896.

Inger Marie og Peder giftet seg 24. april i 1863. Da var Peder enkemann på Sætre i Skjeberg, men opprinnelig var han fra Klever i Rakkestad. Inger Marie bodde på "Kullerødplads" da hun inngikk ekteskap med Peder.

Allerede kort tid etter bryllupet er Inger Marie og Peder husmannsfolk på Harehytta under Askersby. Her kommer også deres førstefødte til verden 30. januar i 1864. Med årene får de seks barn på Harehytta, hvorav to dør helt små. Ekteparet blir her fram til i 1896. Da har sønnen Ole kjøpt Rudsrudhytta i Rakkestad, og foreldrene flytter dit.

Laura og Lars

Husmannsvesenet i Varteig var så godt som avviklet da Inger Marie og Peder flyttet fra Harehytta for 118 år siden. I folketellingen fire år senere, i 1900, er det bare én husmannsfamilie igjen i Varteig. Det er Laura Andersdatter og Lars Larsen med barn på Finnebuene.

Familien på Finnebuene kommer for øvrig selv til Harehytta. Det skjer omkring 1908, men da som leietakere av plassen, ikke som tradisjonelle husmannsfolk.

Lars dør her i 1912, og Laura blir boende på plassen sammen med de yngste barna fram til 1917. Hun var den siste fastboende på Harehytta.

La på alderen

Dessverre er det ikke mye vi vet om Inger Marie Olsdatter, selv om hun fikk flere avisomtaler på sine gamle dager.

Et klipp fra en av avisomtalen av Inger Marie Olsdatter på slutten av 1920-tallet. Hun ble 100 år og en måned.

Journalistene oppsøkte henne imidlertid for sent, for i en artikkel fra 1929 heter det at "desværre er aandsevnerne ved at ebbe ut".

Takket være lettere tilgang på kilde-materiell kan vi i alle fall nå avsløre at hun la på alderen sin med ett år. er nemlig et faktum at hun er født over ett år etter det som blir oppgitt på hennes eldre dager.

Det blir hevdet i lokalavisene på slutten av 1920-tallet at hun er født 29. september i 1829. Det står det forresten

også i kirkebøkene i Rakkestad når hun dør 19. oktober i 1930.

Det viser seg imidlertid at hun kom til verden på Strømnes 16. september i 1830. Sett feiret hun 100-årsdagen sin et døyt år for tidlig, men rakk likevel reelt å bli 100.

Inger Marie ble for øvrig født på østre "Strømnæsplads", der foreldrene Kari Mathisdatter og Ole Johnsen var "inderste".

Ikke så nøye

Vi beskylder ikke Inger Marie for å fare med usannheter om egen bursdag. For 200 år siden var man imidlertid ikke spesielt opptatt av fødselsdatoer og eksakt alder. Arbeidsdyktighet var mye viktigere enn alder.

Så kan det jo også hende at alderdom og glemsomhet kan ha fortrenget den faktiske fødselsdatoen, og hos svigerdatter og sønn på Rudsrudhytta var det tydeligvis ingen som kunne korrigere den gamle damen. Litt spesielt er det likevel å lese avisenes omtale av hennes antatte 100-årsdag i 1929, og vite at hun "bare" var 99. Da hun virkelig rundet de hundre året etter, var det ingen omtaler.

To kuer og hest

La oss imidlertid ile tilbake til 1863, da Inger Marie og mannen Peder kommer flyttende til Harehytta. Dette var

en av de største husmannsplassene i Varteig, med mellom 20 og 25 mål jord til disposisjon.

Stua den gangen er den som fortsatt står på plassen, og som ble reist helt tidlig på 1800-tallet. Ellers var det lagård og jordkjeller.

Vi vet at Inger Marie og Peder som regel hadde to kuer på plassen, og gjerne også et ungdyr eller to. Husmannsfamilien på Harehytta hadde også i lange perioder egen hest, noe som var helt uvanlig på husmannsplassene.

John Askersby (1928-2009) sa en gang til meg at han anså det som lite sannsynlig at egen avling holdt hele vinteren igjennom for hest og to kuer på Harehytta, men at føret ble sikret med supplement fra gården. Det var jo også svært laglig for bonden på Askersby at husmannen kunne stille med egen hest når det var arbeidsplikt framme på gården.

Arbeidsplikt

Vi kjenner ikke til vilkårene som ble skissert da Inger Marie og Peder ble husmenn på Harehytta. Vi har imidlertid tilgang på husmannskontrakten som ble skrevet mellom bonden på Askersby og den forrige husmannsfamilien på stedet. Den ble undertegnet 29. desember i 1856, altså sju år før "våre" folk kom til Harehytta.

Det var Ole Olsen og kona Marthe som i 1856 ble husmannsfolk på Harehytta. Leie for plassen ble satt til ti spesidaler, hvorav nesten åtte daler ble omregnet til pliktarbeid. Resten, to daler og

Dette bildet av Harehytta er tatt omkring 1915. Stua midt i bildet er fra tidlig på 1800-tallet. Låven til høyre falt sammen midt på 1900-tallet, og også kjellertrevet til venstre ga etter for tidens tann.

Imponert over husmannsstua

En representant fra Varteig Historielag var 1. juli i 2010 med fylkesarkitekt Rolv Atle Bråten og daværende grunneier på en befaring på Harehytta.

Bråten ble imponert over plassen – både når det gjaldt beliggenhet, stuas tilstand, dens bygningstekniske løsninger og utforming. Husmannsstua er trolig reist tidlig på 1800-tallet, men med metoder som egentlig hører 1700-tallet til. Populært kan man si at det trolig har vært en gammelmodig byggherre, men en mer oppdatert bygningssnekker som har stått bak bolighuset.

en ort, skulle betales kontant før jul.

Ole skulle arbeide 40 dager framme på gården på sommeren, fordelt på de tre onntidene og ellers etter behov. Dessuten var det 20 pliktdager på vinteren, og da skulle han klare å hogge fem tylfter sag- eller bygningstømmer og ti "Favner alenlang Brændeved". Det skulle godt gjøres å klare for en mann med den redskapen en skogsarbeider hadde den gang.

En arbeidsdag ble for øvrig verdsatt til mellom åtte og tolv skilling, avhengig av arbeidets art og dagens lengde.

Svigermor var med

Peder og kona fikk formodentlig ikke stort annerledes vilkår da de ankom plassen i 1863. Da hadde forresten forrige husmannsfamilien i mellomtiden bosatt seg på plassen Askedalen under Bøe, og tegnet kontrakt med Arne Nilsen på gnr 3028, bnr 2 Bøe.

Da de nygifte ankom Harehytta, kom for øvrig også Inger Maries mor flyttende sammen med dem. Kari Mathisdatter var blitt enke, og formodentlig i en tilstand

Gamlestua på Rudsrudhytta – eller Rudsrudplass – der Inger Marie bodde fra 1896 til 1930. Tegningen er laget i 1983. Tegner: Johannes Jensen Østby

som gjorde at hun måtte bo hos noen av sine egne. Hun dør da også allerede 18. desember i 1867.

I 1865 bor for øvrig også en bror av forrige husmannen på Harehytta. Det er Even Olsen. Han er ugift, smed av yrket og losjerer hos Inger Marie og Peder. Senere flytter han imidlertid til broren og svigerinnen på Askedalen, der han dør 16. juli i 1869.

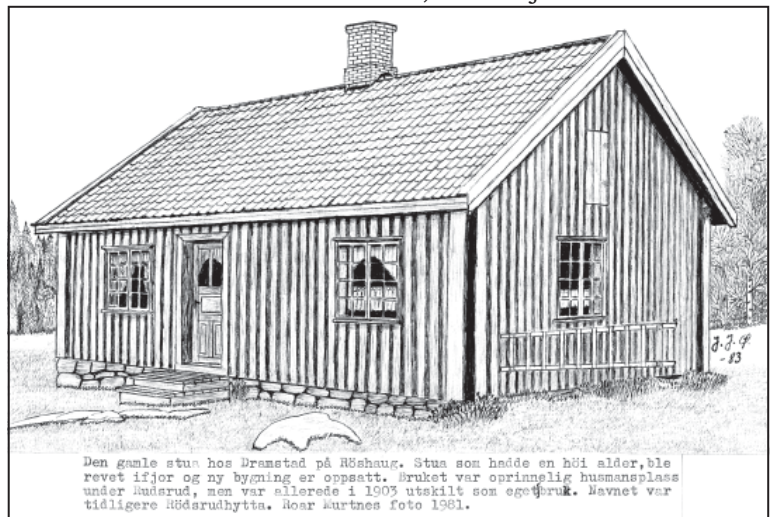
Barneflokket vokser

Det er ukjent om Peder hadde noen barn fra første ekteskap. Om så var, ble ingen av dem med til Harehytta. Derimot vokser barneflokket til Inger Marie og Peder:

Ole – født 30. januar i 1864. Giftet seg med Thea Nilsdatter og bosatte seg i Os.

Lovise Marie, født 19. mai 1866. Giftet seg med Emil Gunerius Olsen og etablerte seg i Oslo.

Karen Oline, født 3. jan 1869 - død 2.

Den gamle stua hos Dramstad på Røshaug. Stua som hadde en høi alder, ble revet ifjor og ny bygning er oppsatt. Bruket var opprinnelig husmannsplass under Rudsrud, men var allerede i 1903 utskilt som eget bruk. Navnet var tidligere Rødsrudhytta. Roar Kurlnes foto 1981.

jan 1870.

Karen Oline, født 21. oktober 1870. Giftet seg med Anders Nilsen Møller og bodde i Sarpsborg.

Rikard, født 14. mai 1873 - død 4. februar i 1874.

Rikard, født 1. august 1875. Giftet seg med Juliane Pedersen fra Øymark og drev gården Fjellingbakken på Ytter-skogen.

Flytter til Rudsrudhytta

Inger Marie og Peder drar på årene, og i 1896 flytter de til sønnen Ole på Rudsrudhytta i Os. Dette er opprinnelig en husmannsplass, men var blitt selveiende i 1870.

Ole fikk skjøte på småbruket 30. mars 1896, og kjøpesummen var 1400 kroner. Her dør Peder Engebretsen 24. juni 1900, omkring 85 år gammel.

Inger Marie bistår med dyrestellet på bruket, og det gjør at Ole i noen år kan jobbe som fabrikkarbeider i Sarpsborg. Da bor han hos en tante og onkel i "Thorsbæk Gade". I 1910 er imidlertid Ole og kona Thea på plass på Rudsrudhytta som bønder. Ole har bruket helt fram til 1941, da han selger til Harald Dramstad for 9.500 kroner. Samtidig skifter plassen navn til Røshaug.

Husmannsvesenet i Varteig

De første husmannsplassene i Varteig kom i første halvdel av 1600-tallet. Ved prestemantallet på 1660-tallet var det en husmannsplass under hver av gårdene Hasle, Klemsdal, Spydevold, Brunnsby, Småberg og Kongsrud, to under Bøe og Skofteby, tre under øvre Sikkeland og Bergby, fire under Gryte og sju under Knatterud. Det skulle bli 27 plasser. Dette tallet holdt seg noenlunde konstant, for i 1723 var det fortsatt rundt 30 husmannsplasser i bygda.

Utover på 1700-tallet ble det ryddet stadig flere plasser, og ved folketellingen i 1801 var det 51 husmannsfamilier i Varteig.

Lenger utover på 1800-tallet ble det imidlertid flere alternativer til primærnæringen, og mange tok seg jobb ved teglverk og sagbruk nedover mot Fredrikstad.

Derfor hadde antall husmannsplasser sunket til 43 i 1865. Tretten av disse boplassene var for øvrig uten jord, så i dag ville man vel sagt at oppsitterne bare leide hus. Ti år senere var det for øvrig bare atten husmannsplasser i Varteig, og i 1900 altså bare én.

Konfirmert av Vogt

Selv om Inger Marie var preget av sin høye alder, kunne hun likevel fortelle noe fra oppveksten da avisene skrev om henne på slutten av 1920-tallet.

Blant annet berettet hun at hun ble konfirmert av prost Johan Nilsen Vogt. – Han var snill, han, refereres Inger Marie på. Hun sto til konfirmasjon i 1847, da var hun 17 år gammel. Vogt var sogneprest i Tune og Varteig fra 1820 til 1859.

I omtalen av henne i 1929 heter det om henne:

"Det er en lang og strævsom arbeidsdag, som den yngre generation ikke kjender noget til, den gamle kan se tilbake paa; men hun er av de mennesker som er fornøiet med lite og tro over det hun har vært sat til her i landet.

Arbeidslysten og arbeidsglæden er langt vanskeligere at finde blant folk i vore dage end for eksempel da Inger Marie var ung. Tiltrods for at en husmandsfamilies kaar den gang bestod i haardt arbeide fra tidlig morgen til sen kveld hele livet igjennom."

Da Inger Marie fra "østre Strømnæs-plads" døde 19. oktober i 1930, hadde hun i to og et halvt år bodd på gamle-hjemmet på Åstorp.

Kanskje kommer Varg Veum til Varteig

Forfatter Gunnar Staalesen er usikker på om han noen gang har vært i Varteig, og hans privatdetektiv Varg Veum har definitivt aldri vært her. Men Staalesen utelukker ikke at kanskje begge tar seg en tur til det som var hjembygda til forfatterens mormor.

– Sannsynligheten er nok større for at jeg kommer enn romanfiguren min. Jeg har virkelig blitt ansporet til et besøk til Varteig etter at det ble snakk om å luften mine Østfold-røtter i historielagets årstidsskrift Inga, medgir Gunnar Staalesen i en særdeles hyggelig prat.

Selv har han bare gode minner fra besøk hos morfar i Fredrikstad, og på feriested på Hvaler. Kanskje derfor at handlingene i en av hans noveller er lagt nettopp til Hvaler.

Men så var det spørsmålet om den kjente kriminalforfatteren fra Bergen noen gang har vært i Varteig. – Jeg var med på et slektsstevne midt på 1960-tallet ved Isesjø, og det er jo pussig om vi ikke da var på mormors hjemgård Klemsdal. Sikker er jeg imidlertid ikke, medgir han.

Røttene til Varteig

La oss avdekke Gunnar Staalesens Varteig-røtter med en gang. Hans mormor het Anna Marie Johansen, og var nest yngst blant ni Klemsdal-søsken. Hun var født 16. juni i 1886, som datter av Andrine og Johan Ludvig Klemsdal. Anna så dagens lys på Belsby, men fikk oppveksten på Klemsdal da foreldrene overtok gården.

To av Annas søsken døde tidlig, men de andre satte dype spor etter seg både i og utenfor Varteig. Brødrene Johannes og August ble pølsemakere, mens to andre – Olaf og Julius – ble eiere av henholdsvis Klemsdal og Lindemark. Søsteren Elise ble gift med Olaus Brusevold, og sto sentralt i kulturlivet i Sarpsborg.

Da mangler bare broren Ole, som først etablerte seg som slakter og pølsemaker i Sarpsborg, men nok senere ble mer kjent for Sleipner-motoren. For øvrig i meget nært kompaniskap med Annas mann, Hans Johansen.

Også slakterforretningen drev de to svogerne sammen, fram til de overlot den virksomheten til Arnt Bergby for å vie all sin tid til utviklingen av båt-motorer.

Røttene til Eidsberg

– Jeg er jo halvt østfolding, konstaterer Staalesen. Mormor Anna altså fra Varteig, morfar Hans fra Eidsberg.

Hans Johansen kom til verden på Trømborg 3. august i 1884. Foreldre var Maren Bolette Johansdatter og Johan Peter Andersen på Kolshus. Maren og Johan hadde giftet seg to år tidligere. Med årene får Hans fem søsken, Johan-

Mannen bak Varg Veum, forfatteren Gunnar Staalesen er kvart varting. Foto: Trygve Schønfelder.

Brudebilde av Anna og Hans Johansen da de giftet seg i Varteig kirke 8. oktober 1905. Bildet er hentet fra Tormod Klemsdals slektsbok som kom i 2012.

nes, Jenny Marie, Ole, Jens og Peder.

Hele familien kommer før forrige århundreskifte flyttende til Birkelund, der Hans får jobb som ”opslager” ved Haga Landbruksmaskiner, det som senere ble Haga Hoell.

Anna fra Klemsdal og Hans på Birkelund gifter seg 8. oktober i 1905. Etter hvert flytter de til Sarpsborg, og Hans går i nært kompaniskap med Annas bror Ole. Først om slakterbutikken og senere i produksjonen av båtmotorer.

Mor født i Fredrikstad

– Mor ble født etter at morfar og Ole hadde flyttet virksomheten sin til Fredrikstad og etablert Sleipner Motorfabrik A/S, forteller Gunnar Staalesen.

Moren Gudrun kom til verden på Trosvik 14. febr i 1913. Gudrun var yngst av fire. Bergljot var født mens foreldrene ennå bodde på Birkelund. Ivar og Ragnhild ble født i Sarpsborg. Ragnhild døde for øvrig før hun var ett år.

At Fredrikstad-jenta Gudrun, med solid Varteig-blod i seg, ble bergenser, skyldes en gutt fra Haugesund. – Mor tok sykepleierutdanning i Oslo. Far studerte ved Universitetet. Far var bror

av en av mors kullkamerater, og slik møttes de, forteller Staalesen.

Det ble ekteskap mellom Gudrun Johansen og Arne Staalesen, og de gjorde vestlendinger av seg da Arne fikk jobb som lektor i Bergen i 1947. – Det var to måneder før jeg ble født, forteller den kvarte vartingen.

I Bergen får Gunnar Staalesen søsteren Kari i 1950. En eldre bror, Torvald døde da han var et halvt år gammel.

Følger vi slektsgrenen til Gunnar Staalesen ut, så kan vi fortelle at han og kona Ellen-Karin f. Kristiansen har to sønner – Vidar født i 1974 og Reidar i

Dette er Gunnar Staalesen

Forfatteren Gunnar Staalesen er født i Bergen 19. oktober i 1947, og debutromanen kom i 1969. Han hadde gitt ut flere kjente romaner og mottatt sin første Rivertonpris da privatdetektiven Varg Veum dukket opp første gang. Det skjedde i 1977 i kriminalromanen ”Bukken til havresekken”.

Dette ble starten på den lengstlevende serien med kriminalromaner med samme hovedfigur som er utgitt i Norge. Siste tilskudd til serien er ”Der hvor roser aldri dør” i 2012, og fortsatt har ikke Varg Veum pensjonert seg.

Staalesens bibliografi omfatter seksten Veum-romaner, der han har fått både Bokhandlerprisen og sin andre Rivertonpris. I tillegg har han gitt ut nærmere 20 andre bøker foruten sakprosa og noveller.

Det er reist en statue av Varg Veum i Bergen, og som den første og eneste oppdiktede person fikk privatetterforskeren Rivertonklubbens ærespris i 2012.

1980. To barnebarn har også forfatteren fått.

Hos morfar i Fredrikstad

Mormor Anna døde 4. november 1918, bare 32 år gammel. Hun ble indirekte et offer for spanskesyken som herjet stygt i 1917 og 1918. De som ble angrepet av spanskesyken fikk ofte også lungebetennelse, og det var nettopp lungebetennelse Anna døde av.

Morfar Hans var gift to ganger til, men begge disse ekteskapene var barnløse. – Også hans andre kone døde tidlig, men han fikk mange gode år med sin tredje ektefelle. Hun ble jo vår ste-bestemor, men vi kalte henne tante Emilie, forteller Gunnar Staalesen.

Morfar Hans var den eneste av Gunnar Staalesens fire besteforeldre som levde da forfatteren vokste opp. – Vi var mye hos ham i Fredrikstad. Han ble 93 år, og døde i 1977. Mor ble 94 år, og var klar i hodet til hun døde for sju år siden. Gjennom morfar og mor holdt vi god kontakt med slekt i Østfold, forteller forfatteren.

Melkebakke på Hvaler

Som medeier i Sleipner hadde nok Hans Johansen bedre råd enn de fleste. – Men morfar glemte aldri hvor han kom fra. Dette var slitere som klarte å jobbe seg opp, påpeker Staalesen.

Gjennom morfaren fikk familien Staalesen disponere et sted på Hvaler flere somre på rad. – Melkebakke var en perle, og de fleste somrene i min opp-

vekst tilbrakte vi der, forteller han.

Morfaren hadde også snekke liggende i båthavna i Fredrikstad, og bergenseren husker mange og flotte turer ut i skjærgården. På besøk i Fredrikstad hendte det dessuten ofte at han syklet ut til Hankø for å bade.

Varg fra Veum

På sine sykkelturer mot Hankø passerte Gunnar Staalesen veiskiltet som viste avkjøringen mot Veum sykehus. – Kanskje hadde dette stedsnavnet plassert seg i underbevisstheten min da jeg skulle gi privatdetektiven i kriminalromanene mine et navn, medgir Staalesen.

Detektiven ble døpt Varg Veum. – Selvsagt lå ”Varg i veum” i bakhodet, som betegnelse på en fredløs i hedensk tid. Men man kan ikke se bort i fra at også skiltet til det psykiatriske sykehuset dannet noe av bakgrunnen for navnevalget, forteller han.

Så er det ikke til å unngå, spørsmålet må komme: – Når Hvaler sniker seg inn i en novelle, så kanskje Varteig får sin plass i en annen bok?

– Intet kan utelukkes, gliser Gunnar Staalesen. – Jeg bruker i mine bøker steder hvor jeg selv har vært og er litt kjent.

Og da er det jo bare å håpe: – Jeg er fra tid til annen i Østfold på festivaler og andre oppdrag. Neste gang skal jeg kombinere det med en tur til Varteig, forsikrer Gunnar Staalesen. Og da kan det jo hende at Varg Veum er med ham.

Kjentfolk med Varteig-røtter

Gode Varteig-gener utvikles og trives også utenfor bygdas grenser, og det kan være spennende å registrere kjentfolk med Varteig-blod.

I 2012 fortalte vi om skiskytterne Tarjei og Johannes Thingnes Bø, med oldefar fra Basken. I fjor berettet vi om Magne Furuholmen, med farmor fra Brusevold og farfar fra Furuholmen. I år har turen kommet til Gunnar Staalesen, med mormor fra Klemsdal.

Vår tanke er å gi deg én kjendis med solide Varteig-røtter i hvert Inga-hefte i årene framover.

Feiringen av hundreårsjubileet for Grunnloven

I år har vi feiret 200 årsjubileet for Grunnloven. I 1914 var det også stor feiring over hele landet.

Avisen Glommen startet tidlig på våren med en serie der de presenterte bilder av Eidsvollmennene. Innimellom kom det bilder av Rigsforsamlingen, interiørbilder fra Eidsvollbygningen og 2 gårder - Morks og Mathie – som hadde vært bosted for de tilreisende representantene.

I Sarpsborg-distriktet var det lokale arrangement flere steder. Skjebringene samlet seg ved støtta til eidsvollmannen Zacharias Rasmussen Melleby utenfor Ingedal kirke før det gikk i prosesjon til Skjeberg, og både på Ise og i Varteig var det markeringer.

På Ise startet det hele med salutt fra høyden ved Ise stasjon kl. 6 om morgenen. Etter salutten marsjerte Klang rundt i området og spilte Fedrelands-sangen. Det vaiet flagg overalt da folk dro til Varteig kirke. Der ble de møtt av korallmusikk fra kirketårnet. Etter gudstjenesten og en matpause, delte forsamlingen seg. Østaskogingene marsjerte tilbake til Ise, mens resten samlet seg på Breidablikk.

Kl. 5 på ettermiddagen marsjerte vartingene fra Breidablikk til Neaskogs skolehus (Strømnesskolen) der lærer Tonning holdt tale for barna. Så fortsatte de opp i Strømnesåsen der folk satte seg ned både for å nyte den fine utsikten over Glor , og høre på talen til bokholder Østbyes fra Sarpsborg. Han tok utgangspunkt i følgende: "Det bor over 1400 millioner mennesker paa jorden, og saa er det bare 2 millioner der har faaet lov til aa bo her i Norge. Er ikke det stort?" Denne lykke mente han ga alle en stor forpliktelse til å ta vare på landet og hedre forfedrene.

De som dro fra kirken til Ise, samlet seg ved Ise stasjon der Klang hadde konsert fra kl 2-3, og stasjonsmester Pedersen avduket Ise Samtalelags nye fane. På fana sto det på den ene siden: "Kundskap er magt" og på den andre siden "Vi vil os et land som er frelst og frit".

Etterpå marsjerte folkeetoget fra stasjonen til Sikkelandhaugen. Først gikk Klang, så fulgte Ise Samtalelag, Ise Ungdomslags Turnforening og skolene Østaskogs, på Ise og i Skjeberdalen. Ved Sikkeland ønsket lensmann Næss velkommen og alle reiste seg og "blottet sine hoder i ærbødighet for Fædrenes minder" før alle sang "Ja, vi elsker". Så var det idrettsøvelser for barna og taler. Lærer Gjøsund holdt tale for barna, mens sogneprest Fyhn fra Sarpsborg talte for de voksne. Det ble anslått at 3-400 mennesker deltok.

På kvelden var det folkefest i Varden. Lærer Aaserud holdt tale for kongen, fedrelandet og våre landsmenn i Amerika. Så sluttet han med å takke de framsynte mennene som hadde møtt på Eidsvoll i 1814, og til sist takket han så Gud. Ole Hansen Bergby talte for Stortinget og minnet om at Stortinget hadde valgt rett både i 1895 og 1905. Kristian A. Sikkeland talte for den norske bonde. Han sa at selv om jordbruket på den tiden var lite aktet, utgjorde det likevel hovednæringen i landet, og måtte derfor aktes.

Til alles overraskelse grep så en dansk mann, Albert Olsen, ordet og takket for de vakre ord om det danske kongehus som tidligere taler hadde framsagt.

Arrangementet ble avsluttet med fyrverkeri kl 11 på kvelden.

Da langrennsskjendisene inntok Varteig

Fredag 31. januar i 1969 var en stor dag for langrennsinteresserte i Varteig. Da kom nemlig hele den norske skieliten på besøk. På kvelden var det skirenn i den nye lysløypa rundt Hasle Trafo, og dagen etter var langrennsskjendisene på skolen for å instruere elevene.

Dette er egentlig en helt eventyrlig historie om hvordan man enkelt kan løse en sak, og hvordan man med litt pågangsmot kan få til en stor skifest. Vi er 45-46 år tilbake i tid. Den gang var det ikke lysløype i Varteig. Et stort savn for de mange som gjerne ville gå på ski, selvsagt.

Starten

I en pause under et skolestyremøte på Varteig skole pratet John Nordahl Karlsen, som var sjef på Hasle Trafo, Martin Lunde og jeg om skiløping. Martin mente vi skulle hatt en lysløype i Varteig. "Det er vel ikke noe problem å få til", svarte jeg. "Martin, du er grunneier og du, John har strøm. Vi i Varteig IL har mange dugnadsvillige."

Vi ble snart enige om å møtes om et par dager for å planlegge. Dermed var det hele i gang. Jeg kontaktet Ole Rognalden i Varteig Idrettslag som sammen med ivrige medlemmer i idrettslaget satte i gang med dugnadsarbeid for å få til en lysløype på utsiden av gjerdet rundt Hasle Trafo.

Billig lysløype

Det ble en meget billig lysløype: Armatur og ledninger ble samlet inn med kostnader på 300-400 kroner. Strøm fra trafoen fikk vi vederlagsfritt.

Løypa ble hurtig tatt i bruk til trening og treningsrenn.

De unge var flittige brukere nesten hver dag med skigåing og skistafetter. Varteig Idrettslag arrangerte treningsrenn med 60 - 70 deltakere.

Sarpsborg Arbeiderblad spanderte nesten en helside på skirennnet på Hasle. Som lokalavis satte de fokus på at Østfolds egen Harald Sandli slo to av eliteløperne.

Utover 70-tallet fikk man noen snøfattige vintre. Plasseringen gjorde anlegget utsatt for hærverk. Da også trafoområdet skulle utvides, ble løypa lagt ned på begynnelsen av 80-tallet.

Landseliten kom

Høydepunktet ble imidlertid den offisielle åpningen fredag 31. januar i 1969.

Vi ble enige om at det ville være moro

Erling Steineide vant eliteløpet i lysløypa rundt Hasle Trafo i 1969. Dette bildet er ikke fra Hasle, men viser likevel et diagonalt driv som var kjennemerket til Steineide. Bildet er hentet fra boka "Skieventyret om Sjørdalstrioen og Heidalstrioen".

med en flott åpning av «anlegget». Etter en del samtaler med PR-ansvarlig Oscar Brattlie i Skiforbundet ble vi lovet at noen av landets beste løpere skulle komme til Varteig. Dato ble bestemt og vi gledet oss stort.

Ordfører Henrik Sælid lovte oss å få med seg kommunestyremedlemmene på å dekke eventuelt underskudd.

Alt så meget lyst ut til en uke før rennet. Da satte det inn med dårlig vær, mildvær og sludd. Brøytebilen kjørte så sand og grus sprutet inn i løypa.

Men da værgudene så hvor hardt dugnadsgjengen i Varteig jobbet med løypa, ombestemte de seg og tok fram finværet.

Renndagen

Da toppløperne ankom Varteig var forholdene i løypa helt topp.

Før landslagsløperne slapp til, arrangerte vi klubbmesterskap for de yngste. Meget populært var det at alle 25 del-

Førstesideoppslag i SA noen dager før lysløypa på Hasle ble åpnet med seks eliteløpere på plass.

takere fikk diplom signert av noen av eliteløperne.

Jenteklassen ble vunnet av Gunn Astrid Lunde. Gutteklassene ble vunnet av Per Brenne, Øyvind Gressløs og Steinar Gressløs.

Rennet ble vunnet av Erling Steineide med Reidar Hjermstad på andre plass.

Øvrige toppløpere i rennet var Alf Storelvmo på tredjeplass, Magnar Lundemo (4), Einar Østby (6) og Lorns Skjemstad (7). Fra Østfold startet Harald Sandli fra Ørje og Per Østreng fra Trøgstad. Østreng måtte finne seg i å ta åttende og sistede plassen, mens Sandli gikk et kjempeløp og ble nummer fem.

Flere av langrenns- toppene til Varteig

Hjermstad og Steineidet i spissen for 5 løpere
Lørdag skal Varteigs skolebarn instrueres i skiløping

Fredag kommer en del av våre langrennstilte til Varteig for å delta i et lysløyperenn i den nye lysløypa som ble tatt i bruk for noen uker siden. Løperne skal overnatte her i distriktet og på lørdag formiddag skal de instruere samtlige elever ved Varteig skole i skiteknikk. Et populært tiltak som sikker til glede samtlige skoleelever i Varteig.

Av våre eliteløpere er det foreløpig kjent at Erling Steineide, Reidar Hjermstad, Magnar Lundemo, Lorns Skjemstad og Einar Østby kommer, men det er også muligheter for at noen flere av trøygen kommer. Forteller Oscar Brattlie i Norges Skiforbund til SA.

Med andre ord. Det blir sikkert litt av en festdag i Varteig fredag. Kommunen har lovet å renne i Varteig fredag kveld.

godt det lar seg gjøre og etter rennet blir det middag i kommunal regi.

Vinneren på Hasle

Det var altså Erling Steineide som vant skirennene i lysløypa ved trafoen på Hasle. Han var født i Sel i Gudbrandsdalen i 1938. Under NM i 1965 vant han 15 kilometeren med over ett minutt seiersmargin til nummer to, Gjermund Eggen.

I NM-stafettene var han på vinnerlaget seks ganger i årene 1963-1971. Den legendariske radioreporteren Bjørge Lillelien rangerte Erling som nesten uslåelig i en stafettspurt på den tiden.

Han var også med på det norske stafettlaget både i Innsbruck-OL i 1964 og i VM i Vysoké Tatro i 1970, der det ble fjerdeplass begge ganger.

Hentet i representasjonsbiler

1960-tallets langrennsløpere var idrettshelter som ikke lå noe tilbake for Bjørgen og Johnsrud Sundby. Da Kulåssprinten ble arrangert i 1968, var vinter-OL i Grenoble nettopp avviklet. Og de norske OL-heltene ble fraktet standsmessig til Sarpsborg i Borregaards representasjonsbiler.

I Grenoble sørget de norske utøverne for seks gull, seks sølv og to bronse. Langrennsherrene alene sto for tre av gullene. Ole Ellefsæter og Harald Grønningen tok gull på 50- og 15-kilometeren, og sammen med Odd Martinsen og Pål Tyldum vant de også stafetten. Kulåssprinten i 1968 ble for øvrig vunnet av Grønningen.

Åpning av Hasle lysløype-Varteig

fredag 31. januar. Kl. 18.00: Start klubbmesterskap gutter.
Kl. 19.00: START ELITE.
Billetter: Voksne kr. 5,—, barn kr. 2,—.

VARTEIG I.L.

Åpningen av Hasle lysløype med eliterennet ble også annonsert. Billetten kostet fem kroner for voksne og to kroner for barn.

Det var selvsagt stor stas da de unge Varteigløperne fikk diplom signert av skikjendisene. Her er det Einar Østby, Lorn Skjemstad, Magnar Lundemo og Erling Steineide som har undertegnet.

Diplomet ble gitt til Gunn Astrid Lunde, som vant jenteklassen.

Etter rennet serverte kommunestyret løperne middag på kommunelokalet.

Alle løperne bortsett fra Reidar Hjermstad, som måtte hjem for å se til revefarmen sin, overnattet hos private (med barn) i Varteig.

På Varteig skole

Dagen etter instruerte løperne elevene ved Varteig skole, og skolestyret serverte smørbrød til instruktørene.

Det var en riktig hyggelig og fin tone løperne mellom som viste hvilke flotte karer de var. Flotte forbilder.

Jeg var sammen med Lorn

Dagen etter lysløyperennet var fem av langrennsessene på Varteig skole for å instruere elevene i skiteknikk. Her er det Erling Steineide og Einar Østby som blir omkranset av barna. Dette foregikk lørdag 1. februar i -69, i en tid da det fortsatt var seks dagers skoleuke.

Skjemstad på et toptrenerseminar på Idrettshøgskolen mange år senere, og han fortalte at både løperne og Skiforbundets representant hadde snakket om hvor koselig det hadde vært i den lille bygda Varteig.

Morsom skiinstruksjon for skolebarna i Varteig lørdag

forbindelse med lysløypeåpningen i Varteig fre dag ble fem av langrennsessene igjen for å instruere skoleelevene på lørdag. Denne instruksjonsvirksomheten er et ledd i Skiforbundets propagandu-

– Se til Varteig, sa Alf Storelvmo

Sarpsborg-avisene hadde bred dekning av langrennsbegivenheten i Varteig både på forhånd og etterkant. Og både avisene og løperne var fulle av lovord om både lysløypa på Hasle og selve skirennnet.

Sarpsborg Arbeiderblads markante sportsjournalist Johan Anton Kvise-rud var på plass på Hasle denne siste januarfredagen i 1969. Han intervjuet blant annet langrennseset Alf Storelvmo, som var mektig imponert.

Riktignok bemerket noen av elite-løperne at det på enkelte plasser i løypa var dårlig lys. Selve løypa betegnet de imidlertid som ypperlig.

Se til Varteig

Da deltakerne fikk høre at løypa hadde kostet 315 kroner i faktiske utgifter, var det knapt noen som trodde på det.

– Kunne bare andre idrettslag forstå å utnytte tidligere oppsatte gateløys slik som her i Varteig ville det bli flere og billigere lysløyper her i landet, sa Alf Storelvmo etter rennet.

I SA-reportasjen betegnes rennet som en suksess med flere hundre tilskuere og en enorm stemning. – Så å si samtlige skolebarn i Varteig var vel tilstede, og rundt start og innkomstplassen var ikke jubelen borte ett sekund, refererer SA.

Vant med 17 sekunder

Avisene tar også en sportslig betraktning av eliterennet på Hasle, og Kvise-rud betegner Erling Steineides løp som en triumf. Deltakerne gikk den drøyt kilometer lange løypa åtte ganger, og Steineidet gikk i mål på tiden 22.30. Det var 17 sekunder foran toer Reidar Hjemstad.

At Østfolds egen Harald Sandli kom inn foran eliteløperne Einar Østby og Lorns Skjemstad overrasket utvilsomt både publikum og langrennseliten som

Alv Storelvmo kommer også til Varteig i dag –

PER ØSTRENG og HARALD SANDLIE deltar fra Østfold

Alt er nå klappet og klart for Varteig ILs lysløyperenn i kveld. I går fikk arrangørene melding om at Alf Storelvmo kommer i tillegg til Erling Steineidet, Reidar Hjemstad, Lorns Skjemstad, Magnar Lundemo og Einar Østby, og dermed skulle alt ligge vel til rette for en spennende duell i den 1013 meter lange lysløypa.

To østfoldinger, er også uttatt til å være med og det er den nybakte kretsmesteren Per Østreng fra Trøgstad og Orjes Harald Sandlie. Det var også flere østfoldinger som ville deltatt, men på grunn av den korte løypa, har arrangørene vært nødt til å skjære ned på deltakerantal-

kretsmestere i de forskjellige gutteklasser og nå er det ventet 25 deltakere.

Skiforbundets PR-konsulent, Oscar Brattli, kommer også til Varteig og han blir rennets speaker. På lørdag formiddag skal han sammen med de 6 elitesløperne være med på skiløpinstruksjon ved Varteig skole.

Samtlige elever blir inndelt i grupper og får 2 timers instruksjon fra løperne.

Samtlige løpere skal overnatte privat i Varteig og etter rennet i kveld er de kommunens gjester til en middag i Kommunelokalet.

Bedriftslangrenn ved Tvetterhytta som skulle vært arrangert i

Både SA og Sarpen brukte mye spalteplass i forkant av lysløyperennet. Dette klippet er fra SA samme dagen som rennet ble arrangert.

var der.

– Nå vil sikkert noen påstå at Østby og Skjemstad ikke la så mye i dette rennet. Men det gjorde de virkelig, forsikret SA-journalisten i sin nesten helsides reportasje i avisa dagen etter.

Premiebordet noe for seg selv

Heller ikke premiene til landslagsløperne gikk upåaktet hen i referatet. – Premiebordet som Varteig kunne varte opp med var noe for seg selv. Virkelig imponerende var det. Løperne fikk en 4-5 premier hver, og man kunne få inntrykk av at halve Varteig hadde gitt en premie, skrev SA.

Avisa kommenterer også den private innkvarteringen som eliteløperne fikk i Varteig: – Noe hotellværelse var det ikke snakk om, gjestfrie varteiginger ordnet det, skrev SA.

”Verden staar aaben for den der har Arbeidskraft”

”Den, der har Arbeidskraft og Dygtighed og kun sin egen Person at sørge for, for ham staar Verden aaben, og for ham er allevegne Brød at finde, følgelig lever han ei i trange Kaar.”

Ordene tilhører byfogd Georg Pettersen i Sarpsborg, og er skrevet 30. mars i 1851. Selv om byfogdens vurdering av levkår kommer i forbindelse med en konkret benådningssøknad, sier hans uttalelse på fire tettskrevne sider atskillig om øvrighetspersoners syn på allmuen på den tiden.

I Inga for 2013 skrev vi om Erik Paulsen og Marie Pedersdatter som i 1851 ble dømt for å ha laget og forsøkt omsatt fire halvdalermynter. Erik fikk ti års straffarbeid på ”Agershuus Slaverie”, Marie fikk sju år for medvirkning. Saken endte helt i Høyesterett, som opprettholdt dommen fra lavere rettsinstans.

Ikke mye nåde

21. februar i 1851 starter Marie og Erik soning av dommen. Marie søker umiddelbart om benådning, men finner ikke nåde hos øvrigheten.

Som byfogd skal Georg Pettersen uttale seg om benådningssøknaden. Han setter seg ned og skriver en lang redegjørelse til Smaalenenes Amt.

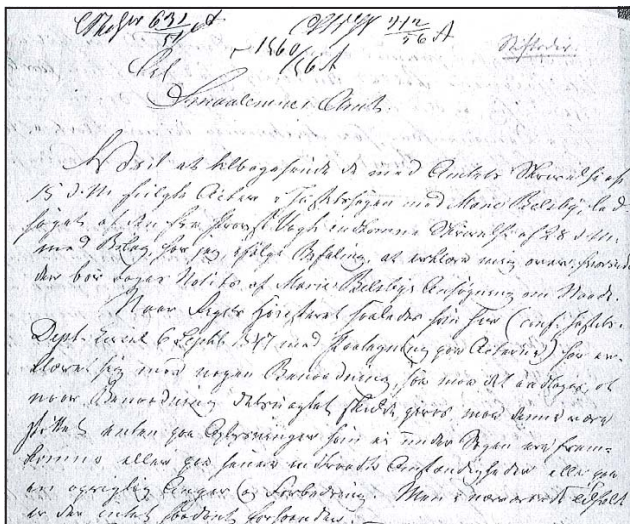
Byfogden har altså ingen forståelse for at trange kår kan ha vært årsaken til at de to ble fristet til å forsøke seg på falskmyntneri. Sunne og sterke, i sin beste alder og uten forsørgerbyrde mener Pettersen at verden ligger åpen for dem.

Georg Pettersen hadde ikke tiltrådt som byfogd da politiet anholdt Marie og Erik 22. juni i 1850. Derfor var det konstituert byfogd som assisterte to konstabler i ransakingen på Belsby, der Marie var datter i huset og Erik var gårdsgutt. Det ble imidlertid Georg Pettersens oppgave å følge opp saken inn for retten.

”Groben efter jordiske Goder”

Riktignok medgir byfogden i sin uttalelse fra 30. mars 1851 at ”letsindighed i sit vidstrakte Begreb følger i mer eller mindre Grad ethvert Menneske”. Men så legger han til: ”Den Tankeløshed eller den Groben efter Øyeblikkets jordiske Goder der ikke seer paa Midler eller Følger, som man i Hverdagslivet kalder Letsindighed, kan ikke formodes hos Angjeldende, der

Utdrag av byfogdens vurdering av datidens ungdom i 1851. Hans uttalelser kom i forbindelse med Marie Pedersdatter Belsbys benådningssøknad.

Byfogden kjøpte Østre Spydevold

Georg Pettersen, mannen som så sterkt uttaler seg om allmuen på 1850-tallet, er samme mannen som i 1860 får regjeringsskjøte på Østre Spydevold. På det tidspunktet var dette to gårder som var drevet av leilendinger, mens Pettersen altså samlet den østre delen av Spydevold igjen.

Nå drev imidlertid ikke byfogden gården selv, for han var bosatt i Sannesund. Det var følgelig leietakere som sto for gårdsdriften. I 1875 er Pettersen pensjonert og bor i Christian IVs gate i Oslo.

Georg Pedersen var byfogden som i en del år også eide Østre Spydevold.

har naaet en Alder, der hos Qvinder staar lige med den modneste Alder hos Manden."

Byfogden kommenterer også Marias atferd under rettssaken, og generaliserer blant sine undersøtter: "Angjeldendes Individualitet og Livforhold ere som de flestes af Almueklassen, nemlig: en høist maatelig Oplysning", og senere legger han til: "høist uklare Begreber om Ret og Uret".

Mørk fortid – lysere fremtid

Også sognepresten i Tune og Varteig

Byfogd og sogneprest

Byfogd og magistrat Georg Pettersen var født i Slesvig i 1803. Han var gift med Thora Resch fra Skien. De kom til Sarpsborg i 1850, etter å ha virket i Skien i mange år. Pettersen var følgelig ganske fersk som byfogd da han gjorde sine betraktninger.

Da hadde sogneprest Johan Nilsen Vogt vesentlig mer lokalkunnskap som grunnlag for sine vurderinger. Vogt var født på Bragernes i 1783 og kom som sogneprest til Tune og Varteig i 1820. Han satt i embetet fram til han døde i 1859, for øvrig i fullt ornat på prekestolen i Tune kirke.

skulle uttale seg om benådningssøknaden. I sitt brev bekrefter sogneprest Johan Nilsen Vogt de trange levekår som rådet, selv om verken prest eller fogd finner dette formildende. Dog skriver Vogt i en redegjørelse 25. mars i 1851 om Marie:

". . . hendes Ungdom har været tilbragt i knappe Kaar, og at den vist ingenlunde kan antages glædelig. Saare sandsynligt at Tanken om en mørk Fortid, Haabet om en lysere Fremtid har gjort hende modtagelig for Forførerens Tale."

"Uden Formildelse"

23. mai i 1851 uttaler så Justits- og Politi-Departementet at dommen "skal fuldbyrdes uden formildelse".

Det ligger likevel et lite håp for de to straffedømte i avslutningen på byfogdens uttalelse. Han skriver konkret om Marie:

Når en del av straffen er sonet og man ser hvordan fangen oppfører seg og "naar hendes Sjælesørger paa Strafanstalten kan give hende et andbefalende Vidnesbyrd, først da bør man anraabe Majestæten om Naade".

Marie gjentok benådningssøknaden

fem år senere, men "Hans Mayested Kongen" avslo. Derfor måtte hun sone hele dommen, og blir ikke løslatt før 26. februar i 1858. Erik oppnår imidlertid å bli benådet, trolig av helsemessige årsaker. Det skjer likevel ikke før 9. desember i 1859 – etter nesten ni år.

Kilde:

Riksarkivets amtsarkiv.

Takk til Inger Louise Bergerud for transkribering av dokumentet.

Johan Nilsen Vogt var sogneprest i Tune i Varteig fra 1820 til 1859.

HAGE- MASKINER a.s

***Det du trenger til hagestell!
Gressklippere, snøfresere, motorsager o.a.***

Vesttorp, 1747 Skjeberg - Telefon 69 16 82 88 - Mobil 915 79 598

FRODE THORSEN

Malermester

Iseplasseveien 27 • 1730 Ise • Tlf: 917 38 442 • malerfrode@gmail.com

Tok en økt i våronna før han gikk på skolen

Med en far som lå borte på arbeid hele uka, ble det moren og ungene som sto for det meste av gårdsdriften hjemme. – Spesielt i våronna skjedde det nok at jeg måtte ta en økt ute på jordene før jeg gikk på skolen, forteller Oddmund Engebråten.

Oddmund går i sitt nittiende år, født og oppvokst på Nordre Engebråten som eldst i en søskenflokk på fem. – Vi hadde en fin barndom, konstaterer han. Riktignok innebar det atskillige plikter hjemme på gården, men – som han sier – ingen tar skade av å arbeide.

Far Oskar var lensearbeider med base ved Nes. Det betydde at han måtte dra fra Engebråten på søndag ettermiddag, og kom ikke hjem igjen før lørdag kveld.

Kjørte møkk

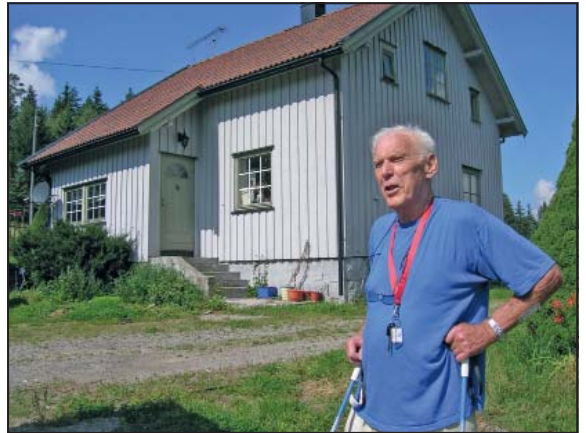
Det sier seg derfor selv at det var de som var hjemme på gården som sto for gårdsdriften, og som eldst i ungeflokken hvilte det et ekstra ansvar på Oddmund. – Alle hjalp til, men jeg var jo størst, sier han.

Man skulle tidlig krøkes, og hest har han kjørt så langt tilbake som han kan huske. – Vi hadde én hest på Engebråten. Trengte vi to, lånte vi fra

Oddmund Engebråten går i sitt nittiende år. I mange år har han ført dagbøker, hvor han skriver ned dagens hendelser.

Foto: Øistein Bøe.

Oddmund Engebråten foran boligen på Nordre Engebråten, der han vokste opp i en søskenflokk på fem. Bildet er tatt i 2007, da Oddmund guidet på Varteig Historielags høstvandring langs Engebråtveien.

Foto: Øistein Bøe.

nabogårder, forteller han.

Selv om det var skolegang bare annenhver dag, hendte det nok mer enn en gang at unggutten tok noen timer i onna før han tok skoleveien fatt. – Jeg husker mamma ropte på meg når det nærmet seg at jeg burde komme meg i vei til Kokkim-skolen, smiler Oddmund Engebråten.

Fire kuer på båsen

Nordre Engebråten besto av rundt 60 mål innmark og noe tilsvarende med skog. Det ga forgrunnlag til fire melkekuer, et par ungdyr og en hest, i tillegg til gris og høns.

Han berømmer det gode naboskapet, som blant annet inkluderte hestebytte. – Vi lånte hest av hverandre når det var

Jenny og Oskar Engebråten eide og drev Nordre Engebråten fram til slutten av 1950-tallet, da de flyttet til Furuholmen. Eier av bildene: Aina Lunde.

behov for to i draget, forklarer han.

Han husker de var mye på Furuholmen og fikk låne hest av Sander Berg. Hestebytte var det også mot både Bjørnlena og Heden, der henholdvis Hansine og Johannes Bjørnlena og Anette og Olav Bråthen drev.

Nabosamvirke var kanskje et ukjent ord men i aller høyeste grad mye praktisert mellom de små gårdene i Nordkroken. Det gjaldt hestebytte og gjensidig hjelp i onntidene, men også i form av maskinsamvirke.

Oddmund Engebråten forteller blant annet at flere av småbrukerne gikk sammen og kjøpte potetopptaker.

Kinnet smør for faste kunder

Det kunne nok også bli håndrekninger til andre som trengte hjelp. Blant annet forteller han at han som guttunge gjorde unna våronna hos tante Martha og onkel Hans på Høydal. – Men du vet, det var ikke store plassen, så i løpet av en god dag var våronna gjort, bemerker han.

Oskar Engebråten var lensearbeider, som så mange andre småbrukere i området. Her står han som nummer to fra venstre. Bildets eier: Oddmund Engebråten.

Mesteparten av det som ble produsert på de små brukene i Nordkroken gikk med til husholdningen, men noen gårdsprodukter ble også solgt. Oddmund forteller at moren Jenny blant annet kinnet smør som hun solgte til faste kunder i byen. Blant kundene var eksempelvis eierne av Sarpsborg Farvehandel og doktor Moe Magnussen.

Lensa var livsgrunnlaget

Oddmund Engebråten understreker tømmerfløtingens betydning for livsgrunnlaget på Nordre Engebråten, slik tilfellet var på svært mange mindre plasser både i Varteig, Rakkestad, Tune og Skiptvet.

– Pappa jobbet i lensa om sommeren, og tok på seg arbeid i skogen på vinteren. Selv om gården ikke var så stor, ga dette likevel det økonomiske grunnlaget som var nødvendig, sier han.

Jenny (1900-1973) og Oskar (1890-1966) fikk fem barn. Eldstemann Oddmund født i 1925, Ingolf i 1927, Asbjørn i 1930, Aslaug i 1933 og Rakel i 1938.

Faren Oskar hadde for øvrig tatt over gårdsnummer 3016, bruksnummer 8 Nordre Engebråten etter sine foreldre, Oline og Hans.

Besteforeldrene kjøpte gården i 1873

Slekta til Oddmund Engebråten kom til Nordre Engebråten i 1873, da farfaren Hans Olsen kjøper gården for 800 spesidaler. Skjøte er undertegnet 16. september.

Hans var opprinnelig fra Skjeberg, mens kona Oline var fra Grythe. Sønnen Oskar overtar gården i 1916. Skjøte tinglyses 8. september, og kjøpesummen settes til 6000 kroner.

Oskar og kona Jenny Engebråten driver gården fram til slutten av 1950-tallet, da de solgte og kjøpte hus på Furuholmen. Der dør Oskar i april 1966. Jenny bor de siste årene hos datteren Aslaug, og dør i 1973.

Jenny var for øvrig fra Skjeppe i Eidsberg.

En fillebulle

Selv om gårdens plikter krevde sitt, var det også tid for lek og moro. Oddmund forteller om bading og fising i Glomma. – Vi gikk stien ned ved Bjellemoen, forteller han. Denne stien er fortsatt godt synlig, slik den var brukt gjennom generasjoner og holdt oppe av lensekarer på vei til arbeid.

Som gutter flest, var også Oddmund og hans yngre brødre interessert i fotball. – Vi brukte en fillebulle. Vi hadde ikke råd til en ordentlig fotball, forteller han.

Derfor var det en begivenhet som fortsatt sitter, da han og broren Ingolf hadde skrappt sammen noen ører og fikk kjøpt en fotball av Kåre Brende på Bråten. – Det var stort da vi en søndags formiddag kunne dra til Nordre Bråten og hente fotballen. Det var to særdeles lykkelige gutter som vendte hjem til Engebråten igjen, smiler 89-åringen.

Rett i hoppbakken

Var det fotball og fising om sommeren, var det skihopping som

gjaldt om vinteren. – Det var rett i hoppbakken etter at vi kom hjem fra skolen, forteller Oddmund.

Ungguttene i området la ned et betydelig arbeid i både Kullerudbakken og i Hestehagenbakken. – Ragnar Øby var den beste blant oss. Han hadde rekordene i begge bakkene, sier han.

– Vi hadde bare vanlige langrennsski å hoppe med de første årene. Det ble derfor en ny verden for oss da bror Asbjørn etter hvert fikk tak i et par hoppski. Dem brukte vi på omgang, husker Oddmund.

Det var bakker nok i nærområdet også, men ingen anlagte hoppbakker. – Derimot hadde vi mye moro med å kjøre utfor i bakkene. Spesielt fra et fjell ovenfor låven på Grytedalen og ned de bratte bakkene. Da gjaldt det å treffe den smale brua som gikk over bekken slik at vi kunne kjøre opp i motbakkene mot Nedre Morthaugen, forteller han.

Ut i arbeid

Oddmund Engebråten kommer inn på skolegangen på Kokkim-skolen. Lærere

Det spøkte ved nabodelet

Da Oddmund Engebråten guidet Varteig Historielag på lokalvandring langs Engebråtveien i 2007, fortalte han om flere spøkelseshistorier som verserte da han var guttunge.

Spesielt var disse historiene konsentrert til området rundt nabodelet mellom Gryte og Engebråten.

Historier om gjenferd og uforklarlige episoder gjorde at man nødig gikk gjennom grinda i eiendomsdelet etter at det var blitt mørkt om kvelden. Da gjaldt det å velge en omvei hjem til Engebråten for å slippe å gå gjennom dette leet.

Tok imot kong Haakon på en søppelkasse

Da kong Haakon kom tilbake til Norge etter krigen 7. juni 1945, var Oddmund Engebråten i Oslo sammen med mange kjente fra både Varteig og Skiptvet. De kjørte lastebil inn, sjåfør var Arne Bøhaugen, og lasteplanet var smekk fullt.

– Vi visste det ville bli mye folk, og så oss om etter et egnet utsiktspunkt, forteller han. Løsningen ble en søppelkasse som de klatret opp på, ikke langt fra kaia der kongen gikk i land. – Vi hadde full oversikt over det som skjedde på Honnørbygga, minnes Oddmund.

Det ble mange timer på søppelkassa, og etter hvert meldte naturens behov seg. – Det var imidlertid så mye folk at det var umulig å komme oss ned fra kassa. Da var det bare å vente til kongefølget var passert og folkemengden begynte å løse seg opp. Heldigvis møtte vi Gudmund Oland, som hadde leilighet ikke langt unna, og der fikk vi benytte toalettet. Det var på høy tid, ler 89-åringen.

var Hedvig Monsen og Anna Oland. Han gikk ut av skolen i 1939, og ble konfirmerert på høsten.

– Jeg fikk tilbud om videre skolegang, men det ble ikke noe av det. Jeg var ikke lei skolen, men det gjaldt å komme ut i arbeid og forsørge seg selv. Jeg ville ikke ligge til byrde for dem hjemme på Engebråten, sier han.

Derfor ble det arbeid i tømmerkogen etter at han hadde gått for presten, og han hadde også jobb både på Grytesaga som Ole og Arne Båserud drev, og på saga ved Solvang, som Jens Svartedal drev.

Bogesag og øks

Han forteller om en vinter under krigen, da han, broren Ingolf og naboen

Harald på Bjørnløna jobbet i skogen på Vortvedt i Os. – Vi fikk disponere sveiserboligen, og melk og poteter kjøpte vi på gården. Ellers måtte vi ordne oss selv, og vi gikk til Rakkestad sentrum for å handle. Det var å bruke beina, og derfor var det nok langt fra hver helg vi var hjemme, minnes han.

Hjelpemidlene i tømmerkogen var bogesag, trekksag og øks. Veden ble kappet i 60 centimeter, klyvd og ranket i favner. Oddmund husker at guttene fikk ti kroner favnen. Man skulle stå på hvis én mann skulle klare tre kvart favn om dagen.

Besøkte Tittut'n

Under krigen tjente Oddmund Engebråten også hos Hans Støten i Os. I fristunder hendte det ikke sjelden at han syklet om Skattebøl og fram til boplassen Tittut for å besøke Anders Olsen.

Våpenpuss i solveggen under rekruttskolen på Terningmoen i 1947. Oddmund Engebråten til høyre, kompisen Asbjørn Berger fra Skiptvet til venstre. Bildets eier: Oddmund Engebråten.

Gikk vakt da krigsforbryter ble henrettet

Som gardist i 1947-1948 gikk Oddmund Engebråten vakt både på Akershus festning, foran Slottet og på Skaugum. Blant annet sto han vakt på Sukkenes bru på Akershus en dag en av krigsforbryterne ble henrettet.

– Jeg så bilkortesjen med den dødsdømte. Deretter ble jeg og de andre gardistene beordret inn på vaktlokalet, og vi slapp ikke ut igjen før avrettingen hadde funnet sted, forteller han.

Oddmund legger ikke skjul på at slike opplevelser sitter godt i minnet. – Men jeg mener fortsatt det var riktig med dødsstraff under krigsoppjøret, sier han.

Tittut'n var en original som Oddmund kjente hjemmefra, når mannen var på vei til og fra Tangen for å handle hos Inga og Einar Andersen. – Det var bestandig artig å besøke Tittut'n, men av hygieniske årsaker var det best at praten foregikk utendørs, sier han diplomatisk.

Mange er de historiene som verserer om Anders, som for øvrig var født på Brennemoen. Han drev blant annet og sprengte i fjell, stadig på jakt etter edle metaller. Kjent er også historien om den tamme ormen han hadde hjemme på Tittut, og som han føret med melk.

Anders hadde for øvrig to bikuber hjemme på Tittut. En dag Oddmund kom på besøk, satt Tittut'n og sov på en taburett som sto rett ved bikubene. – Tittut'n var helt nedlesset med bier. Han så ut som en levende bikube. Da han våknet av at jeg kom, reiste han seg imidlertid bare forsiktig opp og biene fløy rolig vekk fra ham. Han hadde ikke fått et eneste stikk, beretter han.

Oddmund Engebråten sammen med søstrene Ingrid (t.v.) og Helga Nymark. Søstrene ble naboer på Tangen, etter som Ingrid giftet seg med Oddmund Engebråten og Helga giftet seg med Kolbjørn Hassel. Bildet er tatt i nærheten av Grytedalen, og viser over mot Glennetangen i Skiptvet. Bildets eier: Oddmund Engebråten.

Grøten ventet på ham

Oddmund Engebråten var ikke vant til de klassiske klasseskillene da han vokste opp før krigen. I Nordkroken var alle like. Da han under krigen tjente på en gård i Eidsberg, fikk han imidlertid erfare noe annet.

Han vil ikke fortelle hvilken gård det var, men spesielt kona på gården visste hvordan hun ville håndtere dem som tjente der. – Det var velkjent at tjenestefolkene fikk annenrangs mat, bemerker han.

Det toppet seg likevel da folket på gården skulle ha fint selskap med mye og god mat. Oddmund ble satt til å ta hånd om hestene da gjestene ankom gården, og deretter var det dags for fjøsstellet.

– Da jeg kom inn på kjøkkenet etter endt arbeid, bugnet det med flotte matfat. Og mellom disse fatene sto en tallerken grøt. Den var til meg. Men jeg spiste grøten, jeg, og gikk og la meg, kommenterer han.

Fikk bløtkake og sigarer av Kronprinsen

Oddmund Engebråten glemmer aldri da han og de andre soldatene på vaktlaget fikk servert bløtkake og sigarer av daværende kronprins Olav.

Oddmund var i Garden i 1947-1948, og som gardist deltok han blant annet i vaktholdet på Skaugum der kronprinsparet bodde. Han er ikke sikker på om det var på julaften eller nyttårsaften i 1947 da kronprins Olav overrasket gardistene med en flott bløtkake og en eske med sigarer. – Han kom i alle fall personlig ned i vaktlokalet vårt og hilste på oss.

– Så du sa noe pent til kronprinsen om Engebråten og Nordkroken da?

– Kan skjønne det, gliser Oddmund. – I alle fall ville kronprins Olav vite navn og bosted.

I vaktholdet på Skaugum kunne forresten gardistene også ofte se prinsebarna utfolde seg i lek. – Harald var en vilter krabat, bemerket han.

Mye brakkeliv

Det ble noen sesonger i lensa for Oddmund etter krigen, men på slutten av 1940-tallet begynte han i bygningsavdelingen på Borregaard. Omkring 1960 fikk han jobb som forskalingssnekker hos Selmer. Her ble han yrkeslivet ut. – Det var først hos Selmer jeg skjønte hvor godt det var å ha en sikker og god inntekt, bemerket 89-åringen.

Han trivdes godt ute på anlegg, selv om det ble mye brakkeliv. – Vi arbeidet på begge sider av Oslofjorden. Blant annet var vi mye i Porsgrunn på Norsk Hydros anlegg.

– Det var fine arbeidskamerater og en god jobb, men prisen var at jeg lå utpå hele uka. Det hvilte nok mye på kona, som måtte ta ansvaret på hjemmebane, sier han.

Oddmund Engebråten sveiper tilbake til tiden på Borregaard. Han mener bestemt at busskortet kostet nitten kroner. – Så beholdt jeg noen kroner til tobakk, resten fikk Ingrid til husholdningen og faste utgifter, forteller han.

Ingrid Nymark og Oddmund Engebråten giftet seg i 1951. De bodde først et par år på Tjernsbekk og deretter leide de hus på Tangen før de i 1959 kunne flytte inn i nybygd bolig.

Foto: Larsen, Sarpsborg. Bildets eier: Aina Lunde

Traff henne på juletefest

Hun som skulle bli hans livsledsager i over 60 år møtte han på juletefest på Betel i Os i 1946. Ingrid Nymark var fra Kjernsbekk i Skiptvet, og jobbet i Askim da deres veier krysset hverandre på juletefesten.

Han medgir gjerne at det var alt annet enn enkelt da han i mai året etter ble kalt ut i militærtjeneste. For øvrig i Garden, med tilhold i Husebyleiren. – Det ble nok en del brevskrivning, kommenterer han.

Så ble det giftermål og senere boligbygging på Tangen. Først bodde de to år

Barna i Tangen-kroken i sin fineste stas, klar til 17. mai-feiring enten i 1967 eller 1968. Her er fire av de seks barna til Ingrid og Oddmund Engebråten med, sammen med fire barn i nabolaget. Foran ser vi Kai og Bjørn Engebråten. I andre rekke fra venstre Grethe Mariann Engebråten, Kirsten Hassel og Vidar Dramstad. I tredje rekke står Torild Dramstad og Torgunn Engebråten, og bakerst ser vi Jack Hassel. Torild og Vidar er søsken, likeså Kirsten og Jack. Yngste og eldste av søsknene Engebråten mangler her, nemlig Connie og Aina. Bildets eier: Aina Lunde.

hos Ingrids foreldre på Kjernsbekk, for deretter å leie hus hos Helga og Kolbjørn Hassel på Tangen, før de kunne flytte inn i nyhuset i 1959.

Boligen ble forresten døpt Askly. Navnevalget sto lensmann Nils Opstadmo for, da han skulle tinglyse skjøtet. Ingrid og Oddmund ble imidlertid fortrolig med Askly-navnet. Det er nemlig ask i rikelig monn i området.

Solgte jordbær på jobben

Praten hos Oddmund vender tilbake til årene på Borregaard. Lønna var ikke all verdens, i alle fall ikke når familien vokste og bolig ble bygd. Derfor gjaldt det å plusse på inkomsten der mulighetene ga seg.

Og mulighetene var blant annet dyrking av jordbær i en solfylt helling på boligtomta. Han forteller at han snekret spesialkasser hvor man kunne sette jordbærkurvene i to høyder. Så hadde han med seg bærkassene på bussen til byen, og solgte jordbær til kollegaer på jobben. – Slitsomt, men det ga penger i kassa, bemerket han.

Han husker også juletresalget som han og broren Ingolf sto for mens de fortsatt bodde hjemme på Engebråten. – Vi kjørte til byen med hest og høyvogna full av trær, forteller han.

En gang gikk salget så trått at brødrene fryktet at de skulle brenne inne med hele lasset. Så fikk de innskytelsen at de skulle forsøke seg i Fredrikstad.

I måneskinnstur over Revelsbymosen

Mens barna var i oppveksten, tok Ingrid og Oddmund dem ofte med på skiturer vinterstid. Etter en slik søndagsutfart hadde familien knapt fått av seg skistøvle da de hørte det var unger ute på gårdsplassen. – Da jeg kikket ut, var det en hel haug med unger i gården. De kom fra hele nærområdet og ville være med oss på tur, forteller Oddmund.

Det var i ferd med å bli mørkt, men det var bare å spenne på seg skiene igjen. – Vi gikk opp om Gryte, over Revelsbymosen og ned igjen ved Morthaugbråten. Det var flott måneskinn og rent trolsk stemning inn gjennom skogen. Det er den morsomste skituren jeg har hatt, sier Oddmund.

Datteren Aina husker godt denne turen tidlig på 1960-tallet. – Den var både spennende og magisk, sier hun.

Søsknene Engebråten fotografert hjemme på Askly i fjor. Fra venstre ser vi Aina (Lunde), Kai (Engebråten), Grethe Mariann (Engebråten), Connie (Engebråten Ørstavik), Bjørn (Engebråten) og Torgunn (Ulriksen).

Bildets eier: Aina Lunde

Trærne ble fraktet ned til Plankebyen, og der gikk buskene unna som varmt hvetebrød.

I telt på Sletterøyene

Når far lå utpå i anlegg hele uka, var det desto bedre når sommeren kom og man kunne pakke bilen og dra på ferie. Da gikk turen som oftest til Saltnes, der campingvogna ventet. Dit gikk også ferden så sant det åpnet seg en anledning for et helgeopphold.

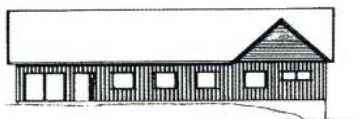
Han forteller om fine opplevelser ute på Sletterøyene, om strandhugg på forskjellige holmer, og om nytrukket fisk som ble tilberedt der og da.

aldri, bemerker han.

Han medgir at det ble forferdelig tomt og trist da kona døde. – Man snakker om at en vegg ramler ut. Hos meg er hele taket borte. Savnet er stort, sier han.

Men så retter han seg opp i godstolen, og smilet er tilbake: – Takket være hjertesnille unger klarer jeg meg godt.

Og de hjertesnille er seks i tallet – Aina (født i 1952), Torgunn (1956), Grethe Mariann (1958), Kai (1959), Bjørn (1962) og Connie (1968). Og disse har igjen gitt Oddmund fjorten barnebarn og elleve oldebarn som han er fryktelig stolt av og glad i.

Skogly Køvleri

Inneh.: Terje Holene
1735 Varteig
Telefon 69 13 13 43

- Vanlig trelast
- Listverk
- Profilerte spesialoppdrag
- Paneler

Mandag - torsdag 07⁰⁰ - 17⁰⁰, fredag/lørdag stengt.

Avisstoff for 100 år siden

I 1914 er det fortsatt Glommen som har mest Varteig-relatert stoff. Den hadde over 40 artikler, leserinnlegg eller annonser som angikk Varteig. Sarpen hadde, til sammenligning, bare 24 saker eller annonser om bygda.

Allerede 5. januar kommer et referat fra en fest gamle og nye herredsstyremedlemmer hadde hatt hos Larsen Smaaberg. På denne festen fikk Johannes E. Brusevold overrakt et gullur for sitt virke som ordfører gjennom 18 år.

Videre utover våren behandler herredsstyret en sak om tilskudd til veien Sarpsborg – Varteig – Gautestad, og en sak om at Varteig er en av fem bygder i Østfold som ennå ikke har noe folkebibliotek. I den forbindelse skriver avisen: *Vi haaber disse 5 bygder ikke vil la jubileumsaaret gaa til ende uten at oprette sit folkebibliotek.*

I møtet 23. februar blir dette budsjettet vedtatt:

Til kirken	475,90
Fattigvæsenet	5566,00
Skolen	1880,00
<u>Kommunen for øvrig</u>	<u>8469,00</u>
Totalt	16390,90

I et tillegg blir det forklart at: *Den forholdsvis ikke ubetydelige stigning fra forrige aar skyldes væsentlig renter og avdrag til de nylig optagne midlertidige laan til forskjellige større foretagender bl.a kirken og skolen og den nye hovedvei. Herredets andel av amtsskatten har også steget ikke ubetydelig.*

I neste herredsstyremøte kommer det fram at veiarbeidet i Ise-området, bl. a senking av bakken ved Gabrielhytten og omlegging av Møllebakken har et kostnadsoverslag på 4000 kroner, og at Varteig skal dekke 1/3 av dette. Altså mange, tunge utgiftsposter. Det er derfor ikke noen overraskelse at det i samme møte vedtas et forslag om å øke hundeskatten til 10 kroner pr. år.

Ellers er to ulykker med dødelig utgang omtalt dette året. 23.mars skriver Glommen om begravelsen til Even Hasle som kjørte seg i hjel på Sarpebroen, og 17. juli fortelles det om Anette Hansdatter Vestgaard som ble drept av lynet.

Olav Spydevold bidrar med flere artikler dette året; om hesten, husmødre i Varteig og ikke minst om "Kosthold på landet". Den siste var så lang at den gikk over to nummer av avisa. Ut fra Spydevolds artikkel var kostholdet på denne tiden omtrent slik : Til frokost spiste man smør og brød bakt av Sortehavsrug (en russisk rugtype) og drakk kaffe. Til dugurd var det det samme, mens middagen besto av kjøtt og fleisk. Til eftasvæl var det igjen smør, brød og kaffe. Så ble det hele avsluttet med aftensmat som besto av grøt, poteter og sild, samt kaffe. Han tok også med en slags oppskrift på "møsmør" (surprim). Spydevold nevner videre at tettemelk (surmelk) både er nærrende og anses for å ha en betydelig medisinsk virkning da den forhindrer *aareforkalking og saaledes uthaler alderdomssvakhet.* Han advarer mot at barn under 15 år får drikke kaffe – i hvert fall daglig. Så "reklamerer" han for "Knupkaffe" som etter hans mening både er langt mer nærrende og besparende (billig) enn ekte kaffe. "Knupkaffe" inneholdt kun en liten del ekte kaffe. Hovedbestanddelen var små "knup" laget av rugmel og poteter eller rugmel, havremel og poteter. Blandingens ble kjevlet ut som lomper, skjært i små terninger og brent sammen med ekte kaffe.

«En forening for bedehusets bygging»

Da Foreningen Samhold ble stiftet 31. mars i 1944, var formålet å få bygd et bedehus Ovaskogs. Foreningen skaffet både penger, tomt og materialer, men byggeplanene ble skrinlagt fordi sentraliseringen av skolen i Varteig gjorde at man i 1959 fikk kjøpt Kokkimskolen.

For to år siden valgte foreningen å selge det tidligere skolebygget, og dermed ble Samhold en huseierforening uten hus. Dette har medlemmene tatt konsekvensen av, og årsmøtet i januar i år gikk inn for å avvikle foreningen. Styret skal forberede nedleggelsen, men endelig vedtak blir ikke fattet før til året. Derfor rakk Samhold å feire sine 70 år før den blir historie.

Med unntak av fem år på 1990-tallet har Harald Bøe vært leder i Foreningen Samhold siden 1987. Han medgir at det kan være følelser knyttet til det å legge ned en forening som har virket i 70 år. – Virksomheten på Høgheim er imidlertid sikret gjennom en svært god avtale med de nye huseierne. Sånn sett er ikke nedleggelsen av Samhold dramatisk, sier han.

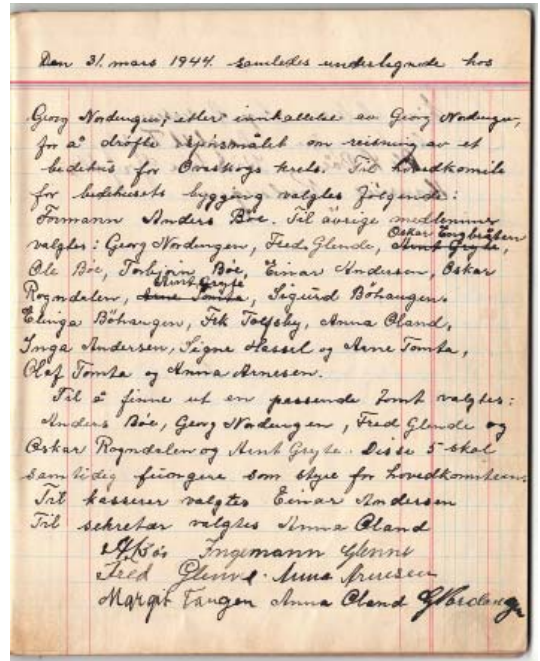
Tomt på Kokkimbråten

Ønsket om et eget kristent forsamlingslokale i nordre Varteig kom som en følge av vekkelsen i bygda i 1944. Og ildsjelene ruget ikke lenge på ideen.

Allerede 31. mars samme år innkalte Georg Nordengen til et møte "for å drøfte

Anders Bøe ble valgt som første formann i foreningen som skulle skaffe Ovaskogs et bedehus.

Fotograf ukjent. Bildets eier: Varteig Historielag.

Første siden i møteprotokollen for Foreningen Samhold, som forteller om stiftelsesmøtet hos Georg Nordengen 31. mars 1944.

spørsmålet om reising av et bedehus for Ovaskogs krets". Her ble det valgt en hovedkomité "for bedehusets bygging" med Anders Bøe som formann.

Han fikk med seg Georg Nordengen, Fred Glenne, Oskar Rogndalen og Arnt Gryte i styret som fikk i oppdrag å finne en passende tomt.

Dette må ha vært et styre med handlekraft, for allerede fem dager senere kunne man protokollere at bedehuset skulle reises på en halvannet mål stor tomt på Kokkimbråten. Stor

Styret i 70-års-jubilanten Samhold. Fra venstre: Ingunn Navestad Henriksen, Arne Bøe, Harald Bøe, Egil Nordengen og Kristine Olsen Bøe.

Foto: Øistein Bøe.

var gleden da det på et møte 13. mai kunne bekjentgjøres at Dagmar og Olaf Tomta hadde skjenket bedehustomta til foreningen.

Styremøte på julaften

Fuller av optimisme satte styret seg ned "for at drøfte spørsmålet om hvorledes det bør ordnes med og få i orden de fornødne dokumenter i anledning opførelsen av bedehuset".

En egen festkomité med Ole Larsen Bøe som formann var i sving, og vi leser ut fra protokollene at i løpet av 1944 ble det arrangert tre fester på Kokkimskolen som innbrakte netto 1795 kroner.

Et betydelig beløp for 70 år siden!

Iveren var stor blant medlemmene, og på selveste julaften i 1945 møttes styret på Ovaskog skole for å gjøre en henvendelse til skogstyret i Varteig om

å få kjøpe tømmer fra kommuneskogen. Et ønske om tømmer fra Brenne-skogen feilet fordi kommunen allerede hadde solgt tømmeret som skulle hogges der.

Derimot fikk foreningen kjøpe tømmer i kommuneskogen ved Rognerud. Tømmeret ble hogd og kjørt fram til bilvei på dugnad, og deretter fraktet til Bøsaga og skåret der. Materialene ble stablet på bedehustomta, og dermed var man et viktig skritt nærmere å få realisert planene.

En nedtur

Selv om viljen var ukuelig, ble det likevel ingen bygging. Den sterke rasjoneringen etter krigen satte krokbein på byggeplanene. Det viste seg å være en umulighet å få byggeløyve. Det samme rammet jo også Varteig kommune i planene for gravkapell. Tross stort på-

Bød 25.000 for skolen, fikk den for 20.000

Foreningen Samhold bød 25.000 kroner for Kokkimskolen, men kommuneledelsen lot foreningen få den for 20.000.

Et enstemmig medlemsmøte 3. september i 1959 vedtok at foreningen skulle legge inn et bud på 25.000 kroner for skolen med uthus og jordet til og med brønnen. Styret fikk fullmakt til å gå i forhandlinger med Varteig kommune. Det finnes ingen notater fra disse forhandlingene, men kjøpesummen ble i alle fall satt til 20.000 kroner. Tomta er på rundt fem mål.

Det er på det rene at Kokkim-skolen var nedslitt i 1959, og det er tydelig at kommuneledelsen mente 20.000 kroner kunne være nok.

Foreningen Samhold fikk i 1959 kjøpe Kokkimskolen for 20.000 kroner. Dette bildet er tatt tidligere på 1950-tallet, mens bygget enda var skole for Ovaskogs. Foto: Thor Fjeld. Bildets eier: Varteig Historielag.

trykk klarte man ikke å realisere kapellet før i 1952 (se Inga for 2012).

Det må ha vært en kraftig nedtur for ildsjelene Ovaskogs når de måtte avhende bygningsmaterialene. Det heter i årsmøteprotokollen fra 11. mars 1948 at beslutningen var enstemmig, ”da vi ikke i en nær framtid ser noen utsikt til å få

byggetillatelse”.

Det var for øvrig Varteig kommune som kjøpte materialene, som ble brukt nettopp til bygging av kapellet. Noe av materialene gikk for øvrig også med til nytt hønsehus på Kokkimskolen. Samhold fikk dermed dekket kostnadene til tømmerkjøp og sagskurd, og satt i tillegg igjen med et mindre overskudd.

Bedehustomta ble ført tilbake til giverne, og ble senere benyttet som boligtomt.

Dette bildet er tatt på Foreningen Samhold årsmøte, trolig i 1981. I første rekke fra venstre ser vi Ruth Simensen, Marry Bøe, Olga Bøe, Bjørg Andersen, Karin Kullerud Ek og Borghild Kullerud. Andre rekke: Helga Glenne, Judith Støten, Signe Hassel, Ingeborg Tomta, Ole L. Bøe, Kåre Dramstad og Ole Kullerud. Tredje rekke: Gunnar Kullerud, Einar Andersen, Nils Navestad, Ivar Ek, Arne Bøe, Harald Bøe og Ingemann Glenne.

Foto: Gunnar Kullerud (med selvutløser).

Bildets eier: Varteig Historielag.

En romslig hovedkomité

Da Foreningen Samhold ble stiftet i 1944 besto styret av Anders Bøe (leder), Georg Nordengen, Fred Glenne, Oskar Rogndalen og Arnt Gryte.

I tillegg valgte man en såkalt hovedkomité som besto av Oskar Engebråten, Ole L. Bøe, Torbjørn Bøe, Einar Andersen, Sigurd Bøhaugen, Ellinga Bøhaugen, Borghild Tølfesby, Anna Oland, Inga Andersen, Signe Hassel, Arne Tomta, Olaf Tomta og Anna Arnesen. Einar Andersen ble valgt som kasserer, Anna Oland som sekretær.

Dugnad var også å holde det åpent og luftig rundt forsamlingslokalet. Her er det noen av de store trærne som har måttet vike. "Skogsarbeidere" er Ole Kullerud (med motorsaga) og Ingemann Glenne.

*Foto: Karin Kullerud Ek.
Bildets eiere: Wenche og Per Brattset.*

Mist ikke motet!

Georg Nordengen hadde valgt bibeltekst med omhu da han åpnet festen på Kokkimskolen 21. august i 1948. Han leste fra Korinterne 2, 4: "Derfor mister vi ikke motet, for ved Guds barmhjertighet har vi fått denne tjeneste". I referatet fra festen skriver Anna Oland: "Han oppfordret oss til ikke å tape motet, men holde ved å arbeide, så vi muligens kunne ha bedehuset ferdig til det ble mer trang hos oss etter Guds ord. Samtidig ber vi om vekkelse og fornyelse."

Samhold fortsatte med sin faste møtevirksomhet, men tanken om et bedehus lå på vent. Utover på 1950-tallet ble det imidlertid klart at

Kokkimskolen trolig ville komme på salg når sentralskolen sto ferdig.

Igjen er det handlekraft i Samhold. 5. februar i 1957 heter det i styrereferatet at styret "fant det beleilig allerede på et så tidlig tidspunkt å inngi muntlig bud på skolen til bedehus". Alle voksne i kretsen ble innbudt til et møte, og foreningen fikk der 28 nye medlemmer.

Pusset opp skolen

Sentralskolen var klar til bruk til skolestart i 1959, og fra 1. november dette året ble Kokkimskolen overdratt til Samhold. Kjøpesummen var 20.000 kroner. På det tidspunktet hadde foreningen rundt 16.800 kroner i beholdning. Dessuten ble det tatt opp et

Formenn gjennom 70 år

1944-1948: Anders Bøe

1948-1956: Georg Nordengen

1956-1957: Ole L. Bøe

1957-1968: Ingemann Glenne

1968-1972: Ole L. Bøe

1972-1987: Ingemann Glenne

1987-1993: Harald Bøe

1993-1994: Ingen formann

1994-1998: Nils Navestad

1998- Harald Bøe

Kaffepause hørte til når det ble jobbet dugnad. Her har Jorun Kullerud (helt t.h.) og Borghild Kullerud kommet med nystekte vafler. Ole Kullerud med ryggen til, og rundt bordet ser vi Kåre Dramstad, Ingemann Glenne og Gunnar Kullerud. Bildet er tatt i 1980.

Foto: Gunnar Kullerud (med selvutløser).

Bildets eiere: Wenche og Per Brattset.

lån på 6000 kroner for å sluttfinansiere kjøpet og for å dekke kostnadene ved en omfattende oppussing. Begge skolestuene ble pusset opp, og det ble også påkostninger på de to utleieenhetene i bygget.

Søndag 22. mai i 1960 kunne så foreningen innby til innvielsesfest av det som hadde fått navnet Høgheim Kristelige Forsamlingshus. Da hadde det gått drøye 16 år siden foreningen "for bedehusets bygging" ble stiftet.

I Samhold er det samhold

Overtakelsen av Kokkimaskolen i 1959 utfordret dugnadsviljen blant medlemmene i Foreningen Samhold. Det største løftet kom nok rundt 1980, da de to salene ble slått sammen. Samtidig kom et nytt inngangsparti, og ny oppgang til leilighet i andre etasje.

I en reportasje i Sarpsborg Arbeiderblad i 1981 slo man fast at "I

Samholds 70 år ble feiret på Høgheim 28. mars i år. Her ser vi til venstre Wenche og Per Brattset, som overtok Høgheim 1. desember 2011. Videre rundt bordet yngstedatter Mina, og Kari og Øistein Skaar.
Foto: Øistein Bøe.

To kasserere på 70 år

Man kan ikke klage på stabiliteten blant verken medlemmer eller tillitsvalgte i Foreningen Samhold. Ved stiftelsen i 1944 ble Einar Andersen valgt som kasserer. Det vervet hadde han i 31 år fram til 1975.

Andersen ble etterfulgt av Arne Bøe, og han sitter fortsatt i denne funksjonen.

Basarene var en folkefest

De som har levd noen år, husker basarene på høsten som gikk over to eller tre kvelder, gjerne med noen uker mellom hver. Det var aftentrekning, ofte på ei fruktkurv, og så var det hovedtrekning siste kvelden.

På Samholds årsmøte i januar ble det rom for litt mimring, og da ble det påpekt at disse basarene var rene folkefestene. Derfor ble det også tidvis en ansamling av ungdom ute, og alt forløp kanskje ikke like rolig. Da var det godt å ha lærer Anna Oland på festen. Når hun gikk ut på trappa for å hysje på elementene, stakk ofte ungdommene av. De hadde sånn respekt for fru Oland at de ikke ville vise seg beruset overfor sin tidligere lærer.

Samhold er det samhold". Prosjektet hadde til da krevd 2300 dugnadstimer. Fem år senere var tilbygget med toaletter og lager ferdig, og ytterligere to år senere ble det lagt nytt tak. (Les mer om dugnadsarbeidene på Høgheim i Inga for 2012.)

En kombinasjon av store vedlikeholdsarbeider og svak rekruttering til dugnadsgjengen gjorde at Foreningen Samhold høsten 2011 valgte å selge Høgheim. Wenche og Per Brattset overtok bygget fra 1. desember dette året.

Feirer – og legger ned

Foreningen Samhold hadde som formål å skaffe et bedehus, og senere drifte det. Når så samme forening velger å selge forsamlingslokalet, forsvinner

Samhold begynte med loppemarkeder i 1986 for å skaffe penger til Høgheim. Dette bildet er tatt i 2011, og det er fra venstre Wenche Brattset, Ole Henry Bøe og Katrin Marlen Brenne som studerer utvalget.

Foto: Synnøve Lunde Karlsen.

Det ble bare en forstuing

Selv med mange tusen dugnadstimer både høyt og lavt på Høgheim, har man heldigvis vært forskånet for alvorlige uhell. Men stundom har det vært nære på.

Som eksempelvis da Harald Bøe falt ned fra taket på utbygget på forsamlingshuset, en høyde på rundt fire meter. - Jeg var på taket og skulle flytte en stige da jeg mistet balansen og falt i bakken, forteller han.

Det ble et døgn på sykehus, men han slapp med en forstuing.

Over 50 år med dugnad

Det store ombyggingsprosjektet i 1980-1981 krevde alene minst 2300 dugnadstimer. Hva medlemmer i Samhold ellers har lagt ned av innsats i forsamlingslokalet er det ingen som har ført regnskap med.

I Inga 2012 var det en artikkel om den gamle skolebygningen som ble bedehus, og der er de ulike restaureringsprosjektene omtalt. Derfor nevner vi bare kort:

Ny trapp i 1961, eternittplater ble slått på huset i 1974 og vindfang bygd året etter. Nye toaletter i låven kom i 1976. I 1980-1981 ble de to salene slått sammen og pusset opp, i 1984 boret man etter vann og i 1986 reiste man et tilbygg med rom for toaletter og lager.

Nytt tak på huset ble lagt i 1988, og tre år senere skjedde det samme på låven. I 1996 ble mange av vinduene skiftet ut. I 2003 og 2004 kom det siste store løftet, da begge salene ble pusset opp og pipa i storsalen fjernet.

Stor aktivitet

Protokollene til Samhold vitner om stor aktivitet knyttet til Høgheim. Forsamlingslokalet har gitt rom for både

lekeklubb, søndagsskole, yngres, kvinneforening, Unge Røster og Høgheim Musikklag/Ovaskogs Strengemusikk. For å nevne noe.

Førjulsarrangementene på Høgheim trakk fulle hus. Her fra et Lucia-opptrinn i 2004, hvor Karin Kullerud Ek bistår ungene. Fra v.: Maren Paulsrud Andersen, Jørgen Paulsrud Andersen, Cathrine Bratteli, Berit Brenne, Rebekka Simensen, Charlotte Dahlen, Astrid Elise Dangstorp, Andrine Braathen, Frøydis Dahlen og Eivind Sletner.

Foto: John Arne Sletner.

Dette bildet er tatt på barneforeningens førjulsfest i 2000. Tre av guttene har klatret opp på stolene for å få med seg det som skjer av underholdning. Fra v.: Andreas Blakkestad, Kim Belsby og Gard Isak Futseter. Gutten i rød skjorte er Martin Nomme Meli. Langs vegg ser vi blant annet Ragnhild Kullerud, Mona Hassel, Jorun Hagen og Annett Kullerud. Helt i front Bjørg Tomta, og bak henne Julie Kabo, Annelen Sletner og Annette Evensen. Foto: John Arne Sletner

Søndagsskolen var blant foreningene som hadde juletreff på Høgheim, fast femtedag jul. Dette bildet er trolig tatt i 1979. I front ser vi fra venstre: Gunhild Bøhaugen, NN, Lindis Glenne, Leif Egil Turkerud og Bjarne Tangen. Helt i høyre bildekant Connie Engebråten, Kari Anne Nygaard og Marianne Kokkim. Bakerst til høyre Bjørn Harald Andersen. Foto: Berit Glenne.

Dessuten har det i Samholds egen regi blant annet vært torsdagsmøter, vennemøter, formiddagstreff, nabotreff, samt to syforeninger som på 1980-tallet ble til en. Syforeningene hadde som formål å samle inn penger til Høgheim, fortrinnsvis til inventar. Basarer og juletreffester har hatt lang tradisjon i Samhold, og fra 1986 ble det også arrangert loppemarked.

Sovende forening

Etter hvert sank imidlertid Samholds egen møtevirksomhet, og de siste årene har den vært sterkt begrenset. Derfor ser heller ikke foreningens leder Harald Bø noen dramatik i at Samhold trolig legges ned neste år.

– Nedleggelsen endrer ikke bruken av Høgheim. Samhold er i realiteten en

sovende forening. Møtevirksomheten ivaretas av andre foreninger, og ved salget i 2011 ble den eksisterende virksomheten som er knyttet til Ovaskogs sikret vederlagsfritt bruk av Høgheim i 40 år på dagens aktivitetsnivå, sier han.

Harald Bø roser de nye eierne. – Ved salg av forsamlingslokaler ser vi ofte at de blir revet eller gjort om til boenheter. Her er forutsetningen at virksomheten på Høgheim skal bestå som i dag, påpeker han.

Av Foreningen Samholds rundt 70 medlemmer deltok fjorten på årsmøtet der det ble vedtatt å legge ned foreningen. Foran fra venstre ser vi Wenche Brattset, Ingunn Navestad Henriksen, Kristine Olsen Bøe, Lindis Sletner, Berit Glenne, Anne-Lise R. Mariussen, Bjørg Bøe og Eva Bøe. Bak fra venstre: John Arne Sletner, Harald Bøe, Alf Glenne, Frank Glenne og Arne Bøe. Foto: Øistein Bøe.

Asmund Brenne

Snarefangst av trost

Da jeg vokste opp var det vanlig at unge gutter fanget t om høsten. Når vi var blitt store nok til å håndtere tollekniven, laget vi «døher» for å fange denne trosten.

Donene var et enkelt fangstredskap laget av en kløftet ener eller vierkvist, med snarer laget av hestetagl. De to kvistene ble vridd sammen, og der ble lokkematen, en klase rognebær plassert.

Snarene laget av hestetagl ble plassert i riktig høyde over rognebærklasen. Når trosten slo seg ned og ville forsyne seg av rognebærene, så stakk den hodet i snara. Den skjønte straks at her var det noe som var farlig, og ville flykte. Med snara rundt halsen var det den visse død. Den ble kvalt.

Snarene måtte plasseres i riktig høyde, slik at trosten ikke fikk beina i snara når den slo seg ned.

Fikk 15 øre fuglen

Det var, og er fortsatt forskjellige arter trost, forskjellige størrelse.

Rødvingetrosten eller enertrosten som vi kaller den, var den minste. Vi solgte de trostene vi fanget, det ble en «liten inntekt». Den minste fikk vi bare 15 øre

Slik kunne dona se ut. Det var en hel prosess å lage en god snare.

pr. stk for.

Den gjeveste var svarttrosten, den hadde gule bein og gult nebb. Fjelltrosten var like stor og like gjev. Disse kunne vi få litt mer for.

Asmund Brenne (nummer to fra høyre) drev mye med trostefangst i oppveksten. Her er han som tolvåring. Fra venstre ser vi Rikard Sundås sammen med søsknene Randi, Asmund og Ole K. Brenne. Bildet er trolig tatt i 1941.

Fotograf ukjent. Bildets eiere: Ragnhild og Asmund Brenne.

Storfangst av blåtrost

Dernest kom blåtrosten, som samlet seg i store flokker senhøstes. Vi brukte en spesiell metode for å fange blåtrost, når den samlet seg i store flokker og slo seg ned i rognebærtrea.

Rognebærtrea sto gjerne åpent til langs jordekantene. Vi plukket rognebærklaser og samlet dem i kasser og la dem lagvis med torvstrø, for å ha dem til senere bruk.

Når dette var gjort, ble det plassert en mengde doner, forsynt med rognebær, i treet. Blåtrosten kom og slo seg ned. Da kunne det bli storfangst.

Læreren likte det ikke

Det var ikke alle som hadde den samme forståelse for vår lille ekstraintekt. Læreren og elevene på Strømnesåsen skole var på en liten utflukt i åsen ved siden av skolen. Der fant han en død trost hengende i en done.

Læreren rev en side ut av sin lille notisblokk, hvorpå han skrev: "Den slemme fuglefanger har drept en skogens sanger. Her henger jeg nu kald og stiv – du tok mitt liv, tok mitt liv." Papirlappen ble plassert i nebbet på den døde fuglen.

Tagl fra en voksen hest

Å lage snarer av hestetagl var en spesiell kunst, som jeg lærte av min nabo Iver. Han var en del eldre enn meg.

Først måtte vi finne den rette type tagl. Det måtte være fra halen på en voksen hest, helst en vallak. Så måtte tagllokken tas ut av halen før høstpløyinga tok til, for da ble halen stusset. Den tagllokken vi tok ut, måtte være lang og fyldig.

Montering av snarene

Proessen foregikk slik: Trekk ut to eller tre tagl fra lokken. Finn midten og slå en knute så begge ender er like lange. Så tvinner vi sammen begge

ender av taglet, slik at det blir et øye ved knuten.

Når tvinninga er ferdig, knytes begge ender sammen i en solid knute. Det er nødvendig å ta litt aske fra vedovnen til å gni fingertuppene i, da går tvinninga mye lettere.

Montering av snarene, en på hver side, foregår ved at en med tollekniven lager en åpning i sidekvisten på dona, og trer den ferdige snara igjennom til den stopper ved knuten. Når kniven fjernes, lukker åpningen seg og snara sitter fast.

Hemmelige jaktsteder

Hver enkelt av oss guttene hadde sine spesielle og hemmelige steder i skog og mark hvor donene ble hengt ut. De måtte henge så høyt at ikke katter og hunder kunne nå og ta for seg av fangsten.

Men skjæra og spurvehøken hadde vi inga råd med. Derfor måtte donene sees etter, helst to ganger om dagen. Det ble til at en fulgte den samme ruta hver gang. Fangstredskapen skulle inspiseres.

Den dagen naboen Iver skulle konfirmeres, rakk han ikke å se etter snarene sine selv. Jeg var stolt over å

Iver Hasle (1922-2008) fotografert rundt 1930.

bli betrodd oppgaven, enda jeg bare var en liten gutt. Følgelig måtte jeg være med på inspeksjonsrunden på forhånd, da ble jeg kjent med hans hemmelige steder.

Biskop Lunde kjøpte trosten

Jeg vil fortelle om en opplevelse som Iver nabo hadde tidlig i tredveårene. Han skulle gå til sin onkel på Bergerud med et knippe nyfanget trost. Onkel Ole på Bergerud reiste til torgs med egg hver lørdag. Han skulle ta med seg og selge Ivers trostefangst også.

På vegen til Bergerud møtte han biskop Lunde, som var på bispevisitas i Varteig akkurat da. Biskopen stoppet Iver og ville kjøpe hele trostefangsten hans. Trost var en delikatesse, også kalt «kramsfugl».

Biskop Johan Peter Lunde kjøpte hele trostefangsten. Lunde var biskop fra 1922 til 1937.

Vanligvis solgte vi trostefangsten til de private slakterne i Sarpsborg. Når de solgte trosten videre, het det «kramsfugl». Kundene var de bedre stilte fruene i Sarpsborg.

Kultorp Bilservice AS

Telefon: 69121350

AutoMester.no
Flere glade bilster

BILVERKSTED OG EU-KONTROLL FOR ALLE MERKER

Din sikkerhet - vårt ansvar!

Trenger De rørlegger?

Varteig Rør

**Aut. rørleggermester
Gudmund Bøe Seljehammer**

NIPAVEIEN 3, HASLE 1734 HAFSLUNDSØY
TELEFON 69 13 12 00 MOB. 908 80 154

***Jeg er egentlig
pensjonist, men
mindre jobber kan
jeg fremdeles stå
til tjeneste med.***

Sentralvarmeanlegg-Sanitær-Baderomsutstyr

Kokkimbraathen gnr 3015, bnr 2

Kokkimbraathen som gårdsbruk har sitt opphav i 1822. På Østre Kokkim har sønnen Christen så inderlig lyst på gård, men han er ikke odelsgutt på hjemgården. Problemet løste seg da han fikk kjøpt noe av farsgården og noe fra Vestre Kokkim. Til sammen ble det det nye bruket.

*Gårdsbebyggelsen på Kokkimbraathen fotografert 17. mai, enten i 1978 eller 1979. Vi ser la-gården, smia, bua og boligen. Hønehuset oppe til høyre tilhører nabo-gården.
Fotograf: Ukjent.*

Kokkimbraathen ligger på en liten høyde, godt beskyttet mot hardt vær. Selve gårdstunet ligger på en slette og har en stor hage rundt seg. Gården har hatt og har rikelig tilgang på vann, det har vært en stor brønn litt ovenfor gårdstunet så lenge man kjenner til. Litt lenger vekk er det en kilde som bolighuset blir forsynt med vann fra.

Det er flere vannoppkomme på eiendommen. Jordene ligger lett skrånet ned mot bekken og ligger solfylt til, jordsmonnet er mye leire og kokete jord, og det er mye stein. Det er derfor mest egnet å dyrke gress og høy.

Bekken er vannførende store deler av året, og har gitt grunnlag for en enkel kvern. En av kvernsteinene derfra står i dag som et monument i hagen.

Ifølge skogoglandskap.no er gården på 144 dekar, hvorav i underkant av 30 dekar er fulldyrket jord.

Broren skulle ha farsgården

Historien om Kokkimbraathen starter i 1822. Da har Christen Andersen Kokkim lenge ønsket seg en gård, men de var det ikke for mange av her oppe og i alle fall ikke for salg. Farsgården var det broren som skulle ha, men så kom løsningen.

Christen var sønn av Anders Kokkim, Østre Kokkim, 1752-1810. Han kjøper 5/16 lpd. i Vestre Kokkim og noe fra farsgården, som han legger sammen og bygger en gård, navnet blir Kokkumbraathen.

Kokkimbraathen ble lagt litt vekk

Flere skrivemåter på samme navnet

Gårdsnavnet har vært skrevet på flere måter opp gjennom de tett innpå to århundrene som Kokkimbraathen har eksistert. I 1822 ble navnet skrevet Kokkumbraathen. I 1875 Kokkimbraaten, mens det skrives Kokkimbråten både i Olav Spydevolds bygdebok fra 1956 og i "Norske Gårdsbruk" fra 1987. De nåværende eierne foretrekker skrivemåten Kokkimbraathen.

Brukene under Vestre Kokkim ble for øvrig presentert i Inga for 2012 og 2013.

fra de andre to Kokkingårdene. Etter muntlige overleveringer har plasseringen blitt til ved at det var flere veier som møttes der. Det skal også fra tidligere ha ligget noen hus her. Dette siste finnes det ingen dokumentasjon på, men det er godt sannsynlig.

Christen bygger et bolighus, låve, stabbur og noen uthus. Det sies at låven som stod her at den var bygget 1790-1800.

Her drives gårdsbruk etter en helt ordinær gård på tidlig 1800 tall. Vi kjenner lite til hans vesen og liv, men han skal ha vært en driftig kar, streng, men rettferdig og skal ha hatt en stor interesse for litteratur.

Christens familie

Christen Andersen Kokkim, 19.12.1790-1853 var gift to ganger. Første gang 19.9.1812 med Anne Olsdtr., Rakkestad 1792-1821. Barn:

- Anders, 1.9.1816- 4.2.1901, dør av alderdom på Lunde. Gift 7.1.1838, Tune kirke med Helma Hansdtr. fra Rakkestad.

Christen giftet seg igjen 2.4.1822 med

Else Enersdtr. Brenne, 8.6.1800-1875.

Barn:

- Andreas, 22.2.1823, ugift. Overtok Kokkimbraathen.

- Ellen Karine, 20.2.1827, dør 20.2.1900 på Bjønlena. Gift 28.12.1849 med Andreas Jacobsen Grythe, 21.3.1826-1895.

- Petter, 23.9.1833, gjørtler, bodde på Kokkimbraathen. Gift 13.11.1861 med Oline Mathisdtr. Amdal, Minge, 11.10.1833-1864. Hadde datteren Lovise, 1855-20.4.1864, dør på Bø.

- Richard, f. 1840 – 2.4.1864 ugift, dør på Kokkimbraathen.

16.8.1844 nedtegnes det en kontrakt om bruken av kvern og sag i Kullerudbekken, mot en årlig avgift.

Andreas overtar

Christen dør i februar 1853, og 8.3.1853 overtar sønnen Andreas Kokkimbraathen. Han forblir ugift, og har nok et uvanlig syn på livet og mennesker for sin tid. Han er lidenskapelig glad i litteratur, kanskje arvet interessen etter faren, og samler på bøker. Han skal ha etterlatt seg en betydelig samling bøker. Den samlingen gikk sannsynlig tapt i den store gårdsbrannen som rammet Kokkimbraathen høsten 1924.

Det sies at Andreas var svært sta og egen, men omsorgsfull og han ble ofte betegnet som en original.

Himmelrike på jord

Andreas var en arbeidsom og dyktig bonde, han utvidet gårdsdriften med en stor smie som broren Petter hadde sitt daglige virke på. Det ble bygd en liten kvern i bekken sør for gården, til eget bruk når vannføringen var stor nok. Det ble også bygd en stor jordkjeller, anlagt en stor frukt- og grønnsakshage, samt en blomsterhage.

Han var opptatt av mennesker og deres liv, og at alle hadde en verdi.

Han likte ikke legdsprinsippet og lar til tider mange bo på gården. Jeg har selv møtt et barnebarn av en av dem som bodde der, og fikk omtalt både Andreas og gården som himmelrike på jord. Det snakkes fremdeles om dette i den familien. Man vet at det er jo de gode minner man husker, men hyggelig at det ble sett på slik.

Gjørtleren Petter

Andreas var etter utsagn svært sterk, og det er han som har laget et utall steingjerder som lå og fortsatt ligger rundt eiendommen.

Han var en driftig kar, og satte broren i gang med messinggjørtleri etter at Petter kom tilbake fra Vestfold der han har gått i lære. Det bygges en smie litt fra gården ved veien til Fosselien. Der har Petter sitt daglige virke hele sitt liv, her støpes det i messing, bronse og jern, og her produseres gårdsredskaper, skos hester og annet nødvendig. Vi har i dag kun en hestebjelle som vi med sikkerhet vet han har laget, men i familien er det noen enkelte gjenstander, blant annet en morter som han var kjent for å lage.

Andreas bygger ytterligere et bolighus til sin bror, samt to bryggerhus og to uthus, det ene for slakting.

Bosettingen i 1865

I 1865 bodde disse på gården:

1. hushold: Andreas Ch. Kokkim, selveier, 1823. Han var ugift og

Anna Magdalena og Hans Belsby på Kokkimbraathen med de tre eldste barna. Foran t.v. Torstein og t.h. Margit, bak Ped *Ytterst til venstre sitter en av søstrene til Anna. Bildet er brukt som konfirmasjonskort til tante Dagmar fra de tre barna. Bildet er tatt i 1910.*

Fotograf: Ukjent.

Eier av alle bildene: Steinar Kokkim

døde 24.4.1907 på Kokkimbraathen. I husholdet var også hans mor Elise Enersdtr. På føderaad, 1799-11.5.1875. De har 1 hest, 2 kuer, og dyrker hvete, havre og poteter. Andreas er selveier.

2. hushold: Peder Larsen, husfader, i 1865 lensearbeider. Han var gift med Marthe M. Andersdtr, og de hadde barna Arne, Lars og Jørgine. De har 1 ku og dyrker havre og poteter.

3. hushold: Olaves Nielsen, leilending, i 1865 lensearbeider, gift med Elen Johannesdtr. Barna var Inger Marie, Niels, f. 8.8.1863, dør 28.4.1866 og Anne Helene, f. 1864, dør 12.8.1866. De har 1 ku, og dyrker havre og poteter.

4. hushold: Petter Ch. Kokkim, 1836 gjørtler, g.m. Oline Mathisdtr. De har barna Anna Marie, 1852-27.4.1870, dør av nervefeber, og Maren Helene, 1857-30.9.1872. er uklart, men de bodde trolig i tilknytning til smia.

Bosettingen i 1875

Ti år senere var det følgende bosetting:

1. hushold: Andreas Ch. Kokkim, 1823-24.4.1907.

2. hushold: Petter Ch. Kokkim, gjørtler, 23.9.1832-12.9.1901, dør av magesykdom. Han giftet seg igjen i 1868 med Petrine Davidsdtr, Stokke, f 1844, dør 2.1.1886, av kreft. De har barna Elise, f 15.1 1871, Klara, f 21.1.1873,

dør 31.8.1899, ugift, og Anna Regine, f 18.1.1875, dør ca 1888.

3. hushold: Christoffer Evensen, født 1822. Gift med Elen Marie Johannesdtr. De har barna Inger Marie f. 25.8.1855, Anna Sofie 1858-1925 og Elise f.

24.1.1869. Anna Sofie ble gift med Anton Skofteby, og var bestemor til Einar Kokkim, senere eier av Kokkimbraathen.

4. hushold: Lars Andersen, f. 1803, gift med Olaug Engebretsdtr., f. 1805. Lever på fattigkassa.

5. hushold: Johannes Andreassen, gift med Netta Andersbakken, Rakkestad, 1856-17.9.1884. Dør på Kokkimbraathen av tæring.

Andreas dør

Andreas dør i 1907. Han har da allerede solgt gården til Johannes Grythe. Det er litt uklart hvem Johannes er, men det kan være far til Anna Magdalena, Josefine og Dagmar som alle tre senere blir eiere av gården.

Johannes overtar ikke gården før etter at Andreas er død. Han er eier en kort stund, før han 2.3.1909 selger til Anna Magdalena Johannesdatter Grythe 1885-1921 og Hans P. Belsby. Anna og Hans bor på og driver gården på en god måte, de har gode år, og det ser ut til å gå bra. De får barna Torstein 1906, Margit 1907, Peder 1908, Johannes 1910, Helga 1912, Haakon 1914, Agnes 1916 og Hjørdis 1918.

Anna Magdalena er en flittig og dyktig husmor, hun steller gård, dyr og hus, er svært aktiv i foreningslivet i grenda og har en sterk og levende tro. Hun betegnes som kjærlig, men bestemt, er en myndig dame med rett rygg og bein i nesa. Hun er ikke redd for å si ifra eller å ta i et tak når det trengtes, hun stod på fra morgen til kveld.

Hans betegnes som svært arbeidsom og dyktig, han er mer stille og tilbaketrukket enn sin hustru, men de

utfyller hverandre godt.

Alt ser bra ut og livet på Kokkimbraathen går sin vante gang, og det ser ut til at livet smiler til dem, selv om Norge og verden har tøffe år.

Tragedien rammer

Så rammer tragedien så uendelig brutalt, sønnen Haakon dør 16.9.1918 av strupetæring, Hans får et slag i 1919, blir sendt til Oslo, hvor de forteller at de intet kan gjøre. En hard og brutal dom for en mann midt i 30-åra, ektemann og far til sju. Han vet nå at livet ikke kan reddes, og kommer hjem til Kokkimbraathen for å dø.

Han dør våren 1920, da vet de allerede at Anna Magdalena har fått tuberkulose og er svært dårlig. Hun forsøker å holde gård og barneflokk samlet, men må gi tapt for sykdommen i oktober 1920. Da hadde hun forsøkt å skaffe økonomi og hjelp for å holde barn og gård sammen, men fikk avslag, både fra banken i Varteig og noen forsøk i Sarpsborg.

Hennes fortvilelse og desperate forsøk på å legge til rette for barna etter sin død lyktes ikke. Noe av det siste hun gjorde før hun døde var å ta hvert barn opp til seg og velsignet dem. Hun visste de gikk alene en ukjent fremtid i møte. Hennes tanker og kvaler rundt dette kan vi vel nesten ikke forstå.

Gården selges

Søsteren til Hans, Elise Belsby, forsøker å holde gård og barn sammen, i påvente av at Torstein skal bli gammel nok til å overta, men må gi opp våren 1922. Tilbake sitter sju barn, Torstein som er eldste, er 15 år, og gården selges av overformynderiet i Varteig.

Barna spres ut på nabogårder og vokser opp der. Alle kom til familier som tok godt vare på dem, og ingen av barna led noen nød. De ble spredd men allikevel klarte de i voksenalder å ha

To bolighus strøk med i brannen

Vi vet ikke hva som brant eller årsaken til brannen, da Kokkimbraathen ble rammet av en omfattende gårdsbrann i 1924. Men vi vet at begge husene og ett eller begge bryggerhusene brant.

Inger Marie Kokkim fortalte at de stod i gården på Kokkim og så flammene over åsen, og at det var uhyggelig å passere branntomta. Brannen fant sted før Marry Hassel ble født, men hun forteller at de snakket om brannen, og om hvor tragisk det var at alt brant ned.

Hva som gikk med i brannen av verdier vites ikke, men det antas at gårdsarkivet og arven etter Andreas gikk med, samt alt inventar som Hans og Anna Magdalena hadde hatt. Da Marius Bråthen kjøpte gården, fulgte det med.

god kontakt, men sorgen over foreldrene og den ufattelige tragedien bar de med seg hele livet.

Gården selges da av overformynderiet til Marius Bråten. Han betaler 5757.58 kr for gården 11.9.1922 samt at han overtar et lån på 4242.42. Det vil si at hvert av barna fikk en arv på 822.51 kroner.

Nye tragedier venter

Marius er byggmester og etter datterens utsagn nok ikke den fødte bonde. Han driver etter beste evne og familien har det greit.

Sønnen Erling sitter sammen med sin søster en sommerdag i 1924 og leker med seilbåter i gårdsbrønnen, da jordstykket de sitter på sklir ut og de to faller i brønnen. Før søsteren kommer seg opp og får hentet hjelp har Erling druknet, livet stod ikke til å redde.

Det var et vendepunkt for familien på Kokkimbraathen. Samme høsten brenner begge bolighusene og ett eller to bryggerhus på gården.

Marius rydder branntomta i et forrykende tempo og bruker grunnmursteinene til det ene huset til å bygge

Dagmar og Olaf Tomta med de fire eldste barna. Foran sitter Marry t.v. og Åse t.h. Olaf har Amund på fanget, mens Dagmar har Gerd på fanget. Bildet er tatt utenfor inngangsdøra på våningshuset, sommeren 1929. Fotograf: Ukjent.

et bryggerhus. Huset setter han opp i full fart, sammen med Olaf Myrås, som seinere kjøper gården, så familien har et sted å bo. Fra brannen og til huset stod fredig bodde de i slaktehuset.

Marius har plan om å bygge et nytt hovedhus, men fikk aldri realisert planen. 18.5.1926 går gården konkurs og på tvangsauksjon. Bryggerhuset til Marius er det som i dag er hovedhuset.

Josefine og Olaf kjøper

Da er det Olaf Olsen Myrås og kona Josefine, som forøvrig er søsteren til Anna Magdalena, som kjøper gården.

Olaf Olsen Myrås var født 16.1.1896, gift i mai 1919 med Josefine

Tok med hesten på vei til skolen

Inger Marie Kokkim (gift Solberg) fortalte at det var vanlig å sko hestene ved smia på Kokkimbraathen. Ofte måtte ungene ta med seg hesten om morgenen når de skulle på skolen og levere der, så ble den hentet etter hvert. De reparerte også gårdsredskaper, laget ting man trengte og annet smedarbeid. Sigurd Kokkim var den siste som drev smia, det antas at den ble revet ca. 1940.

Johannesdtr Grythe, 2.3.1894-1988.

Han er også byggmester, og driver gården ved siden av. Josefine får etter hvert fem barn og sliter hjemme på gården. Hun velger å skilles fra Olaf i 1927, og flytter da med barna til Sarpsborg og tar seg jobb på Kalnes. Dette var et hardt slag for Olaf.

Olaf Myrås selger gården til sin svoger Olaf Andersen Tomta. Han er gift med Dagmar Johannesdatter Grythe, som er søster av Josefine og Anna Magdalena.

Dagmar og Olaf overtar

Olaf Andersen Tomta, 13.10.1895-1986, gift juni 1922 med Dagmar Johannesdtr Grythe, 8.4.1896-1978.

Dagmar og Olaf kjøper Kokkimbraathen 5.3.1928 for kr 11.000. Dessuten kjøper de 1 ku, 1 kvige, 1 okse og 20 skp høi for 750,-.

Det var svært viktig for Dagmar å få kjøpt denne gården. Grunnen er aldri oppgitt, men det var her hun hadde sitt liv. Hun var svært knyttet til gården og

klarte aldri å legge den fra seg.

Dagmar og Olaf får disse barna:

Åse, 31.1.1923, bor lenge på Grythe, gift med Birger Hansen, flytter til Alvim.

Marry, 23.6.1924, gifter seg med Einar Andersen Kokkim, overtar Kokkimbraathen.

Amund, 20.7.1926, gifter seg med Elsa Bråten, overtar Grythe etter foreldrene.

Gerd, 22.7.1928, gifter seg med Rolf Haglund, bosetter seg på Sandbakken.

Henry, 4.4.1930, ugift, bor hos foreldrene.

Daniel, 8.3.1933, gifter seg med Ingrid Andersen Torp, bosetter seg først på Hestehagen og senere på Rogndalen.

Arve, 23.7.1935, ugift, bor hos foreldrene.

Ansvar og plikter

Olaf og Dagmar Tomta driver gården som gjennomsnittsgårdene i bygda, med kuer, høner, gris og hest, og de dyrker grønnsaker, poteter og korn.

Hele familien samlet i solveggen på Kokkimbraathen omkring 1940. Foran sitter foreldrene Dagmar og Olaf Tomta. Bak fra venstre ser vi Åse, Marry, Amund, Gerd, Henry, Daniel og Arve. I bakgrunnen ser vi boligen på det som den gang ble benevnt som Østre Kokkimbråten. Fotograf: Ukjent.

Familiemiddager på Kokkimbraathen

Dagmar Tomta var svært glad i å samle familien til høytidene, og hennes juleselskaper snakkes det mye om. Da ble det kokt og stekt i rikt monn, og med stor familie og mange gjester ble det behov for mye dessert. Derfor ble døtrene Åse eller Marry satt til å piske kremen til riskrem, da ble melkebøtta brukt.

Olaf er mye ute på anlegg, i lensa eller jakt, og mye ansvar og plikter hviler på Dagmar. Hun driver gården dyktig, men sliter med alt som skal gjøres, samt en voksende barneflokk. Hun får mye hjelp av niesen Agnes, som stadig er innom og hjelper. Agnes minnes dette som gode stunder og mye morro, sang og musikk. Ikke minst god mat, Dagmar var en mester på kjøkkenet.

Dagmar er svært dyktig på strengeinstrument, og er veldig glad i sang og musikk. Hun er en periode også pipestrykeske for prestene i Varteig og Os. Dagmar var svært dyktig til å stryke, hun var en dyktig husmor, med stor kunnskap om mat og bakeverk. Hun kunne det meste, og fant gleder i det hverdagslige. Hun hadde et spesielt vesen og hennes væremåte er det mange som ennå husker.

Hun hadde mange gode sider og var en god og omsorgsfull mor. Ektemannen var nok en litt annen mennesketype.

Dagmar hadde et stort ønske hele

Marry og Einar Kokkim med barna Inger Lise (t.v.) og Helge. Bildet er tatt midt på 1950-tallet. Fotograf: Ukjent.

sitt liv å jobbe i butikk, og regne og skrive. Hun hadde en usedvanlig pen håndskrift, var god i regning og dyktig i håndteringen av penger.

Bygger nytt fjøs

Olaf Tomta rev det gamle fjøset og bygde nytt i 1929, vegg i vegg med den gamle låven.

Stabburet, som stod inntil den store tunbjørka, ble flyttet til vestveggen på låven og blir ennå brukt som stall.

Bryggerhuset lå langs veien opp mot gårdsdammen, og skal ha blitt revet ca. 1929-30.

Gårdssmia lå der dagens skjul ligger, og det lå et skjul med noen rom og redskapsrom, med ildsted/slakterom, fra hagen og ut mot jordet der veien i dag kommer opp i gården. Ellers var det en større jordkjeller med skjul der huset til Helge Kokkim ligger i dag. Smia ute ved veien til Fosselien ble drevet til ca. 1930 og revet ca. 1940. Kornkverna som lå i bekken sør for gården var i drift frem til etter 2. verdenskrig, og ble revet da.

Dagmar og Olaf gir en tomt til bygging av bedehus. Denne tomten skilles ut i 1945. Det bygges aldri noe bedehus da man heller overtar Høgheim, Kokkim-skolen, så tomten legges tilbake til gården. Og i 1970 bygger Inger Lise og Kjell Larsen bolig på tomten.

Marry og Einar overtar

13. oktober 1945 selger Olaf og Dagmar gården til datteren Marry, 23.6.24

Ville dyr som kjæledyr

Olaf og Dagmar Tomta hadde i mange år på 1930-tallet et tamt rådyr hjemme på Kokkimbraathen. Det gikk rundt som en hund, lå på kjøkkenet og var med rundt når familien holdt på ute.

Her er rådyret med på familiebilde tatt foran kjøkkenet i 1934-1935. Fra venstre: Dagmar, Arne, Martha (?), Hjørdis med Annar på fanget, Gerd og Olaf. De fire øvrige barna på bildet er foran fra venstre: Henry, Amund, Marry og Åse – alle med etternavnet Tomta.

Einar Kokkim hadde en tam rev på 1980-tallet. Den kom daglig for å få mat. Den var så tam at Einar kunne kjæle med den.

Fotograf: Ukjent.

- 23.4.03 og svigersønnen Einar Kokkim 10.10.17-19-1-1991. Selv overtar Dagmar og Olaf Tomta gnr. 3016, bnr. 1 m.fl. Gryte.

Marry og Einar Kokkim fikk barna:

- Inger Lise, 13.10.45, gift med Kjell Larsen

- Helge, 13.6.47, gift med Vencke Irene Christensen

Marry og Einar driver Kokkimbraathen ved siden av at han jobber i lensa. De har kuer, høner, griser, hest, dyrker jordene og driver skogen. Hesten Bron er det dyret Einar hadde mest forhold til. Bron var svært spesiell og arbeidssom.

De to hadde mange og lange dager på jordene og i skogen, men Bron var like stødig og rolig, selv om bonden nok kunne bli både hissig og lire av seg en glose eller tre.

Bron står som en særlig hest på Kokkimbraathen, han minnes og snakkes om stadig.

Einar finner etterhvert ut at dyra får vike og det blir ren kornproduksjon, traktoren gjør sitt inntog og driften blir enklere.

Einar bryter opp og rydder jorden Løkka, nord for gården, og legger om veien til Berger. Det er en kjempejobb han var stolt av å ha gjort.

Modernisering

Hovedhuset ble på 1960-tallet modernisert, korsvinduer og panel måtte vike, og man satte inn tofaks vinduer, og kledde huset med eternittplater. Det ble også innlagt vann.

Gårdsbrønnen ble på 1970-tallet fylt igjen, og nytt tjern ble anlagt litt

Helge Kokkim på gårdstunet på Kokkimbraathen med sankt bernhardshunden Trulte. Bildet er tatt omkring 1954.

Fotograf: Ukjent

ovenfor. Det ble et større og dypere, tjern, så man har et godt vannreservoar til dyr og vanning.

På begynnelsen av 1980-tallet blir boligen igjen modernisert, blant annet med bad, og det ble også laget en stor innebygget veranda. Einar ga allikevel ikke opp bruken av utedoen, der satt han hver morgen og kikket utover.

Marry begynner å ta litt av kjøkkenhagen og gjør om til en blomsterhage. Årene går og etterhvert er hele tomten omgjort til en stor hage, fylt med blomster og formklippede skogstrær. Hun var tidlig ute med å formklippe vanlige skogstrær og fikk mye ros for dette, og noen avisartikler. Det var ellers små hus og andre rariteter i hele hagen, ting de fant i skog og mark eller som Einar tryller frem i sitt snekkerverksted.

Vencke og Helge

1.1.1985 selger Einar og Marry gården til sønnen Helge f. 13.6.1947 og svigerdatter Vencke Kokkim f. 17.1.1948.

Vencke og Helge har barna:

- Marianne, 28.5.1971, gift med Lars Jørgen Braathen, bor på Hevingen.

- Paul Steinar, 5.3.1975, gift med Jon Ånund Aslaksen, overtar Kokkimbraathen.

De har kun kornproduksjon, ved siden av at de driver eget trykkeri i Sarpsborg. Marry og Einar blir boende på gården. Einar dør i 1991, Marry i 2003.

Dette familiebildet er tatt våren 1986, året etter at Vencke og Helge Kokkim tok over hans foreldregård. Barna er Marianne og Steinar. Fotograf: Studio S.

Steinar og Jon

1.1.2013 kjøper Paul Steinar Christensen Kokkim og Jon Ånund Aslaksen Kokkim gården. Igjen startes det med dyr, det drives geiteproduksjon, eggproduksjon og det holdes ender og gjess. Gjessene er av rasen Smålænsngås, en utrydningstruet art som har sine mange hundreårige historie fra gårdene i Østfold. Dette er i samarbeid med fylkeskommunen.

Geitene er av rasen Boer-geit, som er en stor kjøtttrase. De kommer fra Sør-Afrika, men trives godt på Kokkimbraathen. Geitene har vi i et samarbeid med Ekeby gård i Rygge.

Det arrangeres hvert år julemarked siste helgen i november, og det er åpen gård og andre temadager gjennom året. Det selges gårdsprodukter fra gårdsbutikken og sortimentet øker stadig.

Vi forsøker å gjenopplive Kokkimbraathen og samler inn og tar vare på gammelt utstyr og ting fra

gårdens historie. Gården er igjen et samlingspunkt for familie og venner, tradisjonene føres videre.

Vi er i startgropen på mange prosjekter, så veien må bli til mens vi går, og tiden vil vise hvor vi kommer. Vi vet vi bare forvalter gården en liten stund, til neste generasjon, og vi er opptatt av at historien og gårdens rike historie skal bevares og tas vare på.

Dagens eiere av Kokkimbraathen fotografert på bryllupsdagen 6. oktober i 2012, Jon Ånund Aslaksen Kokkim og Paul Steinar Christensen Kokkim. Fotograf: Studio S.

BR

ARF- Autorisert
Regnskapsfører

Brattset Regnskap

Brenneveien 85, 1735 Varteig
Tlf 69 13 28 40 - 907 53 371
post@brattset.no

HØGHEIM Forsamlingslokale til utleie

Furuholmveien 12

Trivelige lokaler
Kan deles i to mindre saler +
lekerom/oppholdsrom

Fin beliggenhet og
uteområde
Stor parkeringsplass

Fullt utstyrt til 90 personer
Gode kjøkkenfasiliteter

Interessert? Ta kontakt:
Wenche og Per Brattset
Tlf 92684849 / 90753371

Sonja og Per Olaf Klemsdal

Klemsdal gnr 3038, bnr 1

Klemsdal ligger på veien mellom Ise og Varteig kirke. Det opprinnelige navnet skal ha vært Kleppsdalr (Spydevold, 1956), fra ordet kleppr som betyr fjellknatt, og dalr (dal).

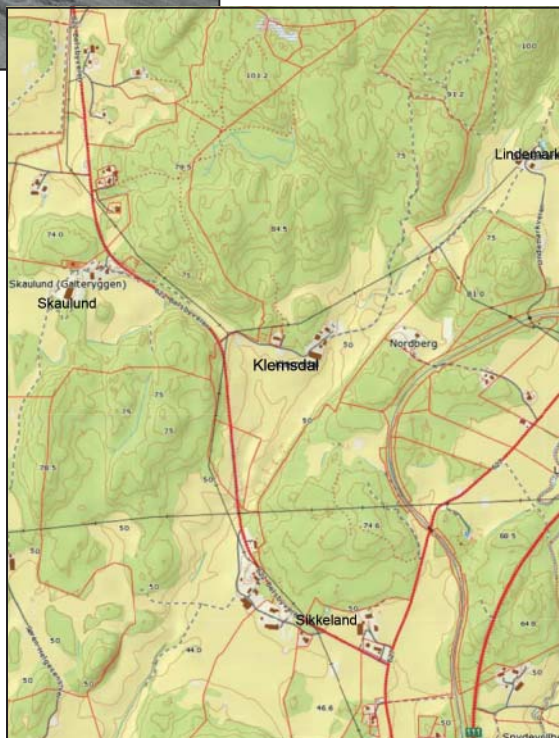
Gårdstunet på Klemsdal fotografert trolig en gang mellom 1950 og 1955. Bryggerhuset fra 1942 er i dag hovedbygning etter en totalrenovering og påbygging, mens hovedhuset fra 1899 ble revet da ny kårbolig sto ferdig sommeren 1987. Fotograf ukjent. Eiere av alle bildene: Sonja og Per Olaf Klemsdal.

I boken «Søskenflokket fra Klemsdal gård i Varteig» spekulerer geograf Tormod Klemsdal (sønnesønn av Johannes Klemsdal) om "kleppr" kan være den fjellknatten der gårdstunet ligger, mens «dalen» er fordypningen som går bak låven fra Sikkeland i retning Lindemark (Tormod Klemsdal, 2012). Denne dalen var både dypere og brattere før planeringen av jordene i 1960- og 1970-årene.

Gårdsnavnet er nevnt i Rødeboken i 1397. Her kommer det fram at gården i middelalderen var delt i to bruk, kalt store og lille eller nordre og søndre «Klæpsdale» (Spydevold, 1956). På 1600-tallet var gården samlet til ett bruk, men også senere var gården i perioder delt i flere deler.

Eiere og eierskifter fram til 1870

I den første Varteigboka beskriver Olav Spydevold (1956) de første kjente eiere av gården Klemsdal. Peder Eriksen

(1709-1782) er den første eier som er av samme slekt som nåværende eiere av gården. I 1730 kjøpte han først 10 lpd

i Klemsdal gnr. 38, så 4 lpd i 1731 og deretter noe i 1735. Da han døde i 1782, eide han hele Klemsdal.

Peder Eriksen var gift med Anne Olsdatter (1700-1784). Deres sønn Anders Pedersen (1743-1809) overtok Klemsdal i 1782. Han var gift med Berthe Arvesdatter Sikkeland (1742-1821).

Deres sønn Ole Andersen Klemsdal (f. 1783) overtok gården etter sin mor i 1811, men døde bare fem år etter. Ole Andersen etterlot seg enka Siri Thorbjørnsdatter. Sammen hadde de barna Peder og Anne.

I 1818 giftet så Siri Thorbjørnsdatter seg med Jacob Arnesen fra Korum i Rakkestad.

Gården deles

I 1844 ble gården delt mellom deres to felles sønner, Arne (1819-1869) og Ole Jacobsen. Begge brødrene solgte skjøtene sine videre. Anders Olsen Lindemark var sønn av Anne Andersdatter Klemsdal (1779-1819) og Ole Rasmussen Lindemark (1773-1836).

I 1854 kjøpte Anders Olsen Lindemark skjøtet som hadde tilhørt Arne Jacobsen, og i 1861 skjøtet som hadde tilhørt Ole Jacobsen. Etter 45 år var dermed gården tilbake i «slekta».

Anders Olsen Lindemark giftet seg med Anne Maria Mattisdatter, Stryker (1812-1904). Deres sønn Johannes Lindemark (1842-1878) gift med Inger Marie Andersdatter Sikkeland (1852-1946) drev gården fra 1870 til 1878.

Andrine Andersdatter Lindemark og Johan Ludvig Andersen Sikkeland kjøpte Klemsdal i 1893, etter at de i mange år hadde eid Belsbyhytta.

Bruksnummer og plasser som tidligere har tilhørt Klemsdal

Bruksnummer 2, 3 og 4 ble skilt fra gården ved forskjellige anledninger. I 1844 kjøpte Jens Larsen Sikkeland bruksnummer 2; nåværende eier Gro Sikkeland. Omtrent samtidig ble bruksnummer 3 solgt; nåværende eier Inger Johanne Sikkeland.

Gnr. 38, bnr. 4 som opprinnelig var en husmannsplass under Klemsdal, ble solgt i 1820 og ble da et selvstendig bruk. Dette er en del av den eiendommen som etter 1911 har fått navnet Skaulund.

Spydevold (1956) nevner også to andre plasser som har tilhørt Klemsdal. Klemsdalshytta som ble revet på midten av 1800 tallet, har ligget nord mot delet til Lindemark. Navnet «Bjørneskremme» er også nevnt, men om dette var en egen plass, eller om dette var et annet navn på Klemsdalshytta, er uvisst.

Andrine og Johan Ludvig

Andrine, datter av Anders Olsen Lindemark og Anne Marie, ble født på Lindemark 7. mars 1847. Den 4. februar 1870 giftet hun seg med Johan Ludvig Andersen Sikkeland, født 2. juli 1850. De kjøpte først Belsby i 1872 og deretter Klemsdal i 1893. I 1895 solgte de Belsby.

Ole Klemsdal, sønn av Johannes og Inger Marie, overtok Klemsdal i

August felte den første elgen

Elg og rådyr kom først til distriktet rundt århundreskiftet (1885-1910). To uavhengige personer forteller at den første som skjøt elg i Varteig var August Klemsdal. Han skjøt en elgku i Brenneberget da han bare var 12 år gammel.

boet etter sin bestefar Anders Olsen Lindemark. Men da dette var en ren proformasak, flyttet Andrine og Johan Ludvig til Klemsdal vinteren 1894, og overtok gården i realiteten høsten 1893. Johan Ludvig og Andrine fikk 9 barn; 6 sønner og 3 døtre:

1. Julius (9/5-1870 – 28/12-1943)
2. Ole (23/8-1872 – 24/10-1954)
3. August (18/12-1874 – 22/1-1939)
4. Hans Adolf (28/3-1877 – 6/1-1901)
5. Johannes (16/2-1879 – 20/10-1960)
6. Olaf (21/4-1881 – 2/4-1944)
7. Elise Mathilde (4/10-1883 – 13/11-1961)
8. Anna (16/6-1886 – 4/11-1918)
9. Laura Andrine (20/9-1891 – 14/4-1897)

Det var yngste sønnen, Olaf, som overtok Klemsdal i 1916. Eldstesønnen, Julius, overtok gården Lindemark (gnr 3031, bnr 1) etter sin mors søster, Inger Marie, i 1901. Han tok da Lindemark som etternavn, mens resten av søskenflokket brukte Klemsdal som etternavn. Sammen med sin svoger Hans Johansen (gift med Anna) stiftet Ole Sleipner Motorfabrikk i 1908. August og Johannes ble begge pølse-makere, August i Fredrikstad og Johannes i Sarpsborg.

Til Halden etter slakt

Ved siden av å drive gården, var Johan Ludvig slakter. Sammen med andre vartinger, Ludvig Belsby, Bergsland, Lars Spydevold (Østre), reiste han til Halden og kjøpte dyr fra svenskene som han så tok hjem til Klemsdal for å slakte og partere. Her hadde han blant annet fått laget til en stor kjøttkvern som var drevet av hester, tilsvarende

slik som skurtreskingen foregikk på denne tiden. Kjøttet solgte han på basar nr 8 i Sarpsborg.

I Varteigboka (1956, fra side 274) forundrer man seg over at så mange av kjøtthandlerne i Østfold-byene er kommet fra Varteig: *«Foruten at alle var selvhjulpne når det gjaldt slakt av dyr på egen gård, var det også atskillige som i det forrige århundre (slutten av 1800-tallet) gjorde seg en binæring av slakting. På Fredrikshald holdtes det den gang kvegmarked hver fjortende dag, og herfra hentet slakterne fra Varteig hjem store drifter med dyr. Tidlig i grålysningen drog de så hjemmefra til Sarpsborg, Fredrikstad og Moss og enkelte ganger til Oslo med sine tungt lastede kjøttvogner. Ofte kunne det ta seks timer hver vei mellom Varteig og Fredrikstad og torvdagen kunne også bli stundom lang og trettende. Når en dertil hadde gårdsbruket å skjøtte ved siden av, er det lett å forstå at det var et høyst slitsomt, om enn ganske ofte innbringende, bierverv.»*

Ettermæle

I et par perioder satt Johan Ludvig Klemsdal i bygdens herredsstyre. Han var også svært aktiv i avholdssaken. Etter at Ise avholdslag ble stiftet rundt 1900, satt Johan Ludvig som formann i denne foreningen i mange år.

Johan Ludvig Klemsdal døde 27. oktober 1916. En Oslo-avis hadde i den anledning følgende omtale: «Denne en avholdsveteran nede i Smålenene er avgått med døden i Varteig.» I Glommen, Sarpsborg, kunne man lese: «Gårdbruker Ludvig Klemsdal i Varteig er død i en alder av 67 år. Det var en driftig og strevsom gårdbruker, en varmt,

interessert avholdsarbeider og en som deltok meget i det religiøse arbeidet i bygden.»

Andrine Klemsdal døde 23. feb 1928. I anledning av dette dødsfall stod i Glommen, Sarpsborg, 24. feb følgende: «Dødsfall i Varteig. Enkefru Andrine Klemsdal, Varteig, er i går død etter en tids sykkelighet, 81 år gammel. Andrine Klemsdal var enke etter gårdbruker Ludvig Klemsdal som døde 1916. Avdøde var meget religiøs interessert og var meget avholdt i bygden. Hun var en strevsom og oppofrende mor som etterlater seg det beste minne. Ved sin død bodde hun hos sin sønn ordfører Julius Lindemark. Hun etterlater seg 5 sønner og 1 datter. Blant hennes sønner er, foruten ordføreren i Varteig, slakter Johannes Klemsdal i Sarpsborg og brødrene August og Ole Klemsdal i Fredrikstad. Den 5. sønn, Olaf Klemsdal, driver fedrene-gården.»

Bevertet 150 mennesker

Begravelsen foregikk ved Varteig Kirke torsdag 1. mars. Om denne gravferden forteller Glommen for 2. mars følgende: «Sørgehøytidelighet i Varteig. Andrine Klemsdals gravferd i går. Det var folksomt på Klemsdal i Varteig i går da Andrine Klemsdal, enke etter gårdbruker Ludvig Klemsdal, ble ført fra det hjem

hun var født og oppvokst. Hun har i det siste bodd hos sin eldste sønn, hvor hun døde. Over alt i bygden hang flagget på halv stang over det skinnende snedekket. Sogneprest Sinding holdt en vakker og inderlig tale. Det store følget på oppmot 40 kjøretøyer kjørte så til bygdens kirke hvor sognepresten forretet. Barn og svigerbarn bar kisten. I hjemmet ble hun av det store følget minnet utover kvelden. Opptil 150 spiste frokost og middag på hennes vakre fedrenegård hvor alt var ordnet på en fortreffelig måte.»

Anna og Olaf

Den 19/6-1912 giftet Olaf seg med Anna Karoline Harlem (13/2-1886 – 12/12-1980) fra Degernes. Anna og Olaf fikk to sønner: Even (4/12-1914 – 17/11-1991) og Ludvig (27/9-1917 – 7/7-1994).

Olaf Klemsdal hadde flere kommunale verv i Varteig, og satt både i herredstyre, jordstyre og overligningsnemnd. Han var dessuten meget musikalsk og spilte 1. fiolin.

Som 18-åring var Olaf med på stiftelsesmøtet for musikkforeningen Klang som ble holdt på Klemsdal, 9. april 1899. Ved 50-års jubileet i Klang sto han fortsatt som medlem. I tillegg hadde han flere solooppdrag på ulike arrangementer. Flere forteller at de

husket Olaf som gikk rundt i dagligstua hjemme på Klemsdal mens han spilte på fiolinen sin.

Anna og Olaf Klemsdal giftet seg i 1912. Her serverer Anna kaffe, mens Olaf som vanlig har med seg fela.

Og vi som trodde det var en nymotens ting med julekort med barnebilder! Her er det brødrene Even (født i 1914) og Ludvig (1917) som pryder kortet. Under bildet står det «Kjender de os». På baksiden står det «Gaat nyt aar -Tante og Onkel».

Gårdsdriften

På Klemsdal hadde de på den tiden to gårdsgutter. Melka ble hver dag kjørt til meieriet på Ise, først med hest. I 1939 dro Olaf til Fossenga (smeden) for å få montert en kasse bak på bilen slik at han kunne frakte melka med den.

For å holde melka kald fra kvelden til morgenen, måtte melka kjøles ned. De skar store isblokker, enten på brønnen på gården, eller på Isesjø, som de lagret i «ishuset» under låvebrua. Denne isen smuldret de opp og hadde i kummer som de så satte melkespannene i. Om sommeren brukte de kaldt vann fra ilen. I 1936 ble det innlagt vann.

I boka Norske Gårdsbruk (1942) står det oppført «4 hester, 12 storfe, 15 ung-

fe, 6 griser og 25 fjærfe». De var med i et okseavlslag og fungerte som en oksestasjon. En gang ble en okse leid hele veien fra Klemsdal til Hafslund

for å delta på et kåringsskue for okser som ble holdt der. Oksen var enestående snill, men alt bråket på kåringsskuet ble for mye for ham. Han ble folkevond og kunne aldri tas bort fra gården igjen.

Olaf dør

Sarpsborg Dagblad 3. april 1944: Olaf Klemsdal døde i går på rikshospitalet i Oslo, nær 63 år gammel. Han har vært sykelig et par år, men så ut til å bedres. Imidlertid la han seg inn på rikshospitalet til observasjon. Her fikk han lungebetennelse og motstandsevnen etter hans sykelighet var ikke sterk nok.

Anna var aktiv i kirkelig virksomhet i bygda og bodde på gården fram til 1975.

Anna til byen med egg

Så lenge Anna Klemsdal kunne klare det, dro hun lørdag formiddag til Sarpsborg for å selge egg til noen faste kunder. Den gang gikk det rutebuss langs fylkesveien forbi Klemsdal til Sarpsborg.

De siste årene var det ikke så mange flere enn Anna som var fast passasjer på denne bussruta. En vinter (trolig vinteren 1961-62) satt Ingeborg, Even og guttene ved frokostbordet da de ser bussen komme kjørende inn på gårdstunet. Dørene på bussen åpner seg og de ser Anna hoppe ut av bussen og løpe inn i huset sitt. Even styrter engstelig opp fra frokostbordet og løper ut til bussen, der han spør bussjåføren hva i all verden som har skjedd. Bussjåføren titter bort på Even og svarer: «Ho glømma tenna!»

Drøye ti år senere dro Anna som vanlig med bussen til byen om morgenen, men når bussen skulle hjem til Ise igjen, var ikke Anna med. Bussjåfør Knut Bjerks skjønnte at noe var galt og lette rundt til han fant henne sittende forvirret på en benk på torget. Den dagen ble Anna kjørt hjem i Bjerks privatbil. Dette kan man kalle service!

De siste tre eierne av gården Klemsdal; Anna, Even og Per Olaf. Bildet er tatt sommeren 1957.

Hun hadde også høner, og så lenge hun klarte det, dro hun til Sarpsborg for å selge egg til faste kunder.

Ingeborg og Even

Den natten Even ble født, var det et forferdelig vær. Johan Haven omtaler denne natten som «Bartolomeus-natten». Da Olaf skulle reise til Sarpsborg med hest for å hente jordmor, måtte han kjøre oppom Borgenhaugen på vei hjem, siden det hadde blåst mange trær over veien på Hafslundskogen. «Det blåste så fælt at lagården hos Ole Myrene på Myrene flyttet seg 4 tommer på pælene.»

Som sin far var også Even musikalsk,

men pleide denne interessen i mindre grad enn ham. Når Olaf spilte solo-opppdrag var det Even som akkompagnerte på piano.

Da Olaf Klemsdal dør, overtar Even driften av gården. Han kjøper den av sin mor i 1954. Femte juledag samme år giftet Even seg med Ingeborg f. Brevik-Thune (16/2-1927 – 2/6-1997). Even og Ingeborg gjorde mye for å lette driften på gården. Store deler av jordene ble planert (bulldosert), - første gang på starten av 1960 årene, siste gang rundt 1970. I denne prosessen ble bekkene lagt i rør og arealene grøftet. Fjøs og grisehus ble ombygget og oppgradert.

Even var en dyktig, men beskjeden kar som ikke likte å stikke seg fram. Han var ofte med når Ingeborg deltok i aktiviteter som hadde å gjøre med den altoverskyggende hageinteressen hennes (se neste avsnitt). Best likte han seg når han kunne «småjangle» litt i bakgrunnen.

Even og Ingeborg fikk tre sønner: Per Olaf (18/12-1956), John Morten (14/12-1957) og Ole Alexander (11/11-1965).

Hagen på Klemsdal

Hagen ble anlagt mellom fjøs og nå-værende pumpehus i 1929-1930. Denne hagen var tegnet av herredsgartner

De bygde dårlige hus den gangen

Som radioingeniør utdannet ved den Tekniske Høyskolen i Trondheim, reiste Ludvig Klemsdal til England under 2. verdenskrig. Han endte opp med å gjøre sin jobb for fedrelandet i flyvåpenet der.

Han fortalte ikke mye, men på direkte spørsmål fikk vi noen glimt av det som skjedde. Han fortalte at han leide rom i andre etasje i et hus utenfor London. Der bodde han mellom oppdragene. En natt ble huset bombet. «Jeg la meg i andre etasjen og våknet i første etasjen! De bygde dårlige hus den gangen, vet du...», humret Ludvig.

Hest på gården. Even og Ingeborg Klemsdal henter hestene fra beite bak låven.

Høyberging på Klemsdal. Ukjent når.

Alle mann måtte hjelpe til når det var hesjing. Fra venstre: Ingeborg, Inger Lise, Ludvig, Mami og Even. Per Olaf står foran. Inger Lise og Mami (Ann Mari) er Ludvigs døtre.

Skinnermoen med gruslagte ganger og beplantning som roser og tujaer.

Rundt hagen var det et stakittgjerde, men etter at Julius Lindemark nær hadde blitt stanget i hjel av en okse mot dette gjerdet, ble det erstattet med nettinggjerde som stod helt til 1970 årene. Dette ble da erstattet av en hekk

av furutrær og rosebusker. Fra avtrekk fra rosebladene fra disse rosebuskene lagde Ingeborg rosegelé.

Ingeborg var svært hageinteressert. Hovedinteressen var gamle roser, men også mange klematis og rododendron ble tatt godt hånd om. Den første rosebusken på Klemsdal var det imidlertid

“The Marlboro Man” fra Klemsdal

Kort tid etter krigen fikk Ludvig Klemsdal i oppdrag å figurere i reklamen for sigarettmerket “Teddy” å la “the Marlboro Man”. Ludvig var en staselig kar og ble i kledt marineuniform (selv om han aldri hadde tjent i marinen). Det var den tiden det fremdeles var tillatt med tobakksreklame.

Reklameplakaten med bildet av Ludvig hang mange steder rundt i Oslo. En gang Anna Klemsdal var på tur i hovedstaden, fikk hun se bildet som hang på trikken. Da tok hun det resolutt ned og la det i veska. Det var tross alt hennes sønn!

Hjem fra klinikken med Morten i desember 1957. Even med Per Olaf på armen, mens Ingeborg bærer yngstemann.

Våren 1997, samme år som hun døde, ble Ingeborg utnevnt til æresmedlem i Norsk Roseforening.

Bygningene på gården

Nytt fjøs ble bygget i 1907, stall og låve i 1928, vognskjul og stabbur i 1915. På slutten av 1960-tallet forsvant stallen til fordel for et oppgradert grisehus. Samtidig ble fjøset bygd om.

Den opprinnelige hovedbygningen på gården stod der hovedbygningen nå står. Dette ble flyttet til Borgenhaugen da det nye hovedhuset ble bygget i 1896. Et nytt bryggerhus ble bygget der det gamle hovedhuset hadde stått i 1942, og dette ble senere ombygget og brukt som bolig når Even og Ingeborg giftet seg 1954. Dette er den nåværende hovedbygningen på gården.

Tidlig på 1970-tallet ble hovedhuset utvidet. Med dette tilbygget ble arealet av storstua mer enn fordoblet, og en stor

Anna som plantet, og denne rosen er frodig og fin den dag i dag.

Utvider hagen

Ingeborg utvidet hagearealet, først rundt det tidligere bryggerhuset (nåværende hovedhus), deretter rundt kårboligen da Even og Ingeborg flyttet dit. Beplantningen skaffet Ingeborg seg dels ved å hente inn trær og stauder fra skog og utmark på Klemsdal. Dette gjelder for eksempel humle, bregner og einerbusker. Dels har hun byttet eller fått stauder fra hagevenner over det ganske land, eller handlet på planteauksjoner eller planteskoler. Noen vekster har hun også innrømmet å ha smuglet inn fra blomsterturer til andre land.

Ingeborg var aktiv i Varteig Hagelag, og pådriver i dugnad så vel i hagen på Vartun som i rosehagen på Tomb.

*Ingeborg Klemsdal i sitt rette element – i hagen på Klemsdal som hun stadig utvidet og pleiet.
Foto: Per Olaf Klemsdal.*

Familien Klemsdal – dagens eiere. Fra venstre: Jostein Henriksen (gift med Eva Kristine), Eva Kristine, Thor Olaf, Anna Emilie, Sonja og Per Olaf.

peis ble satt opp. Denne peisen skulle dekket av skiferstein. Under arbeidet ble man ikke enig om hva man skulle gjøre med en ganske stor stein. Ingeborg ville at den skulle være hel og plassert midt på fronten av peisen. Murer Henry Olsen og Even mente den da ville bli altfor dominerende, og ville derfor dele steinen. Så ringte det, og Ingeborg gikk for å ta telefonen. Da sier Henry Olsen: «Nå tar vi'n», og det gjorde de...

En kårbolig stod ferdig sommeren 1987. Etter at både Even og Ingeborg

døde, er denne boligen leid bort. Det gamle hovedhuset (anno 1899) var sterkt råteskadet og stod ikke til å redde. Det ble derfor revet i 1989.

Steinbordet og steinbenkene i hagen er rester av trapp og grunnmur fra dette huset.

Nåværende drift

Da helsen til Even begynte å skrante, overtok Evens eldste sønn, Per Olaf, og hans kone Sonja Emilie Sletner (f. 3/3-1960), driften i 1985. De kjøpte gården først i 1988. På gården er det gras- og kornproduksjon.

Driften har endret seg gjennom årenes løp, men gården har aldri vært

Klemsdal skole revet i 1982

Historien om Østaskogs skole og skolestuen på Klemsdal er fortalt i den siste Varteigboka (Dehli, 1994). I anledning av 50-årsjubileet for innføringen av sentralskolen ble den også grundig presentert i Ingaheftet fra 2009.

Klemsdal skole ble flyttet fra Stubberud 1890-årene, og var i drift helt fram til innføringen av sentralskolen i 1959. Da skolen ble nedlagt, solgte Varteig kommune den til Anna Klemsdal for 1000 kroner. Etter at skolen ble revet i 1982 (bildet), bygde Even og Ingeborgs nest eldste sønn, John Morten, hus på denne tomten, og han er nå bosatt der sammen med sin kone, Torhild Häger.

Foto: Per Olaf Klemsdal.

uten husdyr. På slutten av 1980-tallet sluttet en ca 20 års epoke med griseproduksjon. Melkeproduksjonen opphørte 2001-2002. Gården har nå en besetning på ca 30-35 kjøttfe av rasen Charolais. Dessuten er det hester på gården for kos og hygge.

I tillegg til gårdsdriften jobber Per Olaf som autorisert regnskapsfører ved Follo Regnskap AS, Ås. Etter nærmere 30 års arbeid som forsker ved forskningsinstituttet Bioforsk, Ås, skiftet Sonja arbeid i 2012 og jobber nå som

lektor ved Greåker videregående skole.

Sammen har Sonja og Per Olaf tre barn. Eldstedatteren Eva Kristine (25/11-1988) giftet seg i 2011 med Jostein Strand Henriksen (12/6-1986), og de er bosatt i Oslo. Eva Kristine har fulgt i sin mors fotspor når det gjelder utdanning, og holder nå på med en doktorgrad i molekylærbiologi ved Rikshospitalet. Thor Olaf (f. 31/7-1990) studerer fysikk og matematikk ved NTNU, mens Anna Emilie (f. 11/4-1994) har planer om å bli veterinær.

Slik framstår gårdstunet på Klemsdal i dag. Gården har vært i samme slekts eie helt siden Peder Eriksen kjøpte den første andelen i gården i 1730.

Foto: Anna Emilie Klemsdal.

Til minne om Oluf Davidsen Ulvetangen

Selv uten GPS er det lett å forklare veien til Klemsdal. Der gårdsveien tar av fra fylkesveien, står det en stor stenstøtte, 90 cm bred og 240 cm høy. Dette er bautaen reist til minne om Oluf Davidsen Ulvetangen som under Karl den tolvtes angrep på Norge i 1718 ble henrettet fordi han ledet en fiendtlig styrke på villspor.

Den 1. juni 1930 ble minnestøtten avduket under stor festivitas. På den store granittblokken er det hugget inn følgende inskripsjon: "Til minne om Oluf Davidsen Ulvetangen som 26 - 27 nov 1718 ledet vill en fiendtlig styrke på innmars i landet og måtte derfor bøte med livet. Reist med takk fra bygdefolket i Varteig 1 juni i 1930. Her han livet gav for folk og land. Er Norge i fare gjør du som ham."

Hver bygdedag flagges det på bautaen. Dette er en uskrevet plikt som følger eierne av gården Klemsdal. Det er for øvrig samme flagget som ble brukt ved avdukingen av støtte i 1930.

Foto: Sonja Sletner Klemsdal.

Søndre Brusevold gnr 3037, bnr 1

Dagens eiere på Søndre Brusevold kan føre sin slekt på gården tilbake til 1844. Året før var Lisbeth Mathisdatter blitt enke på gården, og hun gifter seg med Lars Helgesen, en av sønnene på Brusevolddalen.

Det ble ingen barn i ekteskapet til Lisbeth og Lars, men som enkemann giftet Lars seg igjen, og dette ble starten på en slektsrekke som i dag omfatter sju ledd.

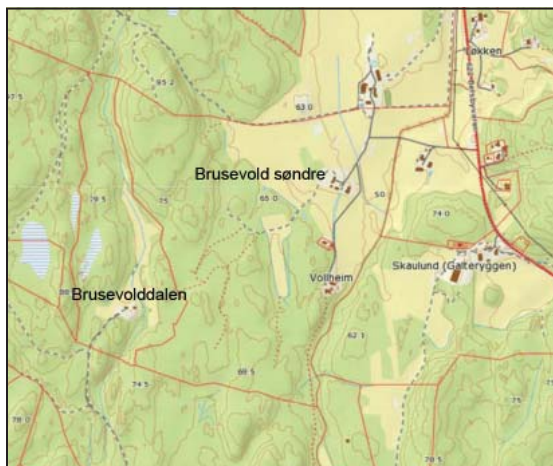
Slektsgangen kan altså føres 170 år rett tilbake i tid på Brusevold. Går man via Lars fra Brusevolddalen, kan man plusse på ytterligere ett slektsledd og 21 år.

Søndre Brusevold er for øvrig på rundt 150 mål dyrket mark og 500 mål skog. I sin tid hørte også Brusevolddalen til gården, med rundt 250 mål skog og innmark. Fra gammelt var det for øvrig to husmannsplasser på Brusevolddalen. Lars Helgesens far var den første selveiende på Dalen.

Slekten til Lars

Lars Helgesen kom til verden 2. juli i 1818 på "Smaabergtangen under Gaarden Smaaberg i Varthei", som det står i ministerialboka. Foreldre var Marthe Margrethe Jensdatter og Helge Larsen. En bror av Helge, Arne Larsen, eide den gang Tangen.

Marthe var fra Isetorp, født 24. april i 1791. Helge kom til verden på Sulusnes 8. august 1789. Marthe og Helge

bodde både på Klemsdal, Tangen og Vestre Strømmes før de en kortere tid også var i Skjeberg. I 1823 kommer de imidlertid tilbake til Varteig igjen, for å bli husmannsfolk på Brusevolddalen.

I 1829 tinglyses en særdeles fordelaktig husmannskontrakt mellom bonden Peder Hansen på Søndre Brusevold og husmannen Helge Larsen på Brusevolddalen. Leien som husmannen på Dalen måtte betale til husbonden var to arbeidsdager i året. Bedre vilkår for en husmann kjenner vi ikke til!

At husmannens sønn senere giftet seg

To gårder i middelalderen

Det skal ha vært to Brusevold-gårder i middelalderen, men disse ble på et tidspunkt slått sammen til én gård. I 1723 er det imidlertid igjen to gårdsbruk, og senere ble det en ytterligere oppsplitting.

Blant annet ble husmannsplassen Brusevolddalen skilt ut som selveiende gård rundt 1840. Det var to boplasser på Brusevolddalen, Oppstu og Nedstu. I tillegg kom boplassen Jørnhytta nord for den dyrkede marka på Brusevolddalen. Alle tre plassene lå under Søndre Brusevold. Jørnhytta ble lagt til Brusevolddalen i 1840.

Under Nordre Brusevold lå husmannsplassene Brusevoldhyttene. Nordre Brusevold ble for øvrig presentert i Inga 2010.

Gårdstunet på Søndre Brusevold fotografert omkring 1937. Vi ser våningshuset til høyre og låve og uthusbygning til venstre. Hele den gamle gårdsbebyggelsen er erstattet. Fotograf: Sverre Furuholmen.

med enka etter husbonden kommer vi tilbake til.

Slekten til Lisbeth

Lisbeth Mathisdatter var født på Rogndalen høsten 1791. Vi kjenner ikke fødselsdatoen hennes, for den gang ble bare dåpsdatoen innført i kirkebøkene. Hun ble i alle fall båret til dåpen 16. oktober, så trolig var hun født helt i begynnelsen av oktober. Man ventet ikke lenge med å døpe de nyfødte den gang.

Foreldre var i alle fall Marthe Legsdatter og Mathis Nielsen, som da var husmannsfolk på Rogndalen under Bøe. Marthe var fra Bergerud, eller "Præstegaarden" – mens Mathis var født på Rogndalen.

Lisbeth og Peder

Lisbeth på Brusevold var altså enka da hun giftet seg med Lars Helgesen fra Brusevalddalen. Lisbeth Mathisdatter hadde kommet til Søndre Brusevold da hun 9. april i 1829 giftet seg med Peder Hansen.

Peder eide og drev gården, og var enkemann da han inngikk ekteskap med Lisbeth fra Rogndalen. Peders første kone, Christence Olsdatter, døde 18. desember 1827.

Det er uvisst om Peder fikk barn i første ekteskap, men med Lisbeth fikk han 19. april i 1830 sønnen Hans. Familielykken varte i knappe åtte år. 23. mars i 1838 dør nemlig odelsgutten.

Lisbeth og Lars

Peder dør selv 10. februar 1843, 67 år gammel, og Lisbeth og Lars gifter seg 29. mars året etter. Da var Lars "tjenestedreng" hos Lisbeth. Det var stor aldersforskjell på paret ettersom Lisbeth var 53 år da de giftet seg, Lars bare 26.

Dette var imidlertid ikke noe særstykke i de tider. Når en enka eller enkemann på en gård giftet seg igjen, var partneren ofte vesentlig yngre. Dette ble også tilfellet da Lars som enkemann inngikk ekteskap med Anne Kathrine Olsdatter i 1870. Da var Lars rukket å bli 52 år, mens bruden bare var 30. Sånn sett

Seks søsken – bare én med etterslekt

Lars Helgesen er den første på Søndre Brusevold av dagens slekt. Han var født i 1818 som nummer to i en søskenflokk på seks. Tre brødre døde som helt små, mens en søster og en bror ble gift.

Søsteren var Anne Helgesdatter, som var gift med Hans Olsen fra Lindemark. De var selveiere på Skoftebyløkka og fikk fem barn – men ingen av dem hadde etterkommere.

Broren var Anders Helgesen, som ble gift med Inger Marie Kristoffersdatter, enka på Brusevalddalen. Inger Marie hadde barn fra første ekteskapet, men fikk ingen i samliv med Anders.

Lars Helgesen er følgelig den eneste i søskenflokken som har etterslekt.

Anne Kathrine Olsdatter (1840-1928) er stammor for etterslekten på Søndre Brusevold.

Bildet er hentet fra boka "Slekt i øst og vest". Eier av de øvrige gamle bildene er Gerd Jensen.

var det 49 års aldersforskjell på de to ektefellene til Lars.

Lisbeth på Søndre Brusevold dør 20. oktober i 1867. Lars løser ut arvingene etter kona, og blir dermed eier av Søndre Brusevold.

Lars og Anne Kathrine

Lars fikk ingen barn i sitt første ekteskap, men når han 2. desember i 1870 inngår ekteskap med Anne Kathrine Olsdatter, får han en stor barneflokk på sine eldre dager.

Anne Kathrine var født på Gressløs 7. februar i 1840, for øvrig samme året som faren Ole og onkelen Anders fikk skjøte på Gressløs. Før den tid hadde bruket vært husmannsplass under Bergerud. Brødrene deler gården mellom seg i 1862. (Les gårdspresentasjonen av

Gressløs og Gressum i Inga 2004.)

Foreldrene til Anne Kathrine var Ragnhild Amundsdatter og Ole Jensen – hun opprinnelig fra Rakkestad, han født på husmannsplassen Torebråten under Bøe.

Anne Kathrine og Lars fikk sju barn:

- Olaus – født 5. januar i 1872, døde 11. juni i 1952. Gift med Elise Mathilde Johansdatter Klemsdal. Etablerte seg i Sarpsborg. Var organist, komponist og kordirigent.

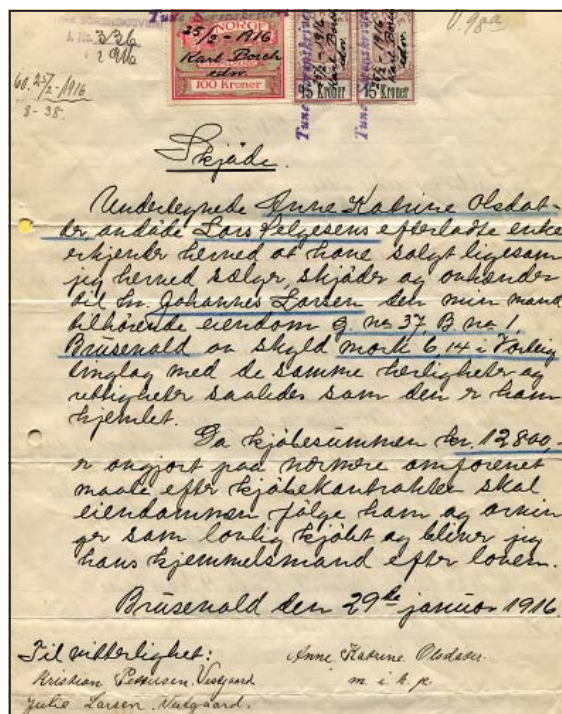
- Johannes – født 26. mars i 1874.

Overtar foreldregården Søndre Brusevold. Se nedenfor.

- Martinus – født 1. august i 1876, døde 24. juli i 1920. Gift med Marie Olsen fra Skjeberg, der foreldrene eide Nes gård. Etablerte seg som vognmann på Rjukan.

- Ragna – født 20. februar i 1879. Hun flytter tidlig til Oslo, og dør der allerede som 20-åring.

Skjøte datert 29. januar i 1916, der Anne Kathrine Olsdatter overdrar gården til sønnen Johannes Brusevold. Under Anne Kathrines navnetrekk står det "m.i.h.p." – med iholdt penn.

Anna og Johannes Brusevold giftet seg i 1898. De fikk skjøte på gården tre år senere, men overtok ikke før i 1916. Fotograf: Gerd Jensen.

- Ludvig – født 8. juni i 1881, døde 30. august 1886 av difteri.

- Julius – født 10. april 1884, døde 13. oktober 1885 av meslinger.

- Julia Lovise – født 1. september 1886, døde 30. august i 1958. Gift med Kristian Pettersen, og tok slektsnavnet Vestgård – senere skrevet Westgård.

Lars døde på Søndre Brusevold 18. juli i 1904, Anne Kathrine døde 22. april i 1928.

Anna og Johannes

Det ble nest eldste sønn som overtok gården etter Anne Kathrine og Lars. Skjøte ble skrevet og datert 3. oktober i 1901. Johannes fikk da bruksretten, men overtakelse skulle ikke skje før en av foreldrene var død. Nå dør jo faren Lars i 1904, men kjøpekontrakten trådte likevel ikke i kraft før 31. januar i 1916.

Johannes giftet seg 4. april i 1898 med Anna Gjertrud Kristine Faleide. Anna var født i Eid i Nordfjord 25. februar i 1877, som datter av Kristi Eliasdatter Tønning og Paul Hansson Faleide.

Anna og Johannes fikk ti barn:

- Elise Kristine – født 20. oktober i 1899, døde 12. mars i 1973. Gift med Olaf Bergerud, Strømnes.

- Ragna – født 21. februar i 1901, døde 8. april 1985. Var husholderske og kokke i Sarpsborg, ugift.

- Lars Petter – født 19. oktober i

1902. Overtar foreldregården Søndre Brusevold. Se nedenfor.

- Hans – født 16. mai i 1904, døde 18. august i 1967. Gift med Elionore-Fransiska Nygren. Bilmekaniker, bosatt i Fredrikstad.

- Katrine – født 24. november i 1905, døde 19. april i 1983. Gift med Ole Dalene. Bosatt i Sarpsborg.

- Olaf – født 12. mai i 1907, døde 26. januar i 1978. Kontorist. Han var ugift.

- Julie – født 25. januar i 1909, døde 21. desember i 1993. Gift med Sverre Furuholmen og etablerte seg i Oslo. (Se artikkelen om Magne Furuholmen i Inga 2013.)

- Arthur – født 1. august i 1910, døde 12. november i 1992. Gift med Solveig Elise Brenne. Jobbet som landpostbud.

- Arnold – født 27. mars i 1912, døde 9. juli i 1995. Han var ugift. Jobbet som veiarbeider.

Anna bar barn til dåpen

Med Olga Sælid, f. Brusevold som kilde, skriver Inger Louise Bergerud i sin bok "Slekt i øst og vest" om Anna på Søndre Brusevold (født i Nordfjord i 1877):

"Anna Brusevold var så glad i å bære barn til dåpen. Hun bar mange, blant annet fra nabogården Brusevold nordre. Hun var også gjerne tilstede når fødsel var ventende og hjalp til før der kom jordmor. I dåpsgave ga hun en gang to eggeglass, - dåpsbarnet skulle ha et også til sin kone med tiden!"

I onkel Tonnings fotspor over fjellet

Anna Gjertrud Kristine Faleide, som i 1898 giftet seg og ble bondekone på Søndre Brusevold, var niese av Olaf Tonning. Annas mor, Kristi var en søster av Olaf i Stryn.

Tonning kom relativt fersk som lærer til Østaskogs i 1877. Sju år senere giftet han seg med Anne Jonsdatter Thoreby, og ble dermed eier av både Askersby og Thoreby.

Niesen Anna fulgte i onkelens fotspor over fjellet, og var i tjeneste hos Tonning da det oppsto søt musikk mellom henne og Johannes på Søndre Brusevold.

- Kristine – født 1. september i 1913, døde 14. desember i 1993. Gift med Arne Hysestad og bodde i Skjebergdalen.

Anna døde 19. mai i 1947, Johannes 7. mars i 1953.

Kitty og Lars

Eldste gutten i søskenflokket på Søndre Brusevold ble neste eier. Lars overtok gården i 1951.

10. mai i 1930 hadde han giftet seg med Kitty Johanne Lunde. Kitty var født i Oslo 19. desember i 1903 med Amanda Marie Olsen og Christian Johansen Krogh som foreldre. Hun kom imidlertid tidlig som fosterbarn til Grethe Annette

Forlovelsesbilde av Kitty Lunde og Lars Brusevold. De giftet seg i 1930 og overtok Søndre Brusevold i 1951. Fotograf: Hans Brusevold.

Andersdatter og Gunerius Hansen på Nordre Lunde, og fikk oppveksten sin der.

Kitty og Lars bodde både i Oslo og Follo i noen år, før de i 1938 bygde seg kårbolig på hjemgården. Blant annet var Lars ansatt på en større gård i Nordby.

Datteren Gerd Anny er født i Oslo 28. juni i 1932 mens foreldrene bodde der, og hun er døpt i Kroer. Sønnen Leif Johan kom til verden 8. oktober i 1941, etter at familien hadde flyttet hjem til Varteig igjen.

Kitty fikk gulsott under det siste svangerskapet, og døde bare en måned etter guttens fødsel, 7. november i 1941. Leif Johan pådro seg en hjerneskode som følge av morens sykdom, og ble selv bare to og et halvt år, og døde 27. juni i 1944.

Lars døde 16. desember i 1966.

Ikke DEN Christian Krogh

Da Kitty Johanne kom til verden i Oslo 19. desember i 1903, ble faren altså oppgitt å være Christian Johansen Krogh.

Selv hos enkelte innenfor Brusevold-familien hersket det en oppfatning om at Kittys far var den kjente maleren og forfatteren Christian Krogh (1852-1925). Gerd Jensen kan imidlertid avlive den myten.

Lars Brusevold og datteren Gerd høyt til værs på høylasset. Fotograf: Kitty Brusevold.

– Et barnebarn av meg har forsket på dette, og funnet ut at min biologiske morfar ikke er maleren men gårdbrukeren Christian Krogh. Han var født i Åsnes 27. desember i 1876, og emigrerte til Amerika knappe tre måneder etter at mamma ble født, forteller hun.

Kittys mor var Anna Marie Olsen, født på Grue i 2. mai i 1882. I 1910 er Anna Marie bestyrer av et pensjonat i Skippergata i Oslo. Etterkommerne på Brusevold kjenner ikke hennes vei videre i livet.

Gerd anslår at moren kan ha vært to-tre år da hun kom som fosterbarn til Nordre Lunde.

Gerd og Kai

Neste slektsledd på gården etter Kitty og Lars ble datteren Gerd, som lille julaften i 1953 giftet seg med Kai Jensen. De tok over gården da Gerds far døde i 1966.

Kai Rune Jensen var født i Sarpsborg 1. april i 1934, som sønn av Mary og Torsten Jensen. Hjemme på Brusevold ble det en barneflokk på fire:

– Kitty Irene – født 8. juli i 1954. Er gift med Ivar Hansen og har to barn,

sønnen Jens-Christer og datteren Ann-Kristin. Bor i Rakkestad

– Anne-Mari – født 6. november i 1955. Har vært gift med Magnar Gressløs og har sønnen Lars Petter. Bor i Varteig.

Gerd og Kai Jensen fotografert på gårds-tunet hjemme på Brusevold. De giftet seg i 1953, og tok over gården i 1966. Fotograf: Ukjent.

Olaus bygde sitt eget orgel

Det må ha vært et usedvanlig godt hode på Olaus Brusevold – som var født på Søndre Brusevold i 1872. I boka "Slekt i øst og vest" skriver Inger Louise Bergerud at han bygde sitt eget orgel mens han fremdeles bodde hjemme på Brusevold. Dette orgelet ble brukt i lang tid framover. Han bygde også sin egen radio, og i tillegg drev han utstrakt fotografering på hobbybasis.

Familiehygge på Brusevold i 1996. Vi ser fra venstre Inger Johanne Brynildsen, Kitty Irene Hansen, Gerd Brusevold, Bjørnar Brynildsen, Ivar Hansen og Anne Marie Jensen. Fotograf: Kai Jensen

- Inger Johanne – født 18. juni i 1958. Er gift med Bjørnar Jørgen Brynildsen, og har døtrene Stine Marlin og Linn Karoline. Bor på Torp.

- Leif-Rune – født 18. juni i 1959. Overtar foreldregården Søndre Brusevold. Se nedenfor.

Kai Jensen døde 9. juli i 1999.

Flyfoto av Søndre Brusevold fra 1990. I løpet av et par tiår var det blitt helt ny gårdsbebyggelse, med vognskjul, hundestall og generasjonsbolig. I ettertid er bygningsmassen supplert med en garasje. Fotograf: Rolf Mikkelsen, flybilder.no

Hilfrid og Leif-Rune

Eier på Søndre Brusevold i dag er Leif-Rune Jensen. Han forpaktet foreldregården fra 1984, for å overta den året etter.

Han giftet seg 19. september i 1981

Oldebarnet følger etter

Olaus Brusevold (født på Søndre Brusevold i 1872) var organist i Varteig kirke fra 1896 til 1908. Samme året ble han ansatt som organist i Tune kirke, og hadde stillingen til etter andre verdenskrig. Nå er det et oldebarn, Henrik Brusevold, som er kantor i Tune.

Fra bopel i Sarpsborg hadde også Olaus Brusevold musikkelever i flere tiår. Han var dessuten en mye benyttet dirigent, og ledet blant annet Musikkforeningen Klang i 46 år. Han dirigerte også flere kor både på Ise, Øya og i Sarpsborg.

Han gikk for øvrig under tilnavnet "Lille Grieg" fordi han hadde klare fysiske likhetstrekk med den kjente komponisten.

Familiebilde tatt i 2013. Hilfrid og Leif-Rune Jensen med døtrene Lene Mari og Lise Charlott, sønnen Ole Martin, sviger-sønnene Sigbjørn Kampenes og Henrik Brusevold Nilsen, svigerdatter Ann Chalott Lindbakk Dahl, og barnebarna Julie, Iselin og Frida Kampenes og Tobias og Nicolay Brusevold Nilsen. Fotograf: Lise Brusevold Nilsen (med selvutløser).

med Hilfrid Stensrud, født i Skjeberg 7. mai i 1961. Hilfrid og Leif-Rune har tre barn:

- Lene Mari – født 2. februar i 1982. Gift med Sigbjørn Kampenes og har døtrene Julie, Iselin og Frida.
- Lise Charlott – født 19. august i 1984. Gift med Henrik Brusevold Nilsen og har sønnene Tobias og Nicolay.
- Ole Martin – født 29. desember i 1987. Gift med Ann Chalott Lindbakk Dahl.

Ny bygningsmasse

Det forrige våningshuset på Søndre Brusevold skal ha vært reist omkring 1838, i så fall mens Lisbeth Mathisdatter og Peder Hansen var eiere på gården. Låve med stall og fjøs ble reist i 1928, av Anna og Johannes Brusevold.

Både far og sønn var gårdsslaktere

Både far Johannes og sønnen Lars på Brusevold var mye benyttet som gårdsslaktere i sin tid. Gerd Jer [ikon], barnebarn av Johannes, forteller at det nok var spesielt travelt for farfar og oldefar inn mot jul.

På Søndre Brusevold har de tatt vare på slakterutstyret etter de to karene. Blant annet en meget gammel grisemaske som står på tre bein.

Nå er hele den gamle bygningsmassen borte. Tidlig på 1960-tallet ble det reist nytt vognskjul, på slutten av 1970-tallet kom hundestall og i 1982 sto ny generasjonsbolig ferdig på gården.

Ifølge "Norske Gårdsbruk" var det i 1942 to hester og åtte storfe på gården. Gerd Jensen mener det senere som oftest var rundt seks melkekuer på båsen i tillegg til noen ungdyr. Det var melkeproduksjon på Søndre Brusevold fram til omkring 1968. Nå leies jorda bort til Øystein Frorud, som driver økologisk matproduksjon på gården.

Ledende i hundeoppdrett

Selv om Gerd og Kai Jensen avvirket tradisjonelt husdyrhold på Brusevold, fortsatte de med en annen type dyreavl. Under kennelnavnet Brusigården bygde de nemlig opp en stamme med sankt

Mens en av Leif-Rune Jensens store hobbyer er jakt, liker Hilfrid Jensen seg best ved staffeliet. Her er hobbyene smeltet sammen, med Hilfrids oljemaleri av ekte-mannen på post.

bernhardshunder. Kennelen ble en av de ledende i landet, med stort fokus på kvalitet i avlen.

Gerd Jensen forteller at hun og ekte-mannen til å begynne med hadde schæfere og drev med brukshund.

Sin første sankt bernhardshund fikk de midt på 1970-tallet, og det ble 20 år med stor bredde både i avl og utstilling av sankt bernhardshunder. De tok også

Med kennel Brusigården drev Gerd og Kai Jensen oppdrett av sankt bernhardshunder i rundt 20 år. Her fra hytta på Gol, der Kai hygger seg med familiens amerikanske import Lefty. Fotograf: Gerd Jensen.

imot enkelte hunder i pensjon på Brusevold i denne tiden.

Kilder:

Muntlige beretninger

Slekt i øst og vest (Inger Louise Bergerud – 1992)

Varteig – en liten bygds historie (Olav Spydevold – 1956)

Folketellinger, kirkebøker, tinglyste dokumenter.

To boliger på Søndre Brusevold

Det ligger to eneboliger på tomter utskilt fra Søndre Brusevold. Den ene boligen er Voldheim, som Lars Brusevold reiste som kårbolig i 1938.

Da Lars overtok gården i 1951, byttet også ny og gammel eier bopel. Lars og datteren Gerd flyttet inn i våningshuset på gården, mens Johannes og datteren Ragna overtok Voldheim. Da Johannes døde i 1953 bodde Ragna – og senere hennes datter Synnøve – på Voldheim i noen år. Deretter ble boligen solgt ut av familien.

Den andre boligen reiste en av døtrene på gården, Anne Marie og ektemannen Magnar Gressløs i 1982-83, og den bebos fortsatt av Anne Marie.

Borghild-Johanne Øby

Hjem til Brusevolddalen!

Brusevolddalen har en gammel historie, min historie er ung. Jeg tilhører det siste kullet av barnebarn til Anette og Johan som etablerte seg på Brusevolddalen i 1909.

Mamma Borghild er yngste barnet til Anette Kristine f. 3.08.1882 og Johan Oskar Brusevolddalen f. 11.09.1884. Men jeg vokste jo også opp veldig nært med tante Lovise, mammas eldste søster som bodde på Øby.

Betydningen av hjem

Jeg kan huske at jeg syntes det var veldig rart når jeg som lita jente hørte mamma og tante Lovise snakke om at de skulle hjem til Brusevolddalen. Hjem måtte da være Øby, hvor de hadde bodd i mange år, tenkte jeg.

Senere forsto jeg betydningen av hjem. Hjem var for dem hjem til mor, far og broren Arve og for meg til bestemor, bestefar og min kjære onkel Arve. Hjem var for mamma og tante Lovise tilbake til røttene og oppveksten i en søskenflokk på sju barn.

Bestefar var enebarn av Lovise Olsdatter og Kristian Aasmundsen. Han

Anette (1882-1967) og Johan Brusevolddalen (1884-1977) fotografert hjemme på Brusevolddalen omkring 1935. Fotograf: Ole Brusevolddalen. Eier av de gamle bildene: Borghild Øby.

var sønn av Aasmund Andersen Bergby og Inger Marie Kristoffersdatter Bergby-Berget.

Bestemor var datter av Lovise Sørens-datter fra Rakkestad og Ole Nilsen Skaen i Skjebergdalen.

Barneflokk på sju

På Brusevolddalen startet Anette Kristine og Johan Oskar sitt samliv 15.6. 1909. De fikk i rask rekkefølge barna:

Kristian f. 1910, Lovise f. 1912, Ole f. 1915, Aslaug Johanne f. 1917, Åsmund f. 1919, Arve f. 1923 og Borghild f. 1926.

Kristian døde bare 19 år gammel pga feilmedisinering fra lege. Lovise flyttet til Øby i Skjebergdalen, Aslaug Johanne bodde meste av sitt liv i Rødenes, men da hun ble enke flyttet hun til Degernes.

Åsmund tok over gården Langebråte i Svinndal etter Anette Kristine sin søster Maren og hennes mann Anton. Ole bodde på Bede, Arve ble boende på hjemgården hele sitt liv og Borghild bor på Øby i Skjebergdalen.

Trygg barndom

Barna på Brusevolddalen måtte tidlig ut i jobb. Etter konfirmasjon ble det jobb på gårdene i nærheten. Men mamma fortalte om en trygg barndom fylt med plikter, men også mye lek og latter, særlig bestefar var flink til å være med dem å leke.

Bestefar måtte jobbe utenfor små-

bruket. Ved siden av å være småbruker, var han også veivokter og skogsarbeider. Han drev også med andre ting, han var blant annet med og bygde Skjebergdalen kapell.

Egg og smør på torget

Bestemor tok seg av dyr og fjøs og selvfølgelig alt innarbeid. Bestemor var også på torget og solgte egg og smør, det samme gjorde mamma da hun ble 12 - 13 år. Hun husker at hun i 1940 gikk til torget i Sarpsborg for å selge gårdens produkter. Nordmenn hadde sprengt Nipabrua for å hindre at tyskerne skulle ta seg over til Varteig. Hun måtte derfor gå over Nipa på provisoriske lemmer og planker. Hun gikk både til og fra byen. Det ble mange kilometer å gå for ei lita jente.

Når de skulle handle matvarer gikk veien til Ise Meieri på Ise. Ofte var hun heldig og fikk skyss med Einar Brusevold hjem. Einar leverte melk på Ise meieri, som var bøndernes butikk på denne tiden. Mamma fikk da hesteskysse hjem. Hun forteller at Einar alltid var snill og ventet på henne.

Plass i kommoden

Anette Kristine fikk sju barn i løpet av årene 1910-1926. Jeg husker tante Aslaug fortalte at etter barnefødsleene var det rett i fjøset for å melke og stelle dyra. Og at hun skulle ha barn var det ingen av de andre ungene som forsto eller visste før barnet kom.

Mamma, som siste tilskudd på stammen, ble lagt i kommodeskuffen. Litt rart å tenke på i dag som vi informerer både familie og venner og viser frem ultralydbilder bare få måneder etter

Borghild-Johanne Øby har ført i pennen sine minner fra besteforeldrenes og onkelens tid på Brusevalddalen.

Anette og Johan Brusevalddalen sammen med tre av barna, Aslaug, Åsmund og Borghild, foran boligen på Brusevalddalen omkring 1941.

Fotograf: Ole Brusevalddalen.

barnet er unnfanget. Og egne barnerom er klare til den lille kommer hjem.

Bestemor og bestefar dyrket alt de trengte på gården og dyra i fjøset ga kjøtt, melk og egg. I hagen var det frukttrær, jordbær og bærbusker. Ennå står det et par ripsbusker igjen i den gamle hagen.

Stille og fredelig

Det var alltid trygt og godt å komme til Brusevalddalen. Stille og fredelig, midt ute i skauen, dukket plutselig Brusevalddalen opp. Vi gikk fra Bergby, forbi den flotte eineren, ned noen bakker og opp noen bakker og for ei lita jente var det alltid godt når vi kom til potet- og grønnsaksjordet, deretter den lille brønnen og tilslutt til den store granhekken.

Den lille brønnen hadde sin historie.

Artikkelforfatteren lærte betydningen av "hjemme" når moren og tanta skulle "hjem til Brusevalddalen". Bildet er hentet fra Inger Louise Berges boks "Slekt i øst og vest".

Mamma, som minste mann i flokken, ble som lita lurt av sine eldre brødre til å gå planken over brønnen og kaste katten nedi. Det endte med at katten sparket mamma i brønnen.

Fra brønnen fulgte jeg hekken frem til tunet. Hekken syntes jeg var fantastisk flott og den hadde fulgt generasjoner på Brusevalddalen.

Langbord på tunet

Jeg husker somrene fra Brusevalddalen, da bestemor dekket langbord på tunet. Vi spiste middag ute og fikk spise så mye jordbær vi ville. Det var ikke dagligdags. Somrene var også fylt med alle tantene, onklene og søskenbarna som også kom "hjem".

For ei lita jente som var vant til bad og WC, var utedoen det mest luksuriøse på Brusevalddalen. Det var helt fantastisk

å sitte her og se på gamle aviser og gamle utgaver av "Det beste". De to gamle lønnetrærne i enden av tunet var fantastiske klatretrær og vi satte på oss "neser".

Tante Lovises trygge hånd

Annehver helg reiste tante Lovise fra Øby og "hjem" til Brusevalddalen. Jeg var et par ganger så heldig at jeg fikk være med helt alene – fantastisk for ei lita jente med enda mindre søsken hjemme! Jeg husker vi gikk fra Ise og til Brusevalddalen. Tante Lovise sin trygge hånd og små fortellinger gjorde veien lett å gå.

Jeg tenker ofte på tante Lovise som var et utrolig menneske. Hun gikk til Brusevalddalen annenhver helg for å besøke og hjelpe til på gården. Hun var et fantastisk menneske med stor omsorg for alle rundt seg.

Dette familiebildet er tatt på Johan Brusevalddalens 70-årsdag i 1954. Bak fra venstre står Aslaug, Ruth (gift med Åsmund), Lovise, Åsmund, Borghild, Ågoth (gift med Ole), Ole og Arve. Foran: Barnebarna Jan Erik, Sigmund, Klara på bestefar Johans fang, Inger Johanne på bestemor Anettes fang, Anne Marie og Astrid. Klara med etternavnet Nytomt, de øvrige med etternavnet Brusevalddalen.

Egentlig tre boplasser

Brusevolddalen besto fra gammelt av to husmannsplasser, som begge hørte under Søndre Brusevold. I tillegg lå boplassen Jørnhytta på nordsiden av den dyrka marka på Brusevolddalen. Boplassene ble presentert i Inga for 1995, og ble sist trykket opp i eget hefte i forbindelse med historielagets høstvandring i 2009.

Oppstu- og Nedstu-Dalen var delt etter en linje øst-vest som gikk mellom husene på de to plassene. Nedstu-Dalen og Jørnhytta (Jørnerød) ble slått sammen i 1840, og i 1892 ble også Oppstu-Dalen lagt til. Bosettingen fortsatte på Nedstu-Dalen.

Og ”hjem” kom vi alltid til åpen dør og varme i stua.

De var alltid hjemme

Bestemor, bestefar og onkel Arve var alltid hjemme. Radioen sto alltid på, trygt plassert på kjøkkenhylla. På benken sto separatoren og trauet som bestemor brukte til å ”vaske ut” smøret i.

Det var ingen TV i stua og ikke for mange bøker i bokhylla. Men en bok lå alltid fremme, Bibelen. Og bestemor leste Bibelen med små skrift uten briller til sin siste dag.

Onkel Arve var en klok mann, ikke stor i ord, men med mye visdom og kunnskap innabords og et varmt hjerte. Han var glad i familien, naturen og friluftsliv. Jeg var glad i onkel Arve. Han hadde alltid tid og mye å fortelle.

Jeg husker onkel Arve lærte meg at svanene er monogame og forskjellen på

sangsvane og knoppsvane. Nyttig lærdom for ei jente som så svanene komme til Isesjø hver vår.

Bestemor og bestefar dør

Da jeg var sju år døde bestemor og da jeg var atten år døde bestefar. Bestemor døde i august 1966 hjemme på Brusevolddalen etter å ha bakt brød og stelt i stand til kvelden. Hun var et arbeidsjern som ikke lot seg stoppe av verken hjerteproblemer eller gikt. Jeg husker pappa sa til meg: ”Du skubber deg ikke på ho Anette Dærn”.

Bestefar kom på Kurland sykehjem. Han var klar i hodet til det siste, men ble med årene helt blind. Han døde på Kurland sykehjem i 1977.

Et nytt liv for onkel Arve

Onkel Arve drev den lille gården med kuer, gris og korn frem til 1976.

Da ble han dårlig og kom på sykehuset. Borghild tok da avgjørelsen om å selge dyra og de ble sendt på slakteriet mens

Borghild Øby er eneste gjenlevende av de sju barna til Anette og Johan Brusevolddalen. Her er hun fotografert sammen med sine seks barnebarn. Bak fra venstre: Stian Øby Larsen, Ole Anton Øby, Ole-Johan Øby Svendsen og Jarle Larsen. Jentene er Anette Madeleine Øby (t.v.) og Maren Lovise Øby. Fotograf: Borghild-Johanne Øby.

onkel Arve var på sykehuset. Det var da også hun som måtte fortelle ham om avgjørelsen. Han trakk nok pusten et par ganger og la seg litt bakpå i senga da han fikk beskjeden. Men som alltid gjenfant han raskt fatningen og ble ikke sur på lillesøster som hadde ordnet opp og solgt unna buskapen.

Og kanskje var det nettopp denne avgjørelsen som ga onkel Arve et nytt liv. En rolig tilværelse på Brusevalddalen ble byttet ut med jobb på Glomma Papp. Han kjøpte seg moped og reiste hver dag på arbeid "i byen". Onkel Arve trivdes med sitt nye liv, med arbeidet og ikke minst med gode kollegaer.

Onkel Arve døde i september 1988. Jeg savner ham fremdeles.

Min kusine Klara Gløtta, datter av Aslaug Johanne, tok over Brusevalddalen da han døde.

Følelsen av "hjemme"

Det er stille på tunet på Brusevalddalen nå. Mamma Borghild Øby er siste gjenlevende av familien som bodde på Brusevalddalen. Men slekter skal følge slekters gang og navnene fra den lille familien lever videre i oldebarna til Anette Kristine og Johan Oskar Brusevalddalen: Liv Anette Brusevalddalen, Anette Gløtta, Tove Kristine Gløtta, Anette Madeleine Øby, Maren Lovise Øby, Ole Anton Øby og Ole Johan Øby Svendsen.

Det er fint å hedre tidligere generasjoner på denne måten. En vakker dag håper jeg det kommer en ny Arve.

Jeg er så heldig at jeg får gå på elgjakt på Vestre Varteig elglag. Det gir meg både glede og ro i sinnet. Og jeg får også en følelse av "hjemme" når jeg sitter i skogkanten på Brusevalddalen.

ISEBUSSEN

TRYGG OG TRIVELIG TRANSPORT

Frode Bredholt, Ise

tlf. 916 50 063.

Aut. Regnskapsførerselskap

- **Forretningsregnskap**
- **Landbruksregnskap**
- **Budsjettering**
- **Lønn**
- **Skattespørsmål**
- **Årsoppgjør**

Skjebergveien 200, 1743 Klavestadhaugen

Telefon 69 10 26 60 • Telefax 69 10 26 61

www. Skarphord.no

ROLF

98247320

ROLF ØIVIND

93037603

TORGEIR

98247324

**"NOEN HAR
FLAKS HER
I LIVET, FOR
ALLE OSS ANDRE
KAN DET
VÆRE LURT Å
SPARE
LITT"**

**VELKOMMEN INNOM
NÆRMESTE KONTOR
ELLER RING 04800**

S for Spareavtale

Fast månedlig trekk fra kontoen, gjør sparingen enklere.

dnb.no

DNB

Bank fra A til Å

XL BYGG KLAPPET & KLART

Fotokvinnemalenebygd, Foto: Jørgen Haugen Studios

Stort utvalg - lave priser

- Vinduer - dører - listverk - gulv - isolasjon - tak
- terrasse - veggplater - panel - kjøkken - garderobe
- verktøy - maling osv.

HVIS DU IKKE VIL, KAN ELLER HAR TID,
HAR VI HÅNDVERKERE SOM TAR HELE JOBBEN FOR DEG

RING OLE KRISTIAN
992 88 590

For produktinformasjon eller bestilling av varer:

XL BYGG KNATTERUDFJELLET

FREDRIKSTAD ØST

Kjøberg industriområde,
Strykerveien 5, 1658 Torp
Tlf 69 35 56 60, fax 69 35 56 79
Man-fre 7-17, lør 9-14

FREDRIKSTAD VEST

Fjeldberg
Onsøyveien 20
1614 Fredrikstad
Tlf 69 36 77 80
Man-fre 7-18, lør 9-14

ISE

Knatterudfjellet
1730 Ise
Tlf 69 16 18 20
Fax 69 13 23 08
Man-fre 7-17
lør 9-14

SPYDEBERG

Tronstadveien 4,
1820 Spydeberg
Tlf 69 83 32 80
Fax 69 83 60 96
Man-fre 7-18
lør 9-14

SLITU

Morstongveien 54
1859 Slitu
Tlf 69 84 64 00
Fax 69 84 64 19
Man-fre 7-16
lør 9-14

MOSS

Rabekkgata 9
1523 Moss
Tlf 69 24 19 00
Man-fre 7-18
lør 9-14

xl-bygg.no

***Vi er et murerfirma som holder til i Sarpsborg.
Vi utfører alt i murerarbeid: Flislegging,
peismuring, skiferlegging og betongarbeider.
Kontakt oss for et uforpliktende pristilbud!***

epost: jan@mestermur.net

Telefon: 904 06 407

Adresse: Nordbyveien 2, 1734 Hafslundsøy

Mesterbygg
Sarpsborg AS

Tlf 69 15 80 40 - Fax 69 15 80 41

**Kvalitets-
håndverk &
Service**

Påtar oss alle typer oppdrag innen murer- og tømmerfaget

Lorentz Christer Lunde

Mob.: 994 44 703

E-post: christer@mesterbygg.no

Leif Rangøy

E-post: leif@mesterbygg.no

Mob.: 905 69 009

Gundersen Eiendom as

Helgebyveien 27
1734 Hafslundsøy
Tlf. 915 80 844 - 69 14 97 42

Vi tar hånd om prosjektet

Vår spesialkompetanse er miljørettet prosjektarbeid innen generell infrastruktur. Spesielt gjelder dette innenfor feltene veg, vann og avløp, og da med hovedvekt på feltutbygging og saneringsprosjekter. Vi bistår også med tjenester knyttet til arealplanlegging.

Våre oppdrag omfatter alt fra skisseprosjekter via detaljprosjektering og byggeledelse til prosjektledelse.

Ingeniørfirmaet Svendsen & Co AS
Surfellingene 2, 1739 Borgenhaugen
Telefon 911 73 230 - www.svendsenco.no

INGENIØRFIRMAET
SVENDSEN & CO AS

Børres Reparasjon & Service

*Alt i pumper og
hydraulikk.*

TLF: 92 64 30 34

Kontakt oss:

E-post:

reid-sko@online.no

Hovednummer:

957 86 800

Besøks- og postadresse:

Bodalsv 60

1743 KLAVESTADHAUGEN

- *Sliping og lakkering av alle typer tregulv*
- *Luting, oljeing og beising*
- *Salg av lakk og utstyr*
- *Sliping av betong, marmor og granitt*

MATHISEN's GULVSERVICE

Nipaveien 185, 1734 Hafslundsøy

Tlf. 69 13 15 11 Mobil 928 27 380

E-mail: doffen564@gmail.com

HAGE • SKOG • LANDBRUK

TELEFON: 69 16 33 02

*Alt i
maskiner
til hage
og skog*

-En engasjert og kreativ partner med 30 års erfaring

Bli venn med oss.

**Gundersen
REKLAME AS**

Korsgata 42 - 1723 Sarpsborg Tlf. 69 87 97 00 - www.gundersenreklame.no

Byens eldste og største butikk - etablert 1896

L. Evensen as

Vestby Planteskole

**Hos oss får Dere faglig veiledning,
og stort utvalg av planter til hagen.**

Stort utvalg av :

- Stauder
- Roser
- Frukt og bærbusker
- Hekkplanter
- Prydbusker
- Jord og gjødsel

Dere finner oss på Hafslundsøy.

Vestby Planteskole

Vestbyveien 20, 1734 HAFSLUNDSØY

Tlf : 69149237 Fax : 69146133 Sortiment og priser : www.vestby-planteskole.no

Freddy Mathisen as

MASKINENTREPRENØR

95775477 - 90856772

SARPSBORG

HUS OG HYTTER I LAFTET TØMMER

**VI LEVERER TØMMERKASSER, NØKKELFERDIGE
BYGG, STAV OG LAFT.
HYTTER, HUS, ANNEKS, STABBUR, TILBEHØR**

NAVESTAD BYGG A.S
Torvliå 10, 1739 Borgenhaugen

+47 69 14 57 00
fax + 47 69 14 56 99
post@navebygg.no
mob + 47 90 85 66 99

Øya's Klippotek

Telefon 69 15 44 00

Tor-Ingar Walther

AUT. MASKINENTREPRENØR

Dueholveien 102
1735 Varteig
Telefon 69 13 28 80
Mobil 913 37 910

tor.ingar.walther@hotmail.no

«Forstår vi historien er vi godt rustet for fremtiden»

Park & Anlegg har viktige samfunnsoppdrag for Statens vegvesen, Jernbaneverket, kommuner, offentlige og private virksomheter. Vi er 152 dyktige medarbeidere som sammen omsetter for ca. 420 mill kr. Vår vekst og posisjon kan vi takke våre flinke kompetente medarbeidere for, som står på hver dag for å skape en god og trygg arbeidsplass med fokus på fornøyde kunder.

Vi dekker følgende markedssegmenter:

- Kommunaltekniske anlegg
- Grunnarbeid ● Vei
- Eiendom
- Jernbane ● Utemiljø
- Bruer og konstruksjoner
- Vedlikehold ● Ytre miljø.

Park & Anlegg AS støtter det viktige arbeidet historielaget gjør! Kultur og historie sier noe om hvem vi er, og hvilke verdier vi verdsetter og fremhever som viktige. Dette skaper gode holdninger, motivasjon og trivsel. Historielagets verdier fremmer respekt, inkludering og deltagelse, og er helt i tråd med våre verdier i Park & Anlegg som er:
Trygg - Stolt - Nytenkende

Gårdbrukere og grunneiere med behov for å fylle opp og forbedre sine driftsforhold på dyrket mark og utmark, oppfordres til å ta kontakt med oss på tlf. eller e-post.

Park & Anlegg AS

Hovedkontor: Hasle Trafo 35, 1734 Hafslundsøy
- Avdelingskontor: Tuenvn. 84, 2000 Lillestrøm
E-post: post@park-anlegg.no - www.park-anlegg.no
Tlf. +47 69 13 03 90 - Org.nr: 982382955

Kjell Arne Belsby

arnbelsb@online.no

Belsbyveien 325

Org.nr. 969207664

1730 Ise

Tlf. mob. 906 87 820

Graving - Transport - Ansvarsrett

Varteig Historielag

Stiftet 8.2.1982

Internett: www.varteig-historielag.no

Org.nr.: 991 901 809

VARTEIG HISTORIELAG har som formål å vekke og fremme den historiske interesse blant bygdas befolkning og andre som er interessert i bygda. Dette gjøres ved bl.a.

- å avholde møter med lokalthistoriske foredrag
- innsamling av kildemateriale og gjenstander av historisk verdi
- registrering og bevaring av kulturminner
- stimulering og hjelp til slektsgranskere

VARTEIG HISTORIELAG har 2 æresmedlemmer og ca 130 ordinære medlemmer. Medlemskontingent for 2014 er 200 kr (100 kr for familiemedlem).

E-postadresse er: varteighistorielag@gmail.com

Styret i Varteig
Historielag 2014:

Leder	Solveig Rød	sologkai@getmail.no	411 07 727
Nestleder	Arild Smaaberg	arilsmaa@online.no	913 17 213
Sekretær	Ingrid Kullerud	inkuaku@hotmail.com	971 73 503
Kasserer	Terje Bergby	tbergby@hotmail.com	959 96 742
Styremedlem	Gunnar Kultorp	gun-kul@online.no	924 17 534
Styremedlem	Karin Kullerud Ek	karin-ek@hotmail.com	905 49 094

**HISTORIEN gjentar seg, VARTINGENE
kjøper bil hos**

Brennes Auto

Klokkergårdveien 9, 1711 Sarpsborg

Tlf. 69 16 17 00

www.brennesauto.no